...ר היים — די פרוי אין דער וועלט

אונטער דער לייטונג פון רחל פייגענבערג.

...טע.
...אונזער צייט.

...פון די פיעל בריעף, וואס זענען אנ־
...עקומען אין רעדאקציע וועגען דער דא־
...ינגער אנקעטע, ווייזט זיך ארויס א שווע־
...ע בעשולדיגונג נעגען דער יודישער
...פרוי פון אונזער צייט. נאר די דאזיגע
...בריעף זענען א ביסעל הויפט געשריבען פון
...מענער און דעריבער בעטען מיר אונ־
...זערע לעזערינס צו נעהמען עס אין אכט,
...ווייל איין צד הערט מען נישט אויס.
...ס'איז אויך וויכטיג, אז פרויען אליין
...זאלען אין דעם פרט עפים דערצעהלען
...וועגען זיך.

...עכטער.

גדולה ראטשילד

...די דאזיגע פרוי איז די מוטער פון די
...פינף ברידער ראטשילד, וועלכע הייסען אין
...דער וועלט די „פינף פראנקפורטער". ווי
...עס גיט איבער די פאמיליען־כראניק פון
...די ראטשילד'ס, האט זיך גדולה אויסגעצייי־
...כענט מיט גרויס קלוגשאפט און שטארקען
...ווילען. זי האט געהאט א גרויסע השפעה
...אויף מאן מאיר אנשל ראטשילד און איהרע
...פינף זיהן האבען איהר אבגעגעבען כבוד
...ווי צו א קעניגין. זי איז געשטארבען אין
...פראנקפורט אין גאנץ טיעפען עלטער און
...לויט דער מינדליכער מסורה פון דער
...שטאדט, פלעגען די פינף קעניגליכע ראט־
...שילד־באנקירען קומען זעהר אפט געוואויר
...ווערען זייער אלטע מאמע. זייערע קארע־
...טעס פלעגען זיי אבשטעלען ביי די ט... ן
...פון געטא און ביז צו ראטשילד'ס הויז אין
...דער יודען־גאס פלעגן זיי פון דער מו־
...טער'ס כבוד־וועגען געהן צו־פוס.

בריוולעך צו יודישע מאמעס.

(ווי אזוי צו דערנעהרען קליינע קינדערלעך).

זעקס, אדער זיעבען אזייגער, ווען דאס קינד שטעהט אויף, גיט מען איהם א גלאז ווארימע מילך און א שטיקעל ברויט מיט פוטער. אויב דאס קינד האט א געזונטען מאגען, איז בעסער שווארץ ברויט, איידער ווייס.

ניין אזייגער אין דער פריה גיט מען דעם קינד קאשע מיט מילך, און פער־בייסען אביסעל קאמפאט אדער אנ'עפעל. די קאשע קאן מען קאכען פון רייז, האבער־גרויפען, טאפיאק און אויך פון הירזש. די גרויפען אבקאכען אין וואסער און די מילך אריינגיסען, אז עס ווערט פארטיג און צוגעבען דערביי צוויי לעפעלעך מעהל־צוקער.

צו מיטאג גיט מען דעם קינד אלץ, וואס עס עסען די דערוואקסענע: יויך, אלערליי זופען, צוריבענע קארטאפלעס, פלייש און א קאטלעטעל, נאר ביידע זאכען דארף מען צושניידען אויף גאנץ קליינע שטיקעלעך. דאס דריטע געריכט דארף זיין עפים זיסקייטען פון פרוכטען, אדער פון שאקאלאד.

דריי אזייגער בייטאג, ווען דאס קינד שטעהט־אויף פון שלאף, גיט מען איהם א גלאז מילך מיט א ביסקוויט, אדער א שטיקעל ברויט.

אווענד־ברויט עסט א קליין קינד זעקס אזייגער. מען גיט איהם אנ'איי, ווייך־געקאכט, אדער געפרעגעלט און ברויט מיט פוטער. פריהער קאן מען אויך געבען סאלאט אדער א טאמאטע. נאר אויב דאס קינד איז נישט גאר גע־זונט אויפ'ן מאגען, אדער ער ליידט א וועלכע עס איז הויט־קראנקהייט, גיט מען אנשטאט אנ'איי א שעלכעל ווייסען קעז, פערטרינקען א גלאז מילך, אדער קעפיר.

ווינטער קאן מען צום אווענד־ברויט געבען א קינד אויך א קליין שטיקעלע אויסגעווייקטען הערינג.

אזוי דערנעהרט מען א קינד אין עלטער פון צוויי ביז פיער יאהר.

ביי א היימיש גלעזעל טיי.

א יודישע טאכטער, וואס גיט דער שטאדט פאריז קיין רוה נישט.

די בעריהמטע פראנצויזישע ארטיסטין סעסיל סארעל, וועלכע שטאמט פון יודען, פערשאפט פאריז זעהר פיעל קאפ־דרע־העניש. ערשטענס דערצעהלט מען נסים פון איהר העל־קלינגענדער גלעקעל־שטים, וואס זי פערמאגט ביי איהרע אכט און פופציג יאהר; צווייטענס, האט פאריז געהאט אביסעל דאגות וועגען איהר חתו־נה, וואס זי האט ערשט מיט פיער יאהר צוריק געשטעלט א חופה מיט א יונגען פירשט. די פאריזער וויצען־בלעטער האבען דאן געשטורמט דאס יונגע פארל און דעם יונגען ווייבעל האט מען דערמאהנט אז אלטע כראניקעס דערצעהלען, אז זי, סעסיל סארעל, איז אין אכצעהנטען יאהר הונדערט פערליעבט געווען אין דעם פראנצויזישען קעניג לודוויג דעם זעכצעהנטען — ווי געשיקט זיך עס, זי זאל איצט חתונה האבען מיט א דרייסיג־יאהריגען יונגנמאן?

און איצט האט פאריז ווידער געהאט אביסעל הארצקלעמעניש צוליעב סעסיל סארעל. די גאנצע פאריזער פרעסע האט דאן גערעדט איבער דעם געשעהעניש, וואס זי האט זיך צווערטעלט מיט איהר מאדיסטין. דאס פאריזער הוט־אטעליע לעווים האט ניין יאהר צוגעשטעלט הים דער ארטיסטין און איצט האט איהר די פירמע אריינגעשיקט אחשבון אויף פיער און ניינציג טויזענד פראנק. האט זיך דאס ווייבעל געכאפט פאר'ן קאפ, ווייל זי האט די אלע ניין יאהר געמיינט, אז לע־ווים אטעליע שטעלט איהר צו הים, ווייל די פירמע נוצט אויס איהר בע־ריהמטען נאמען אלס רעקלאמע.

נאר מיט חסד. דאס פאריזער געריכט האט געמאכט א פשרה און ביידע צדדים האבען זיך אויסגעגלייכט. מען האט גע־משפט, אז זי דארף בלויז בעצאהלען פאר די הים פון 1923־טען יאהר און פון דע־מאלט אן האט זי דאך בעשטעלט איין־און־אכציג הים סך הכל...

פאר אונז איז דא וויכטיג בלויז דער פאקט, וואס יודען זענען צווישען זיך שלום געווארען, ווייל סעסיל סארעל איז א יודישע טאכטער און די לעווים זענען אויך פון אחינו בני ישראל. א חוץ דעם האבען מיר דא א טיעפען מוסר השכל, אז די גרויסע ארטיסטין סעסיל סארעל איז א שפארזאמע בעל־הבית'טע. האטש זי איז, ברוך השם, א פערדינערין, און זי זיצט אין דער „פראנצויזישער קאמע־דיע" אויף פעסטערע שבירות פונ'ם פרע־זידענט אין דער רעפובליק, דאך לעבט זי מיט א חשבון און קאן זעדר שפעהן אויסדינגען זיך א הימעלע צום סעזאן.

דער גליקליכסטער חתן אין דער וועלט.

דער גליקליכסטער יונגערמאן אויף...

די מאדערנע פרויען־וועלט.

פרויען אונטער דער פאהן פון פרידען.

די פרעזידענטין פון דער עסטרייכי־שער פרויען־פעראייניגונג, מאריאנע היי־ניש, האט צום נייעם יאהר גטלאזט ווי־סען די לעזער פון דער „נייע פרייע פרעסע", אז די וואהלען פון הובער'ן אלס פרעזידענט פון די אמעריקאנער פעראייניגטע שטאטען האט דער פרוי א גוטע לעקציע געגעבען. דעם נייע־געוועהלטען פרעזידענט האבען די אמערי־קאנער פרויען אריינגעפיהרט אין „ווייסען הויז", און אויב פרויען קאנען מיט זייערע שטימען וועהלען א פרעזידענט אין אזא מעכטיגער גרויסער מדינה, ווייל דאס איז זיי נויטיג געווען, כדי זיי־ערע מענער און זיהן זאלען נישט פער־שווענדען זייער געלד און געזונד אויף אלקאהאל־געטראנקען, — וועלען די זעלבע פרויען אויך קאנען אנווענדען זייערע שטימען געגען די פאליטיקער, וואס וועלען זייערע מענער און זיהן רו־פען אויף די הריגה־פעלדער פון קריעג.

זי האט גערופען אלע פרויען פון דער וועלט צו פעראייניגען זיך אונטער דער פאהן פון פריעדען.

גרויסער ערפאלג פון פרויען־דאקטוי־רים אויפ'ן געביט פון דער מאדער־נער מעדיצין.

די לעצטע צייט האבען זיך פיעל פרויען־דאקטוירים אויסגעצייכענט אויף פערשיעדענע געביטען פון דער מאדערנער מעדיצין. בעזונדערס ווערט בעטאנט די טעטיגקייט פון דער וויענער פאליציי־דאקטארין יעלענא יאקל. זי איז די ערשטע פאליציי־דאקטארין אין וויען און די צווייטע אין אייראפא. איהר עלטערע קאלעגין איז די פאליציי־דאק־טארין פון מאנטשעסטער, נעסטא או־עלס און די גרויסע אויפגאבע פון זיי ביידען איז צו היילען פערוואהרלאזטע גאסען־קינדער, וועלכע ווערען אנגע־שטעקט מיט פערשיעדענע פיזישע און גייסטיגע חולאת'ן.

פון גרויסען פירנעהם זענען אויך די פארשונגען וועגען דעם שקארלאטין־באַ־ציל פון דער דאקטארין סמירנאוו־זאמ־קאוו. זי איז פון רוסלאנד און איז א מיטגליעד פון דער אוקראינישער וויס־סענשאפטליכער אקאדעמיע.

אויסגעצייכענט האט זיך דאס יאהר אויך די ענגלישע דאקטארין יוסטינא ווילסאן, וועלכע מען האט אלס ערשטע פרוי געוועהלט אינ'ם קעניגליכען מעדי־צין־קאלעגיום און אין שוועדען איז די דאקטארין נאנא שווארץ בעשטימט אלס ערשטער פרויען־דאצענט פאר מעריצין. איהרע לעקציעס ווערען זעהר גוט בע־זוכט דורך אלע סטודענטען פון דער מעדיצינישער פאקולטעט.

די ארבייטער־פרוי אין ארץ־ישראל.

פאריגען חודש איז אין תל־אביב פאר־געקומען א בעראטונג פון ארבייטארינס אין שטאדט און אין דארף. עס זענען בעהאנדעלט געווארען דרינגענדע פראגען וועגען דער יודישער פרויען־ארבייט אין לאנד.

אין צוזאמענהאנג מיט דער בערא־טונג איז אויך פארגעקומען א בעגעג־ניש צווישען די בוים־פלאנצערינס פון פערשיעדענע קאלעקטיווע פרויען־ווירט־שאפטען און אויך פון ...

דער טאנץ פון אונזער צייט.

...אלט איז דער טאנץ, ווי אלט ס'איז ...דער מענש אויף דער ערד. דער טאנץ ...איז פון אייביג־אן געווען דער בעסטער ...אויסדרוק פון אינערליכער חדוה און ...לוסטיגער פרייד נאך אין די ווייט־פער־...גאנגענע דורות האבען אונזערע עלטערן ...שוין געטאנצט.

...אנ'אינסטינקטיווע נויגונג איז ביי ...דעם מענשען צו בעוועגען זיך נאכ'ן ...ריטם פון קלאנגען. דאס קינד בעוועגט ...זיך, זיצענדיג ביי דער מוטער אויפ'ן ...שויס, ווי נור עס דערהערט דעם ער־...

רענעסאנס־עפאכע האט די דאזיגע צוויי טענץ פערטראטען מיט'ן מאנירליכען מינועט און פרעכטיגען גאוואנט. די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציע האט מיט זיך געבראכט דעם אויפברויזענדען, עקס־צענטרישען טריקאטען, וועלכען די אויפ־שטעלענדע מאסען האבען. אין יאהר 1789 ענטוזיאסטיש אויסגענוצט געגען די פלאמען פון דער ברענענדער באסטי־ליע.

אין 19־טען יאהרהונדערט זענען ווי־דער געקומען דער רוהיגער בעל־הבתי־...

איך פאָהר קיין א״י...

72450

כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא...
(האזינו נ״ב)

פון שלום שווארצבארד.

מען פאָהרט דאָך...

צו מאָרגענס האָט מיר טאָרעס'עס שליח געבראַכט אַלץ, וואָס מיר האָבען אָבגערעדט און, אַ צוגאָב, האָט ער געבראַכט אַ קונסט־שטיק פון האָלץ, אויסגעאַרבייט און אויסגעשניצט פון איין שטיק צעדערבוים, וואָס טאָרעס'עס עלטער־זיידע האָט געבראַכט פון לבנון.

ווען איך בין געקומען זיך געזעגענען צום בעריהמטען סקולפטור נחום אַראָנסאָן, האָט ער מיר געוויזען זיין וואוינונג און מיך אַרומגעפיהרט אין זיין וואַרשטאַט, וועלכע בעשטעהט פאַר אַנדערע קונסט־גאַלעריעען און מוזעאומס צוזאַמען גענומען.

— זעהט איהר דאָס אַלץ, — האָט ער מיר געזאָגט, — איך וואָלט דאָס אַלץ מיט פערגעניגען אָוועקגעגעבען אַ יודישען מוזעאום, ווען איך זאָל וויסען און זיכער זיין, אַז ס'וועט נישט אַריינפאַלען צו אַנדערע... מיינט איהר, אַז איך זאַמעל דאָס פאַר מיר? וועמען וועל איך דאָס אַלץ איבערלאָזען?! — מיין פרוי און קינדער, וואָס איך האָב נישט? מיין גאַנצע האָפנונג איז נור, עס זאָל בלייבען פאַר אַ יודישען מוזעאום, נאָר, ליידער, זענען דערווייל יודען נאָך נישט ביי זיך...

פונדעסטוועגען האָב איך אָנגעזאַמעלט אַ היבש ביסעל חפצים אלס מתנה צו אַ יודישען אוניווערזיטעטס־אַרכיוו, אַלץ איז שוין צוגעגרייט געוועזן פאַר מיין רייזע, בלויז איין קלייניגקייט — די ענגלישע וויזע האָט געפעהלט. שוין נאָכדעם, ווי איך בין געקומען צום ענגלישען קאָנסול, אויסגע'פועל'ט אַלע פאָרמאַליטעטען, אָנגעגעבען בעוואוסטע רעפערענצען און געוואַרט גאַנצע פינף וואָכען — איז מיר ערשט אָנגעקומען אַנ'ענטפער, אַז מען זאָגט מיר אָב די וויזע אַריינצופאָהרען קיין ארץ־ישראל — און נעה רוף זיי קנאַק־ניסעל!...

———

אַ יוד איז געוועהנט צו צרות, און אַז מ'שטופּט איהם אַרויס פון איין טהיר, פאַלט ער ביי זיך נישט אַראָב און פרובט אַריינקומען דורך אַ צווייטער טהיר.

משה האָט אויך געפיהרט די יודען פערציג יאָהר דורך פערדרעהטע וועגען און ווילדע מדבריות, אָנשטאָט ער זאָל זיי געווען פיהרען דורך אַ גלייכען וועג אַ פּאָר טעג.

איז, מסתמא אויך געווען אַ פּאָליטיס דערביי, וואָס יענע „ענגלענדער" האָבען די יודען נישט געוואָלט געבען קיין „וויזע" צו געהן דירעקט אין דעם צוגעזאָגטען לאַנד...

ווייל אַנדערש לעגט זיך גאַרנישט די זאַך אויפ'ן שכל הישר.

און מיט וואָס בין איך דאָס מעהר יחסן פון יענע יודען מיט משה רבנו?

און ווער ווייסט, וויפיעל צייט ס'וואָלט געדאַרפט [illegible] מיר געהמען צו דערגרייכען דאָס [illegible]בען, ווייל אַ חוץ די געדרעהטע [illegible] און „מדבריות", האָב [illegible]

צוליעב דעם געמיינזאַמען שיקזאַל און דער באָדענלאָזיגקייט אונטער זייערע פיס, פערליערען די מענשען זייערע געוואוהנהייטען, זייער אופן זיך צו האַלטען — די שטענדיגע מאַסקע וואָס מ'טראָגט — און ווערען נאַטירליכער, צוגעלאָזטער איינער צום צווייטען. און מערקווירדיג: עס חבר'ן זיך פראַנצויזען מיט דייטשען, יודען מיט קריסטען, ענגלענדער מיט אַראַבער, איטאַליענער מיט גריכען און יוגאָסלאַווער — מ'ווערט די בעסטע גוטע פריינד.

— איהר פאָהרט קיין אַלעקסאַנדריע? איך אויך! וועלען מיר שוין צוזאַמען אַראָבגעהן.

— איהר שטייגט אויס אין ביירוט (סיריען)? — פאָהרען מיר צוזאַמען די זעלבע שטרעקע; איך וועל אייך שוין ווייזען אַ גוטען האָטעל צו פערפאָהרען, שוין נישט איינמאָל דאָרט איינגעשטאַנען.

מ'נעהמט שוין צוזאַמען ביי איין טיש עסען. מ'שפּאַצירט אויפ'ן דעק. מ'שפּילט צוזאַמען אַ שאָך, אַ דאַמקע. מ'טרינקט אַ גלאָז לימאָנאַד ביים בופעט צוזאַמען און מ'ווערט שוין אמת'ע גוטע ברידער.

די ערשטע בעקאַנטשאַפט ווערט, נאַטירליך, געשלאָסען אין סאַלאָן ביים עסען; זיצט מען ביי איין טיש, נעהמט יעדער אַרויסווייזען העפליכקייט און פּראַווען עטיקעט: — „נאַט אייך, ביטע!" — ווייל יעדער איינער מכבד זיין דעם צווייטען מיט'ן סערווירען זיך צום ערשטען. „אַ דאַנק! סערווירט איהר זיך צום ערשטען, מיין העררר!". „ענטשולדיגט! ווען איהר ווילט אַזוי פריינדליך זיין, אויב ס'מאַכט אייך נישט אויס, דאָס זאַלץ, ביטע, צו דערלאַנגען".

און אַזוי שליסען זיך בעקאַנטשאַפטען.

מעסינא.

אין דעם מאָמענט, וואָס מ'קלויבט זיך צו פערלאָזען דעם טירענער ים־פּאָס, איידער מ'קומט צו צו דעם ענג־געשלענגעלטען, שמאַלען מעסינער דורכגאַנג, וועלכען פיהרט אין דעם טייל פון יאָנישען ים, — בעווייזט זיך דער רונדיגער קופּאָל־שפּיץ פון'ם הויכען איינזאַמען באַרג סטראָמבאָל מיט זיין פלאַמענדיגען דיקען רויך, וואָס טהוט זיך פון איהם קיינמאָל נישט אָב, ווי דער עמוד־הענן פון משכן בשעת ער האָט גערוהט.

אָט דער וואָלקען־באַרג, וועלכער ווערט אָנגערופען דער נאַטירליכער ליכט־טורם פון מיטעללענדישען ים, וועלכער האָט בעגייסטערט די פאַנטאַזיע פון שרייבער אין אַלע צייטען און פון וועלכען זשור ווערן לאָזט אַרויס זיינע פאַנטאַסטישע פּאַסאַזשירען אין דעם בויך פון דער ערד — פערערט זיך אַרויס פון דער גרופּע אינזלען, און איז ווערט צו זעהן אין דער נאַכט אויפ'ן דעק פון שיף.

ווי דאָס פייער פון וואָלקאַנישען וואַג[illegible]

צוויי וואַסער־מיילען די ברייט, — ווערען דערצעהלט פיעל לעגענדעס, וואָס שטאַמען פון דער מיטאָלאָגישער צייט:

טימאָלעאָן, דער קאָרינטער בעפרייער פון סיראַקוס, איז אויף זיין פערד איבערגעשוואומען דאָס וואַסער פון איין ברעג צום אַנדערן. דער רוימישער סענאַטור אַפּיאוס קלאַודיוס איז אויך אויפ'ן פערד רייטענדיג איבערגעשוואומען דעם ים־פּאָס. דער נאָרמאַנדישער גראַף ראָזשער פון סיציליע, וועלכער האָט פערטריבען די סאַראַזענער פון דער סיציליישער אינזעל, איז אין יאָהר 1070 איבערגעשוואומען דעם ים־שטח, זיך אָנהאַלטענדיג אָן דער „נאָז" פון אַ שיף.

דער וואונדער פון די געוואַגטע שווימער איז נאָך גרעסער דערפאַר, ווייל ביים אַריינגאַנג פון דעם ים־פּאָס געפינט זיך דער נישט־בעזיגטער קעסעל־גרוב פון כאַריבדאַ, וועלכער האָט שוין איינגעשלונגען נישט איין שיף פון די רוימער און קאָרינטער פון נאָר די אַלטע צייטען נאָך.

אַצינד איז שוין מעהר נישט פאַראַן קיין געפאַהר. מ'קאָן זיך דורכפאָהרען דורך כאַריבדאַ אפילו מיט קליינע שיפלעך און מ'זאָל נישט פיהלען קיין געפאַהר. מעגליך, אַז אין פערלויף פון דער צייט האָט זיך שוין דער שטראָם בערוהיגט און איז שטיל געוואָרען.

און אפשר, דערפאַר: כאַריבדאַ, די שעהנע טאָכטער פון נעפּטון און דער „ערד", וועלכע יופּיטער האָט דערשלאָגען מיט'ן דונער פאַר גנב'ענען די אָקסען ביי הערקולעס'ן, — איז דאָ געזונקען אין אָבגרונד פון ים און געוואָרען אַ קעסעל־גרוב... נאָר אַזוי ווי צו אַלעמען מוז נעהמען אַנ'ענדע און אַ סוף, אַזוי גוט צו דער הערשאַפט פון יופּיטער'ן, ווי צו די ליידען פון כאַריבדאַ'ן, קאָן מען שוין אָהן שום ריזיקע, מיט אַ רוהיגען געמיט זיך אַרומשווימען מיט אַ שיף אויף דעם געפעהרליכען אָרט, — זעלבסטפערשטענדליך, אין אַ רוהיגער צייט, ווען דער ים בושעוועט נישט.

סצילאַ, אַ'אונטערוואַסער־פעלז, וועלכער געפינט זיך לינקס פון כאַריבדאַ, איז געווען די טויט־שרעק פון די אַלטע רייזענדע, וועלכע האָבען געהאַט צו קעמפען מיט דעם קעסעל־גרוב פון כאַריבדאַ און, ווען מיט טויטליכע אָנגסטען איז זיי געלונגען זיך אַרויסרייסען פון ערשטען אומגליק, זענען זיי צוגעפאַלען צו דעם שפּיציגען פעלז פון סצילאַ און צושטערט געוואָרען.

די אומגליקליכע שטאָדט מעסינא [illegible] געווען נישט איינמאָל אַ קרבן פון ד[illegible] נאַטור'ס קאַפּריז און האָט זינט איהר [illegible] שיכטליכער צייט בעגראָבען אונטער איהר איבערפלעכע דורך די אָפטע ערד־ציטערנישען און קאַטאַקליזמען הונדערטער טויזענדער מענשליכע לעבענס.

נאָך אַמשרעקליכסטען איז געווען די ערד־ציטערניש פון 1908, ווען אין [illegible] סעקונדען, זענען די שטאָדט מעסי[illegible]נא [illegible]

...ינא * ראדיא

„טעאטער אויף יודיש".

...סערען, טעאטער-דירעקטארען ...ער-טהוער.

...דישען טעאטער נישט געשעפט מיט פו-לע הענד פון פרעמדען רעפערטואר? טעהר נישט, זיי האבען דאס פרעמדע, פעריודישט, אריבערגעטראגען עס אין א יודישער סביבה. זענען די סוזשעטען דורך דעם געווארען יודישע? קאן בכלל דער רעפערטואר בעשטימען דעם יודישען אדער נישט-יודישען כאראקטער פון א טעאטער?

לאמיר אננעהמען אויף א ווײַלע, אז א פויליש אדער אוקראיניש טעאטער אין א פראווינץ-שטאדט בעשליסט צוליעב קאניונקטור-טעמים צו שפיעלען א גאנצען סעזאן פיעסעס מיט יודישען אינהאלט. וועט עס ווערען א יודיש טעאטער?

יודיש, פויליש, דייטש — איז נישט א טעאטער דורך דעם, וואס עס שפילט יודישע, פוילישע, דייטשישע פיעסעס. יודיש, פויליש, דייטש ווערט א טעאטער דורך דעם, וואס שאפונגען—אייגענע און פרעמדע—געהען-דורך דורך דעם טעמפעראמענט פון יודישע, פוילישע, דייטשע קינסטלער און ווערען אויפגענומען און מיטגעלעבט פון יודישען, פוילישען, דייטשען עולם. אזוי ארום וועט „האמלעט" זיין אנ'אנדערער אין ענגלישען; אנ'אנדערער אין פוילישען און אנ'אנדערער אין יודישען טעאטער. דאס זעלבע ווערק פון שעקספיר'ן וועט אנדערש רוישען אין בלוט פון ענגלישען, פוילישען, יודישען קינסטלער, אנדערש אבהילכען אין הארץ פון ענגלישען, פוילישען, יודישען צוהערער. און נישט נור פערשידען וועלען שאפען און אויסנעהמען פעלקער, נאר אויך איינצעלנע דורות. צווישען דייטשען „האמלעט" פון יאהר 1900 און דייטשען „האמלעט" פון 1928 איז א ווייטער מהלך.

וואס הייסט בכן יודיש טעאטער? — יענץ טעאטער, וואס שפיגעלט אב צער און פרייד, האפנונג און בענקשאפט פון יודישען מענש אין אונזער צייט. מיט וועלכע פיעסען, מיט וועלכע טעאטראלע מיטלען דאס זאל נישט דערגרייכט ווערען — אלץ איינס. דער עיקר איז דער ציעל: דאס טעאטראלישע אויסלעבען זיך פון קינסטלער און מאסע.

...ם פובליקום?

...טשארלי טשאפלין.

ה' דירעקטאר און זיינע 25 דאלאר...

מיין מיינונג איז, אז דאס פובליקום ווייסט נישט, וואס עס וויל. קיינמאל האט דאס פובליקום נישט געטראכט איבערן געשטאלט, וואס איך האב געשא...ען אין אזוי פיעל פילמען... מיין „קא...ליק" האט געדארפט בעהאנדעלט ווע...ען סובטעל; דערווייל האט מען פון ...מיר פערלאנגט ברוטאלע פארסען. ...פלוצלינג, אינגאנצען אונערווארטעט ...פאר מיר — בין איך געווארען א וועלט-בעריהמטהייט.

פאר-וואס? וואס האט אין מיר דאס ...יקום אויסגעפינען, ווייס איך נישט. ...אז

אין דער ראדיא-וועלט.

„פאו, פאו, פאו"...

„פאו, פאו, פאו"... כמעט קיינער ווייסט נישט, וואס די דאזיגע דריי צייכענס בעדייטען, אבער יעדע ראדיא-סטאציע, וועלכע כאפט אויף די דאזיגע דריי געהיימניספולע צייכענס, ווייסט, אז דאס מיינט מען: אנ'עראפלאן געפינט זיך אין געפאהר! אלע אנדערע עראפלאנען, וואס געפינען זיך דאמאלס אין דער לופטען און האבען אויך געהערט די דריי צייכענס, מוזען באלד אויפהערען צו שיקען זייערע אייגענע סיגנאלען און אנשטעלען זיך אויף דער כוואליע פון יענעם עראפלאן, וואס בעט הילף.

אין פאל, ווען נאך דעם רוף „פאו" קומען-נאך די צייכענס „ס. א. ס.", בעדייט עס, עס דראהט א דירעקטע געפאהר די פאסאזשירען, וואס געפינען זיך אין עראפלאן.

די רעטונג פון דער טראגישער נאבילע-עקספעדיציע איז געקומען אדאנק דער ראדיא-מעלדונג פון אנ'עראפלאן, וואס איז דורכגעפלויגען דאס ארט פון דער קאטאסטראפע; דאס בעווייזט אמשטארקסטען, וואס פאר א קאלאסאלע בעדייטונג דער ראדיא האט פאר'ן פליה-וועזען.

זעלבסטפערשטענדליך, זענען ביים היינטיגען טאג פערזעהן מיט דער ראדיא-אפאראטור אלע גרעסערע עראפלאנען, וועלכע פיהרען-איבער פאסאזשירען. א דאנק דער דאזיגער איינריכטונג האט זיך די זיכערהייט פון פליהען א סך פערגרעסערט. נאך מיט צוויי יאהר צוריק האט יעדער פילאט מורא געהאט צו פליהען דורך וואלקענס. קיינמאל האט ער נישט געוואוסט, ווי אזוי די ערד וועט איהם אויסזעהן פון אונטען, ווען ער וועט זיך ארויסבעקומען פון די וואלקענס. גאנץ אפט טרעפט זיך, אז די וואלקענס צולעגען זיך איבער דער ערד אין דער פארם פון נעבלען, און דער פליהער, מיינענדיג, אז ער איז נאך אלץ אין דער ספערע פון די וואלקענס, צעקלאפט זיך אן דער ערד. היינט לאזט זיך דער פליהער אין די געדיכטסטע וואלקענס מיט א לייכט געמיט אהן שום מורא, און דעמאלס, ווען אויף אונזער ערד גיסט א רעגען שטראמענוויז, פליהט ער זיך איבער די וואלקענס אין די העלע שטראהלען פון דער זון.

ווען עס קומט-אן די צייט פון אראבלאזען זיך, שיקט דער פילאט דורכ'ן ראדיא א צייכען „א. ק. ס.". דאס בעדייט, אז די נאהנטע ראדיא-סטאנציע זאל איהם שיקען א מעלדונג וועגען די וועטער-פערהעלטעניסען אויף דער ער... באלד דערנאך קומט פאר זעהר ...בהאפטער שמועס צווישען דעם ...ט דער ראדיא-סטאציע אוי...

איך פאָהר קיין א״י...

כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא...
(האזינו נ״ב)

פון שלום שוואַרצבאַרד.

72451

קאַיר.

נישט ווייט אויף דעם פעסטונגס־פּלאַץ, געפינט זיך אַ מין קרענעצע פון זעהר אַלטע צייטען מיט געדרעהטע טרעפּ, ווי אַ שאַרף. טיעף איז דער גרוב, אַנ׳ערך הונדערט מעטער, און ס׳איז אַ סברא, אַז ס׳איז געווען געמאַכט פאַר אַ תּפיסה אַמאָל און מ׳רופט עס אַן יוסף׳ס תּפיסה; מ׳וויל נישט אַנדערש האָבען, נאָר אַז יוסף זאָל דאָרט האָבען פערבראַכט אַ פּאָר יאָהר און, אַז אין דעמזעלבען גרוב איז געקומען צו איהם דער מלאך גבריאל אויסלערנען די שבעים לשונות, וואָס ער האָט געניטיג געהאַט, כּדי צו קומען שפּעטער פאַר פּרעה׳ן, איהם פּותר חלום זיין זיינע חלומות...

אויסער דעם אָרט, וואו מ׳האָט משה׳ן אַרויסגעשלעפּט פון נ[ילוס] און יוסף׳ס תּפיסה, זענען פעראַן פיעל יודישע שפּורען פון אַלטע צייטען. אין אבן־עזרא׳ס שוהל, וואָס געפינט זיך אין דעם טייל שטאָדט פון די קאָפּטען, נית ווייט פון זייער עלטסטען קלויסטער, מיט אַ צעטעלע אויף דער וואַנט, אָנגעשריבען אין אַ מגן־דוד און אַנ׳אָנווייזונג, וואו די שוהל געפינט זיך — איז פעראַן אַ פּלאַץ „וואו משה האָט צום ערשטען מאָל פערשפּרייט זיינע הענט צו גאָט"; אויך פעראַן אַ מקוה, וואו דער אבן־עזרא פלעגט זיך טובל זיין; אויך צוויי אַלטע אָבגעברענטע פּאַרמעטענע ספרי תּורות, וואָס אַ סברא, אַז איינע פון זיי זאָל נאָך שטאַמען פון פאַר׳ן חורבן בית המקדש. ווייטער איז פעראַן אַ ספּעציעלע יודישע געגענד מיט שמאָלע שמוציגע יודישע געסלעך, וואו ווייבער און קינדער פּלאָנטערן זיך פאַר די פיס, מעהר ווי איבעראַל. דאָרט געפינט זיך אַ שוהל, וואָס הייסט דעם רמב״ם׳ס שוהל, און עפּעס אַ קעלער, וואו ס׳איז דאָ אַ בעטעל, וואָס אַז מ׳נעכטיגט איבער אויף איהם, ווערט מען אינגאַנצען געהיילט: דאָרט האָט דער רמב״ם אַמאָל געהיילט קראַנקע...

נישט ווייט פון די געסלעך, איז פעראַן אַ גאַס, וואו שבתי־צבי האָט צום דריטען מאָל חתונה געהאַט מיט זיין „הימלישער" בעשערטער, שרה׳ן.

ריינער און פרייער לעבען די קאַראַאימער, כּמעט אָבגעזונדערט. דאָך ציכטינער, און דעם גרוק האָב איך נאָך אַבטראָפען דעם חכם פון די קאַראַאימען ווי מ׳רופט זיי דאָרט, וואָס זעהט מעהר אויס ווי אַ מאָהמעדאַנישער דערוויש, ווי אַ חכם. דאָך האָט ער גערעדט אַביסעל העברעאיש מיט אונז. זיין מוטערשפּראַך איז אַראַביש.

דער ראַבינער איז אַ מענש מיט אַ ברייטער פיעל־זייטיגער בילדונג. ער רעדט עטליכע אייראָפּעאישע שפּראַכען און קען גוט די יודישע געשיכטע; ער אינטערעסירט זיך שטאַרק מיט׳ן יודישען לעבען פון דער איצטיגער צייט.

— איך האָב שוין געהאַט דאָס גליק צו זעהן ביאַליק׳ן, ווען ער איז דורכגעפאָהרען קאָנסטאַנטינאָפּאָל אויפ׳ן וועג קיין ארץ־ישראל און אַצינד איהר, מיין טייערער, וואָס מאַכט מיר אַ גרויס פערגעניגען!

ר׳האָט מיר דערצעהלט, אַז ר׳האָט נית לאַנג געדרוקט וועגען רמב״ם און זיין לעהרע און אויך וועגען שבתי־צבי און זיין צייט. איבערהויפּט איז ער מעהר מיניסטער, ווי ראַבינער און אַנ׳אָפּטער איינגעהער ביי׳ם קעניג פואַד; ער מישט זיך שטאַרק אין דער עגיפּטישער פּאָליטיק. ווי ס׳ווייזט אויס, קאָנען זיך די עגיפּטישע יודען נישט בעקלאָגען און מקנא זיין זייערע ארץ־ישראל׳דיגע ברידער, ווען עס לעבט זיך פיעל ערגער פון זיי. ווייטער קלאָגען זיך די יודען אויף משה רבינו, פאַרוואָס ער האָט פערלאָזט אַזאַ פעט לאַנד ווי מצרים און איז געגאַנגען בלאָנדזשען מיט די יודען 40 יאָהר אין מדבר און צולעצט אויסגעפונען אַ טרוקענעם שטיינערדיגען באָדען. וואָלט דען נישט בעסער געווען, ווען משה זאָל געווען מיט די יודען בלייבען אין מצרים?

דאָך ווערט זיך נישט געפינען קיין איין יוד, וואָס זאָל נישט שטרעבען קיין ארץ־ישראל. און אַפילו די, וואָס פאָהרען פון דאָרט אַרויס פאַר נויט; בלייבען אָבער מיט׳ן געדאַנק, אַז ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט וועלען זיי זיך צוריק אומקעהרען קיין א״י, וואו מ׳לעבט אַנ׳אמת יודיש לעבען און דער עיקר, אַ מענשליך פריי לעבען!

נישט דערגרייכט דאָס געבענטשטע לאַנד...

ווען מ׳פאָהרט אַרויס פון אַלעקסאַנדריער פּאָרט אין דער ריכטונג קיין סיריען, מאַכט מען דורך אין 24 שעה מיט׳ן [...]יף דעם גאַנ[...] פון די יו[...]

ביירוט, וואָס ליגט ביי׳ם מיטעללענדישען ים, איז אַצינד דער הויפּט־צענטער פון סיריען, אויך אַלס סטראַטעגישער טיטעלפּונקט פאַר דער נייער מאַנדאַטאַרישער מאַכט — די פראַנצויזען, ווייל פון דמשק האָבען זיי געהאַט און וועלען ערשט האָבען גרויסע צרות. דערפאַר בעל־הבית׳עווען זיי אויף וואָס די וועלט שטעהט אין ביירוט. פראַנקרייך האָט פון סיריען נישט מעהר ווי אונאַנגענעהמליכקייטען, און דערביי האָט זי נאָך אַזאַ פּכּבוד׳יגען שכן, ווי ענגלאַנד, וואָס רייצט אונטער די דרוזען און אַנדערע שבטים געגען פראַנקרייך — אָבער עס פּאַסט דאָך נישט פאַר לייטען זיך אָבצוזאָגען פון מאַנדאַט...

אויב מען וויל וויסען אויף ריכטיג די בעציהונגען צווישען פראַנקרייך און ענגלאַנד, זאָל מען פאָהרען קיין עגיפּטען און סיריען. אַלס ביישפּיעל קאָן דיענען דער פאַקט. אין אָנהויב פון 1920 בין איך, פערבייפאָהרענדיג פּאָרט־סאַיד געווען אַנ׳עדות פון פאָלגענדען פאַל. פאַר דער עפענונג פון סועצער קאַנאַל שטעהט דער מאָנומענט פון דעם פראַנצויזישען אינזשיניער פערדינאַנד לעסעפּס (דער, וואָס האָט געעפענט דעם דורכגאַנג פון קאַנאַל און אַזוי אַרום פערבונדען דעם מיטעללענדישען ים מיט׳ן רויטען ים און געעפענט אַ קורצען וועג קיין אינדיען און כינא...) די ענגלענדער האָבען אָבגעקויפט דאָס רוב אַקציעס פון סועצער קאַנאַל און זענען געוואָרען די בעלי־בתּים צוערשט פון קאַנאַל און נאָכדעם פון עגיפּטען. איצט ווען די פראַנצויזען פון דער קאָלאָני־פּאָרט־סאַיד זענען אין יאַנואַר פון 1920 געקומען צום יאָהרצייט פון פערדינאַנד לעסעפּס און געלעגט בלומען אויף דעם מאָנומענט פון דעם בעריהמטען אינזשעניער, זענען געקומען די ענגלענדער און האָבען זיי אויף אַ ברוטאַלען אופן צוטריבען און געשלאָגען און פון די מאָנומענט צוריסען די פאָהן און אַלע קרענץ און בלומען, וועלכע זיי האָבען אין ים אַריינגעוואָרפען...

פונדעסטוועגען האָט נישט געשאַדט אַצינד, ווען איך בין אויפ׳ן וואונש פון דער ענגליש־פּאַלעסטינער רעגירונג פערהאַלטען געוואָרען אין ביירוט מיט׳ן פראַנצויזישען מאַנדאַט, אַז די ביידע רעגירונגען זאָלען זיין איינשטימיג. און

ינא • ראדיא

טעאטער-דירעקטארען
אקטער פון יודישען טעאטער?

„צענטראל"-טעאטער. נעהמט, למשל, די וואונדערבארע סעריע פיעסען פון אייראפעאישען רעפערטואר, וואס זענען אין דערמאהנטען טעאטער אזוי מייסטערהאפט אויפגעפיהרט געווארען דורכ'ן טאלענטירטען זיגמונד טורקאוו. ס'קומט מיר אויפ'ן זכּרון דער „רעוויזאר", א טיפיש-רוסישע קאמעדיע, א פרעמד מיליע, פרעמדע פערסאנאזשען, און דאך, ווי היימיש-יודיש האט געקלונגען גאגאל'ס מייסטערשטיק אין דער איבערזעצונג פון סעגאלאוויטש'ן.

א יודישער דירעקטאר, יודישער רעזשיסער און יודישער קינסטלערישער לייטער — דארפען שטענדיג שטעהן אויף דער וואך און שטענדיג האבען אן אפען אויער פאר דעם, וואס ס'טהוט זיך אין דער טעאטער-וועלט בכלל, און אלץ, וואס די וועלט-טעאטראלען זענען מחדש, טאר נישט בלייבען אינגאנצען פרעמד אויך דעם יודישען טעאטער; נאטירליך מוז יעדער עקספערימענט האבען אין זיך עפּעס פון א מין אויפברויז, וואס זאל קענען מיטרייסען די מאסען. יעדער נייער אויפטהו מוז בעזיצען אזעלכע קינסטלערישע איינגעשאפטען, מיט וועלכע מען זאל קאנען דערווארמען, אויפטרייסלען און פעראיידלען די מענשליכע נשמה און בעשאפען די אטמאספערע, צו וועלכער עס ציהט דעם מענש, וואס וויל אנטלויפען פון דער גרויער טאג-טעגליכקייט.

כאראקטעריסטיש איז דער ארגומענט אז דעריבער מוזען מיר זיך האלטען שטרענג ביים אויסגעשפראכען-יודישען רעפערטואר, ווייל אונזערע ארטיסטען זענען מעהר צוגעפאסט צו דער „קאפאטע", ווי צום גראפען-קאסטיום. דאס איז בפירוש נישט אמת. אין דעם פאל קען מען נאטירליך נישט רעדען וועגען כּלל, אבער ס'זענען פאראן יודישע ארטיסטען, וואס טראגען דעם „סמא-קינג" מיט דער זעלבער שארמאנטקייט און נאטירליכקייט, וואס זייערע נישט-יודישע קאלעגען. פאראן גענוג יודישע ארטיסטינס, וואס מיט זייער אויסערליכער עלעגאנץ און גראציעזקייט האבען זיי זיך נישט צו פערשעמען אפילו פאר דער ראפינירסטער פאריזערין.

זעלבסטפערשטענדליך, אז די ערשטע אויפגאבע פון בעסערן יודישען טעאטער איז אויפצופיהרען אריגינעל-יודישע פיעסען, אויב, נאטירליך, די דאזיגע פיעסען בעזיצען קינסטלערישע ווערטען און סצעניש לעבען, וואס איז דער „אלף" און דער „תו" פון ראציאנעל-געפיהרטען טעאטער. די איבערגעטריבענע פאוואריזירונג פון ריין-יודישען רעפערטואר קען אבער דאס יודישע טעאטער צוריקשטויסען צו דער תקופה פון „פינטעלע יוד", צו די געשמאקע ליעדלעך וועגען „תורה'לע" און „פאלקעלע"... אז דאס וואלט געווען זעהר שעדליך פאר'ן ווייטערדיגען וואוקס פון יודישען טעאטער, איז, דאכט זיך, קלאר פאר אלעמען.

אויפ'ן סמך פון מיין לאנגיעהריגער טעאטער-פראקטיק קאנסטאטיר איך, אלזא, אז אלץ, וואס ווערט געשאפען אויף דער יודישער ביהנע מיט'ן כּח פון אונזער קרעפטיגער מאמע-שפראך ווערט דורכן פראצעס פון שאפען אליין שוין אונזער [illegible] טעאטער. [illegible]

[illegible] אטער—ווע[illegible]

פילם-וועלט.

באלד איינגענאנגען אויפ'ן פארשלאג און נאך עטליכע פראבעס, האט זיך ארויסגעוויזען, אז חוץ, וואס זי איז שען, בעזיצט דאס פרייליין סצענישע פעהיגקייטען. מען האט איהר באלד אנגעטרויט אויסצופיהרען די הויפט-ראל פון „נעיעג נאך גליק" אלס פארטנערין פון בעוואוסטען רעגינאלד דעני. אזוי-ארום איז בארבארא ווארט א דאנק בלויז א צופאל געווארען א וועלט-בעריהמטקייט.

קינא איז מעהר בעליעבט ווי טעאטער. עס דרינגט אריין אין דער נשמה — פון קינסטלער — אבער דרינגט נישט אריין טיעף אין דער נשמה פון צושויער —

ווייל דער וועג איז נישט קיין דירעקטער: און נשמה נויטיגט זיך אין אונמיטעלבארקייט!

...און איך זאג אזוי:

דאס יודישע טעאטער איז איצט בעזארגט (נישט בעדראהט). פונקט, ווי עס קאן נישט עקזיסטירען טאלענט אהן מאטעריעלער פערזארגונג, אזוי קען אויך נישט עקזיסטירען טעאטער בלויז אויף געשעפט אהן טאלענט. מיר וואלטען דעריבער געדארפט עקלארירען פאר דער וועלט אונזער ענערגיע אויפ'ן געביט פון געשעפט-מאכעריי: אפשר דארף זי (די וועלט) פיהרער, לייטער, סעקרעטארען, אפילו ביז פינאנץ-מיניסטארען, אלס נאטירליכע אבוועקסלונג און אויסבייט פאר א צוויי-דריי גוים, וואס זי זאל אונז געבען אין אונזער קונסט אריין. איבריגענס מיר וואלטען איהר אויך געקאנט אוועקגעבען אונזערע קולטור-מאכער, נאר די ש ע פ ע ר זאל זי אונז געבען.

די איצטיגע פרעטענדענטען ביי אונז אויף רעזשי און טעאטער-אויפבוי — לאמיך בעסער זייערע נעמען נישט דערמאהנען, ווייל עס וועט מיר נישט קלעקען גענוג ביטול פאר זיי: אומעטום זוכען זיי דאס לאך פון זייער גייסט צו פערלאטען מיט נאך אן איבריגע רעקלאמע.

וואס כ'האב אויבען געזאגט: „בעזארגט (נישט בעדראהט)", מיין איך דערמיט, אז דער שטארקער גייסט, וואס זאל דאס טעאטער ארדנען, וועט געוויס קומען אין דער נאהנטסטער צייט (קען זיין, אז ער שטעהט שוין הינטער אונזערע פלייצעס), דען צו-פיעל אויפמערקזאם איז שוין דערויף אונזער צייט.

י. מ. ווייסענבערג.

בעטראכטונגע:

דער רעדעוודיגער קינא איז א נייער געפעהרליכער קאנקורענט פארן טעאטער.

איין פיעסע, פילמירט צוזאמען מיט'ן ווארט און געזאנג, וועט אין איין טאג קאנען אויפגעפיהרט ווערען אין פערשידענע ישובים. דאס זעלבינע — וועגען יודישע פיעסען. יודישע אקטיארען ווערען שוין אנגאזשירט צו פילם-טעאטער. די דאזיגע ערפינדונג קאן ווערען א טויט-קלאפּ פאר דער לעבעדיגער ביהנע. הן מאטעריעל און הן גייסטיג.

72449

איך פאהר קיין א״י...

פון שלום שווארצבארד.

גרוסען פון ארץ־ישראל.

מיר פיהרען ווייטער דעם שמועס.

— מ'דארף צוערשט קענען די יודישע געשיכטע, — רוף איך זיך אן — איידער מ'נעהמט זיך צו בעשולדיגען יודען אין איבערשפיצלעך; און ס'איז נאך מעהר צו בעדויערן, וואס א יוד רעדט נאך דאס, וואס שלעכטע גויים ריידען.

איך האב איהם דערצעהלט, אז וואס אנבעלאנגט מיך, בין איך גראד נאכגעקומען אלע פאדערונגען פון די עמיגראציע־געזעצען און נאך מעהר ווי מען דארף; אז כ'האב געהאט אזעלכע קאמפעטענטע מענשען ווי ד״ר לעאן מאצקין און אנדערע, וואס ווייסען שוין צופיעל די פאלעסטינער געזעצען.

— וואס, ד״ר מאצקין? נו, יא, טאקע דערפאר האט מען אייך אבגעזאגט די וויזע. איהר האלט דאך שטארק פון מאצקינ'ען! און ביי אונז האלט מען פון איהם גראד ניט אזוי שטארק!

— פארוואס, למשל, האלט איהר נישט פון מאצקינ'ען?

— גאר פשוט, ער איז פון די שטענדיגע אונצופריעדענע, פון דער קאמפאניע חלוצים, וואס ווילען מיט אידעאליזם אויפבויען דאס לאנד. מיר דארפען ניט האבען קיין אידעאליסטען, קיין דאקטוירים און דענטיסטען, וואס קומען צוליעב אידעאל האקען שטיינער און פלאנצען גערטנער. זאלען זיי זיך געהן, פון וואנען זיי זענען געקומען. אונז גיט בעסער געזונטע קרעפטיגע יונגען מיט שטארקע מוסקולען, וואס ארבייטען נישט צוליעב אידעאל, נאר צוליעב עקזיסטענץ! אין די גויטינגען מיר זיך איצט! א לאנד קאן מען נישט אויפבויען מיט'ן אידעאל, נאר מיט ארבייט, און אייערע און מאצקינ'ס חלוצים, וואס טראגען זיך ארום מיט דאקטאר־דיפלאמען אין די קעשענעס, וועלען נישט זיין נישט דאס, און נישט דאס אנדערע!

— איהר האט מסתמא געהערט — מישט זיך אריין א פתח־תקוה'דיגער בעל־הבית — וועגען דעם טומעל, וואס מען האט נישט לאנג געמאכט מיט די פאר ארבייטער, וועלכע מען האט ארעסטירט. א יא? נו קאן איך אייך זאגען, אז מען מוז צוערשט אויסהערען ביידע צדדים. — וואלט איהר געוואלט, אז מען זאל קומען צו אייך אין שטוב אייך א דעה זאגען, וואס איהר זאלט טהון? איהר פערשטעהט די חוצפה פון די יודישע ארבייטער, די חלוצים, פאר וועלכע די גאנצע וועלט שטעלט זיך אזוי איין? זיי וואלטען געוואלט, אז זיי זאלען נעהמען געלד און וועניג ארבייטען און דערצו בונטעווען זיי נאך אויף די אראבער־ארבייטער, וואס זענען געוועהנט א סך צו ארבייטען פאר א פאר פיאסטער דעם גאנצען טאג און זאמלען נאך פון דעם געלד סומעס, וואס זיי בעגראבען אין דער ערד. איהר פערשטעהט די לאגיק פון די חוצפה'דיגע חלוצים: לאדי, וואס זיי ווילען הויכע פרייזען פאר וועניג ארבייט, פערגינען זיי נאך ניט די אראבער, וואס ווילען א סך ארבייטען פאר ביליגער!... און דאס רופט מען אן יושר! איך זאג אייך, אז זיי זענען שולדיג אין דעם קריזיס און איבער זיי ווערט דאס לאנד רואינירט!... — איך אליין האב אבגעזאגט די ארבייטער, פערשלאסען מיין שטוב און בין ארויסגע־

פאהרען קיין אלעקסאנדריע — אבי ניט האבען צו טהון מיט די יודישע ארבייטער.

רופט זיך אן א דריטער פאסאזשיר:

— אין ארץ־ישראל וועט דאן זיין גוט, ווען מ'וועט פון דארטען משלח זיין אלע „חלוצניקעס"!...

ווען איך בין פריי געווארען פון די אייזערנע „לאניקער", האב איך ערשט פערשטאנען, פאר וואס מען האט ניט ליעב מאצקינ'ען און פארוואס מען האט מיך ניט אריינגעלאזט קיין ארץ־ישראל...

אויף דער באהן פון מארסייל קיין פאריז האב איך געטראפען א פאר יונגע לייט, דארע, אבגעברענטע פון דער זון...

— וואוהין פאהרט איהר? — פרעגט מיך איינער פון די יונגע לייט.

— קיין פאריז.

— און פון פאריז? — פרעגט מיך דערזעלבער איבער.

איך האב נישט פערשטאנען, וואס ער מיינט און נישט געענטפערט אויף זיין פראגע.

— איך שטעל אייך די דאזיגע פראגע, ווייל איך ווייס — האט ער גענומען זיך פערענטפערן — אז פאריז איז בלויז א סטאציע פאר יודישע עמיגראנטען. אט, למשל, ווי מיר, וואס פאהרען טאקע אויך קיין פאריז, אבער פון דארטען פאהרען מיר נאך ווייטער...

און דער יונגערמאן האט זיך לאנג ניט געלאזט בעטען און גענומען דערצעהלען זיין געשיכטע.

אליין א סטודענט פון פוילען, האט ער מיט נאך איינגע ענטוזיאסטישע יודישע יונגע לייט פערלאזט דאס שטודיום, טאטע־מאמע און געפאהרען קיין ארץ ישראל צו ווערען אנ'ארבייטער און אויפבויען א יודישע היים, וואו מען וועט מעהר נישט פערפאלגט ווערען. טאטע־מאמע האבען זעהר נישט געוואלט ליידען, וואס זייער זוהן, אנשטאט דאקטאר, וועט ווערען א שווארצער ערד־ארבייטער, און זיי האבען זיך פון איהם מיאש געווען.

— זעהט מיינע הענד: די מאזאלעס זענען מיר געקומען פון שטיינער האקען, כדי עס זאל זיין בעסער צו פאהרען אויף די וועגען און צו טראנספארטירען די סחורות פון ארט צו ארט. און דעם פערקריפעלטען פוס האב איך בעקומען פון אנ'עקספלאזיע. איך בין געווען דער אונטערצינדער פון דעם דינאמיט ביי די שטיינער, דערפאר, וואס איך בין געווען זעהר א פלינקער און א לויפער — און דאס דארף מען האבען, כדי מען זאל זיך קאנען ראטעווען איידער דער אויפרייס קומט — בין איך נאך ארויס מיט אנ'איבערגעהאקטען פוס; די אנדערע אכט חברים מיינע זענען געבליבען אונטער די הויפענס שטיינער פערגראבען...

א ווײלע איז ער שטיל געבליבען, ווי איינער, וואס כאפט איבער דעם אטעם נאך טראגען א שווערע משא.

— נאך דעם האב איך אבגעלאזט די שטיינער, אדער, בעסער געזאגט, די שטיינער האבען מיך פערלאזט, און איך בין געווארען אנ'ערד־ארבייטער. איך קאן אייך זאגען, אז איך קען גוט די מלאכה מיינע.

— פארוואס זענט איהר אוועק פון פאלעסטינא, אז איהר זענט א גוטער ארבייטער?

— כאפט נישט! — ניעמט ער א מאך מיט דער האנד און שטעלט אויס אויף מיר צוויי פייעדריגע אויגען: — איהר וועט מיר מאכען פארוואורפען צום סוף, ווען איהר וועט אלץ אויסהערען. קודם־כל מוז איך אייך זאגען, אז דאס, וואס מ'זאגט, אז יודען זענען נישט פעהיג צו ערד־ארבייט איז א גרויסע רכילות. דאס איז איינער פון די בלבולים, וואס מען טראכט אויס אויף יודען. איך בין געווען א סטודענט און איך קאן אייך זאגען, אז אונזער גאנצע שטודירענדע יוגענד, וואס האט קיין האנט אין קאלט וואסער קיינמאל נישט איינגעטונקט, איז נישט ערגער, איך וויל אייך נישט זאגען, אז בעסער, פון אלע איבעריגע געבוירענע פויערן־ארבייטער. מיר האבען געמאכט פון א וויסט־שטיינערדיגען באדען א בליהענדיג גארטען־לאנד. זעהט מיינע איינגעפאלענע באקען און ברענענדיגע אויגען — דאס קומט פון פיבער, מיין פריינד! יא, פון פיבער! עס איז אבער שוין מעהר קיין פיבער אין ארץ־ישראל נישטא! ווייסט איהר פארוואס? דערפאר ווייל מיר די ערשטע חלוצים, האבען דעם פיבער אין זיך אנגעזאפט, דערויף זענען אויך עדות די פרישע בית־עלמינ'ס און די נייע קברים פון די הונדערטער יונגע אבגעשניטענע לעבענס. וואס זענען אומגעקומען פון פיבער און אנדערע קרענק. אבער מיר האבען געזיעגט! קיין פיעבער איז שוין אין לאנד מעהר נישטא: מיר האבען איהם אין זיך איינגעזאפט און אויסגעטריקענט דאס לאנד. און אויב מיר, די ערשטע פיאנערען, האבען א ביסעל טייער בעצאהלט, וועלען דערפאר די נאכקומענדיגע פון דעם פראפיטירען...

— יא. אבער פארוואס פאהרט איהר איצט אוועק, ווען עס איז שוין קיין פיבער נישטא? קאן איך זיך אלץ נישט בערוהיגען.

— דערויף וועל איך אייך ענטפערן. ווען איך בין געקומען קיין ארץ־ישראל פריש מיט פעסטע מוסקולען און געזונטע לונגען, האב איך בעקומען ארבייט — האקען שטיינער איז ביי מיר געווען א שפיעלעכל! פלאנצען פרדסים — א פערגעניגען! איצינד האט דער פיבער אויפגעגעסען מיינע כחות. דערצו נאך: ווען מ'קומט ארבייט זוכען, טאפען די קאלאניסטען די מוסקולען ביי די חלוצים — ווי אמאל, בעת דעם שקלאפען־האנדעל, האט מען געטהון בנוגע די אומגליקליכע נעגער, — און ווער עס האט שטייפערע און געזינטערע מוסקולען, דער ווערט צוגענומען צו דער ארבייט, די אנדערע — נייעט.

— וואוהין־זשע פאהרט איהר איצינד זוכען גליקען?

— קיין מעקסיקא. דארט געפינט זיך מיינער א ברודער, וואס איז אויך געווען אין פאלעסטינא מיט מיר די ערשטע צייט! נאר ער איז נישט געווען אזא שטארקער אידעאליסט, ווי איך און די איבעריגע חברים, וואס איהר זעהט דא. ער איז זינט דעם יאהר 1922 אין מעקסיקא און האט זיך דארט זעהר שעין איינגעארדענט. ער האט מיר די גאנצע צייט געשריבען, אז איך זאל קומען, נאר איך האב נישט געוואלט פערלאזען מיין אידעאל... איצינד האב איך קיין אנדער ברירה נישט.

— הייסט דאס, נאך אייער מיינונג, אז פאר אידעאליסטען איז פאלעסטינא מעהר נישט קיין פלאץ?

— חלילה! איך רייד נישט אויף פאלעסטינא! דאס לאנד פון מיין אידעאל איז פאר מיר טייער און הייליג! מיר האבען דארט, איך און מיינע חברים, איבערגעלאזט אלץ, וואס מיר האבען פערמאגט: דאס געזונד און דאס לעבען. און אויב איהר זעהט אונז איצינד פערלאזען דאס לאנד פון אונזערע טרוימען, איז דאס מיט א שווער געמיט און א ביטער

האריז. ביי
ניכקייט ק
די גאנ
אין טריים
באנס. הא
קאשטארע
אויטאמא
שלימ'דינע
קיילעכדינ
קעפלעך פ
רען אהין
קייטען, א
זיכטער מ
באקען או
וואס נאך
זיך פערל
טרוימען
דער וועל
נען זיך

...ינאָ • ראַדיאָ

...ב פון יידישן טעאַטער
...ען, כדי אים צו דערהייבן?

...יעס זאָלן זיך אָרגאַניזירן מיט סובסידיעס פאַר אַ קינסטלעריש-יידישן טעאַטער.

ז. סעגאַלאָוויטש

בויען אַ בנין,
אַנ'איינגענעם בנין.

יואל מאַטסטבוים

דאָס יידישע טעאַטער איז, לויט מיין מיין, איצט אין אַ צייט פון אַ בין השמשות. דער אַלטער רעפּערטואַר באַפרידיגט שוין נישט מעהר און פון נייעם איז איצט דאָ ווייניג אויף וואָס אָנצעווייזן.

כ'מוז זאָגן דעם אמת, אַז ווי ניי אין דער פאָרם עס זאָלן נישט זיין די נייע פּיעסן — סיי די אייראָפּעאישע, סיי די יידישע — נעפעלט מיר נישט דאָס מין מוזיצירן פּיעסן און פאַרשטעלען מיט רעזשי-עפעקטן דעם קינסטלערישן אינהאַלט פון אַ ווערק.

קיין אמת'ע דראַמע זעהען מיר נישט סיי אויף דער פרעמדער און סיי אויף אונזער ביהנע.

כ'וואָלט שוין ליבערשט װעלן זעהן אויף דער ביהנע צוריק די פּשוט'ע יידישע פאָלקס-פּיעסע, וואו מען לאַכט האַרציג אָדער מען וויינט האַרציג.

דערהויבן קאָן ווערן דאָס יידישע טעאַטער אויב מען וועט צוגעהן צום נאָמירליכען; עס וואָלט נאָר נישט אויסגעמאַכט, אויב מען וואָלט אַ סך געשפּיעלט פון פרעמדען רעפּערטואַר און גערוכט דאָס בעסטע פון אייגענעם; אַלענפאַלס די וואַכטאַנגאָוו-שיטה, האָט שוין אַ ביסעל דערעסען.

נאָטיצן.

נישט קיין יורד.

ווידער אַ טעאַטער-קאָמיטעט.

מיט'ן „ווידער" — מיינען מיר נישט צו זאָגן, אַז אַ טעאַטער-קאָמיטעט איז נישט נויטיג. עס איז ממש אַ לעבענס-פראַגע פאַר'ן יידישן טעאַטער. מיר מיינען נאָר צו זאָגן, אַז ווידער איז געשאַפן געוואָרן אַ טעאַטער-קאָמיטעט אָהן אַ פּראַקטישען פּלאַן נאָך די אַלע קאָמיטעטן, וואָס האָבן שוין עקזיסטירט און האָבן געמוזט זיך פונאַנדערגעהן מאַקי צוליעבן מאַנגעל אין אַ קאָנקרעטן אַרבייטס-פּלאַן.

דאָס יידישע קינסטלערישע טעאַטער קעמפט מיט נויט. אַלע ווייסען מיר דאָס און, כדי אַרויסצוהעלפען דעם טעאַטער, דאַרף מען עס נישט בעווינען, נאָר שטאַרקען.

שטאַרקען געזעלשאַפטליך הייסט: שאַפען אַ געוויסע צאָהל מענשען, וואָס ווילען האָבען אַ גוט יידיש טעאַטער און זענען גרייט אויסצודריקען זייער ווילען אין — אַבאָנירען זיך אויפ'ן יידישען טעאַטער. קויפען בילעטען פאָראויס אויף אַ סעזאָן, נעהמען אַזעלכע בילעטען צו פאַרשפּרייטען צווישען פריינד.

און נאָך אַ קאָנקרעט מיטעל: אַלע יידישע אינסטיטוציעס און פאַראיינען, וואָס מאַכען פאַרשיעדענע אונטערנעהמונגען, כדי צו שטאַרקען זייערע איינקונפטען, זאָלען נישט מאַכען קיין מאַנין-אָווענדען און מאַסקען-באַלער, נאָר — אַבדינגען פאָרשטעלונגען פון טעאַטער.

אָט דאָס הייסט פּראַקטישע אַרבייט.

ווייניגער רעדעס האַלטען, ווייל דער טאָן פון די רעדעס טראָגט אויך אַ געפעהרליכען קרן פאַר'ן טעאַטער: עולם מיינט, אַז דאָס קינסטלערישע יידישע טעאַטער איז אַ יורד און מען קלאַפּט פאַר איהם מיט דער צדקה-פּושקע. דאָס יידישע טעאַטער [illegible] קיין יורד נישט. עס האָט בלויז נישט קיין סובסידיעס, ווי אַנדערע נישט-יידישע טעאַטערן האָבען. עס האָט בלויז נישט קיין נענוגענדע אינטעליגענץ, וואָס זאָל פיהלען אַ נויטהוועדיגקייט צו געהן אין יידישען טעאַטער, פּונקט ווי זי געהט אין פּוילישען טעאַטער.

דער נייער טעאַטער-קאָמיטעט זאָל זיין אַ מוסטער פאַר די געוועזענע פריהערדיגע קאָמיטעטען — וועלען די איניציאַטאָרען פערדינען אַנ'אמת'ן יישר-כח!

א. גראַפּ אַן.

...ר-און קינאָ-וועלט.

בלויז אין שטאָדט. די פּראָווינץ איז נאָך פיעל מעהרער להוט נאָך אַ יידיש לידעל, ווערט, סצענעס, לעבענס-בילד. זאָל עס זיין פערקריפּעלט. פערבילינט...

מען דאַרף זאָגען און זאָגען:

עס איז נאָך ווייט נישט אָבגעשאַצט געוואָרען וואָס פאַר אַ פעטער בארען אַרגענטינאַ איז פאַר טעאַטער.

צי מעג מען ציהען אַ פּאַ סעק אויף קינאָ-בילעטען?

די פּרייזען פון די בילעטען אין די וואַרשעווער קינאָס זענען אין בעצוג צו אַנדערע שטעדט אין פּוילען זעהר אויפגעשרויפט. אין אויסלאַנד זענען די בילעטען נאָך פיעל ביליגער. די ברייטע מאַסען פון דער בעפעלקערונג מוזען האָבען אַ ביליגע און קולטורעלע פערוויילונג. די קינאָ-איינענטימער אין וואַרשאַ פערענטפערן זיך כסדר אַז די סיבה פון דער טייערקייט איז דער 100-פּראָצענטיגער שטייער, וואָס דער מאַגיסטראַט נעהמט צו. ס'האָט זיך אָבער לעצטענס אַרויסגעוויזען, אַז דאָס איז פולשטענדיג נישט ריכטיג. דער מאַגיסטראַט האָט גענומען 50 פּראָצענט: דער מאַגיסטראַט האָט גענומען 50 פּראָצענט און פון פּוילישע בילדער זאָגאַר 10 און 5 פּראָצענט: ראָגעגען האָבען די קינאָ-איינענטימער נישט נור נישט געמאַכט ענטשפּרעכענד ביליגער די בילעטען, נאָר זאָגאַר די פּרייזען נעהעכערט. דאָס איז אונבעדינגט אַ ווילקיר אויף וועלכען די נעהעריגע מאַכט מוז רעאַגירען.

קינאָ — דאָס איז איצט אַנ'אַרטיקעל פון „ערשטער נעבראַוך", און אַלס אַזעלכער דאַרף ער זיין צוגענגליך פאַר די ברייטסטע מאַסען.

פּליאַטקעס.

אין וואַרשעווער טעאַטערל „קווי פּראָ קוואָ", די רעזידענץ פון משומדים'לעך, איז צוגעקומען נאָך אַ משומד'ל. די טאָג האָט זיך אַפּיציעל געשמד'ט דער „סטאַר" און רעזשיסער פון דאָזיגען טעאַטער. געטהון האָט ער דאָס צוליעב דעם, ער זאָל קענען אָפיציעל חתונה-האָבען מיט איינער פון די בעריהמטסטע רעוויו-שטערענס, וועלכע האָט ביז איצט אויפגעטרעטען אין „קווי פּראָ קוואָ" און איצט שפּיעלט זי אין „פּערסקע אָקאָ".

אין די אַרטיסטישע קרייזען ווייסט מען וועגען דאָזיגען שידוך צו דערצעהלען פיעל פּיקאַנטע מעשיות. דער אַרטיסט מ. האָט זיך פון לאַנג שוין געליעבט אין דער קובערעטין פ.. אָבער לעצטענס האָט אַ יונגער רייכער פּריץ זיך בעקענט מיט דער אַרטיסטין און זי האָט מיט איהם אָנגעהויבען אַרומגעהן. איז געלאָפען דער ייד און האָט זיך אָבגע'שמד'ט, נעהמענדיג אַלס מויף-עלטערן דעם דירעקטאָר פון „קווי פּראָ קוואָ" און די אַרטיסטין מאַ-כערסקאַ. ווען ער איז געקומען צוריק שוין אַ כשר'ער קריסט, האָט איהם דאָן די אַרטיסטין פ. ערקלערט: „אַזוי ווי איך זעה איצט, אַז דו נעהמסט די זאַך ערנסט — מוז איך זיך מיט דיר אינגאַנצען פונאַנדערגעהן, ווייל איך וויל חתונה-האָבען פאַר מיין פּרישען בעקאַנטען".

דער פּרישער משומד איז אַ נעפּעלעפּטער געבליבען אויף דער פליישבאַנק.

* * *

ליצינאַ מעסאַל האָט ערשט איצט חתונה געהאַט מיט אַ זעהר יונגען פּאַרוטשניק, אַ גוטס-בעזיצער, וועלכער האָט פאַר זיין „יונג ווייבעל" געקויפט אַ נייע פּראַכטפולע ווילעע, אַנ'אויטאָ א. א. וו.

געהיימע „טיוואָלאַנישע שטראַהלען".
אַ פּאָר ווערטער וועגען די קורצע ראַדיאָ-כוואַלי ס.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָבען זיך אין די צייטונגען בעוויזען מעלדונגען, וועגען עפּיס געהיימע „טיוואָלאַנישע שטראַהלען", וועלכע זייען אַרום זיך טויט און פערניכטונג. מיט דער זעלבער ...

דעם אויפטהו פאַר אַ געוועהנליכער צייטונגס-קאַטשקע, וואָס איז געבוירען געוואָרען אין קאָפּ פון אַ משוגענעם זשורנאַליסט-פאַנטאַזיאָר.

אָבער פּלוצלונג הויבט מען אונז אָן ...

דער האַרמאַט איז אויפגעבויט געוואָרען לויט די לעצטע ראַדיאָ-טעכנישע ערפינדונגען, וואָס מאַכען מעגליך צו קאָנצענטרירען די ראַדיאָ-כוואַליעס אויף איין אָרט און זיי אַרויסשיקען מיט אַ קאָלאָסאַלער קראַפט אין דער געוויס...

1 72452

רייזע־פיבער

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

(ספעציעל פאר „די אידישע צייטונג")
פון שלום שווארצבארד

כי מנגד תראה את הארץ
ושמה לא תבוא...
(האזינו נ"ב)

באלד נאך דעם, וואס איך בין ארויס פון דעם ענגען, קליינעם תפיסה־קעמערל און אריין אין דער גרויסער, רעש'יגער פרייער געפענגעניש פון לעבען, — איז מען צו מיר צוגעשטאנען פון אלע זייטען:

— וואס דענקט איהר צו טהון? ווי אזוי רעכענט איהר זיך איינצואורדנען? וואס פאר א פערספעקטיווען האט איהר אין דער צוקונפט? וואו האפט איהר זיך צו באזעצען?..

זעלבסטפארשטענדליך, אז איך האב אויף די אלע פראגען קיין קלאהרע און באשטימטע ענטפערס נישט געקאנט געבען. נאר עפעס האט זיך געוועבט, געפלאנטערט אין קאפ: פראגמענטען פון פארנעבעלדיגע געדאנקען פון לאנג, זייער־זייער לאנגצייטיגע אויסגעבריטע פאנטאזיעס, פאטאמארגאנא פון פארשווימענע, אויסגעלעבטע חלומות און האפנונגען: ארץ־ישראל!...

— וואס טויג אייך פאלעסטינע, א לאנד פון וואנעט אלע אנטלויפען, וואס שטיינער און פיבער אנשטאט מילך און האניג פארמאגט דאס?

— איהר זייט א פראנצויזישער בירגער, — האבען אנדערע געטענה'ט, — די פראנצויזען זענען מיט אייך שטאלץ, דאס לאנד איז פעט און געבענשט מיט אלעם גוטען, יעדער איינער אויף אייער ארט וואלט גאר אנדערש ניט געקלעהרט, ווי נאר צו בלייבען אין פראנקרייך, וואו מען קאן לעבען רוהיג און גליקליך.

און אז מ'וויל, איז אלעם טאקע ריכטיג. נאר נעה דערצעהל דער וועלט, אז דו טראגסט זיך ארום מיט א מאניע, א אידעע־פיקס: אנפאנגען א שפאגעל־ניי לעבען פון שווערער, אבער פרוכטבארער ארבייט, און ווי אויף צו־להכעיס ציהט מיך אהין, דארטען וואו מ'דארף פיהרען א שווערען ביטערען קאמפף מיט דער נאטור און מענשען פאר'ן שטיקעל עקזיסטענץ. און טאקע דערפאר, ווייל אלע אנטלויפען פון פאלעסטינע, מוז איך דוקא אהין פאהרען. עפעס ווילט זיך זיין דארטען, וואו ס'איז פארהאן געפאהר: „אין קאמפף וועסטו דיין ברויט ערווערבען".. אזוי איז באשערט און אזוי איז דאס.

פירושים זענען שוין געמאכט געווארען וועגען מיין פאלעסטינער רייזע ניט ווענינער ווי אויף ניטשע'ס זאראטוסטרא אין זיין צייט. — א טייל האט אויסגעטייטשט, אז איך בין געווארען א איד, און א פרומער איד דערצו, וואס וויל נישט אנדערש, ווי זיך איינוויקלען אין א טלית און שטארבען דארטען, וואו מ'ליידט ניט קיין חבוט־הקבר. אנדערע ווילען האבען, אז איך בין געווארען א היסער ציוניסט, אן אנהענגער פון קרן קימת און ר' מאיר בעל־נס פושקע...

ווידער אנדערע דענקען, אז איך האב מורא פאר דעם אייגענעם פעלעכעל — וויל איך זיך אפטראגען אזש קיין פאלעסטינע.

און פארשטענדליך, אז ס'זענען שוין פארהאן אזעלכע וואס נוצען דאס אויס פאר זייער קרעמעל.

נאר קיינער זעהט נישט די זאך, ווי זי איז, און מען האט נאך גארניט געלערענט פון דער ביטערער צייט! די לעצטע ערפאהרונגען, — ווי בלוטיגע שחיטות, רדיפות און גזירות בשעת און נאך דער קריג און דאס וואס טהוט זיך איצטער אפ אין פוילען, רומעניע, אונגארן, ליטע, — לערענט גאר ניט אויס די געפראוועטע, דערשלאגענע, פארוואגלטע אידען צו טראכטען: וואס וועט זיין דער סוף?

ס'איז אויך אמת, אז דאס ביסעל אידען וואס מען קאלאניזירט אין פאלעסטינע, קרים, ארגענטינע, בירא־בידזשאן קאן אזוי לייזען די שווערע אידען־פראגע, פונקט ווי די אלע פראטעסטען וואס ווערען געמאכט געגען פאגראמען קאנען דערמיט אליין אפשטעלען די שחיטות און אונטערדריקונגען וואס חזר'ן זיך יעדעס מאל באנייס איבער. אבער דאך איז דאס א שטיקעל טרייסט! אז מ'טרינקט זיך, כאפט מען זיך אן ביי א שטרוי. ס'וואלט געווען נאך מעהר ווי לעכערליך פון וועמען ס'ניט איז צו קריטיקירען די אדער יענע קאלאניזאציע בלויז דערפאר, וואס זי אנטשפרעכט ניט זיינע פרינציפען. זאל זיין קרים! זאל זיין סיביר! זאל זיין אונטער די הרי־חשך אפילו! אבי מ'זאל ניט פארפאלגען! אבי מ'זאל קאנען לעבען, ווי מענשען און ניט גהיים זיין ביי יעדען א[illegible] די אויגען. אט דאס ווילט זיך מיר, גלו[illegible]

איד, וועמען די אלע טויזענדער פאנטאזיען, די אלע דערשלאגענע וואגלער, וועלכע איך האב באגעגענט אין די יאהרען פון 1918 — 1920 אין קיעווער, וואלינער, פאדאליער, כערסאנער און יעקאטערינאסלאווער גובערניעס, — שוועבען פאר די אויגען אין זייער הילפלאזער עלענדקייט, שטערען מיין רוה, רייסען מיך אויף פון שלאף, מאכען ציטערען און גרוילען דאס לייב. און איך זוך אן אויסוועג, וויל געפינען א טרייסט, א מקום־מנוחה הן פאר דעם צעבראכענעם קערפער, הן פאר דער אומרוהיגער, פארוועהטאגטער, געמאטערטער נשמה, וואס קאן זיך קיין ארט ניט געפינען אין דער וועלט פון גרויזאמער גלייכגילטיגקייט.

איך וואלט אנטלאפען, וואו די וועלט האט אן עק! אבי ניט הערען מעהר פון די מורא'דיגע שרעקען און שוידער, ניט זעהן מעהר די שאנדע און וועהטאג און די זעלבסט־נעגאציע.

אמאל בין איך אנטלאפען אזש אין די טראנשעען, זיך באהאלטען פון דעם מלחמה־שגעון, האס און פארברעכען, און אצינד וואלט איך אנטלאפען אין די אור־אלטע וועלדער צו לעבען און קעמפפען מיט די ווילדעסטע חיות, אבי ניט פיהלען אויף זיך דעם בייזען, ש[illegible] כיג־קרומען בליק אלס פר[illegible] אומגעוואונשענער, ווי[illegible] אייגענע שענדליכע[illegible] אידען לעבען א[illegible] ווי אין דער [illegible] רערט, בשעה[illegible] גאל. די א[illegible] וועלט [illegible] עמאנ[illegible] און [illegible]

ניט אויף דער שטופע פון דער סאציאלער רעוואלוציע און אמת'ער מענשליכער פרייהייט.

ס'איז אויך ניט נויטיג אז דאס אידישע פאלק זאל שטענדיג זיין דער שעיר לעזזל פאר אלע רעוואלוציעס און קאנטר רעוואלוציעס. וואו שטעהט דאס געשריבען?

האב איך זיך באטראכט און וויל נאכטהון דעם ביישפיל פון די אלע חלוצים, וועלכע האבען אוועקגעווארפען זייערע ליבעראלע פראפעסיעס, די לייכטע האנט ארבייט און שווערע קאפ־דרעהעניש, און זיך ליבערשט גענומען האקען שטיינער, בויען שאסעען, גראבען ברונעמער, פלאנצען גערטנער און האקערען פעלדער. און כאטש דאס איז זעהר, זעהר א שווערע, גארניט קיין דאנקבארע ארבייט, דאך בעסער ווי צו ווערען פיזיש און מאראליש דערנידעריגט און פארפאלגט אויף שריט און טריט. און אויב אידען ווילען האבען א קיום אין דער צוקונפט און זיך פיהלען בארעכטיגט אויף זייער עקזיסטענץ מוזען זיי זיך נעמען צו ערד־ארבייט!

די הכנות...

— דו פאהרסט טאקע קיין פאלעס[illegible]

פונדעסטוועגען האב איך אנגעזאמעלט א היפש ביסעל חפצים אלס מתנה צום אידישען אוניווערסיטעט־ארכיוו, אלעס איז שוין צוגעגרייט געווען פאר מיין רייזע, בלויז איין קלייניגקייט. די ענגלישע וויזע האט געפעהלט. שוין נאך דעם וואס איך בין געקומען צום ענגלישען קאנסול, אויסגעפועלט אלע פארמאליטעטען, אנגעגעבען באוואוסטע רעפערענצען און געווארט גאנצע פינף וואכען... איז מיר ערשט אנגעקומען אן ענטפער, אז מען זאגט מיר אפ די וויזע אריינצופאהרען קיין ארץ ישראל — און נעה, רוה זיי קנאק־ניסעל!...

מען פאהרט דאך!..

א איד איז געוואוינט צו צרות, און אז מען שטופט איהם ארויס פון איין טיר, פאלט ער ביי זיך נישט אראפ און פרובירט אריין צו קומען דורך א צווייטער טיר.

משה האט אויך געפיהרט די אידען פערציג יאהר דורך פארדרעהטע וועגען און ווילדע מדבריות, אנשטאט ער זאל זיי געוועזן פיהרען דורך א גלייכען וועג א פאר טעג.

און מסתמא אויך געווען א פאליטיק דערביי, וואס יענע „ענגלענדער" האבען די אידען ניט געוואלט געבען קיין „וויזע" צו געהן דירעקט אין דעם צוגעזאגטען לאנד....

ווייל אנדערש לעגט זיך גארניט די זאך אויפן שכל הישר.

און מיט וואס בין איך דאס מעהר יחסן פון יענע אידען מיט משה רבנו?!

און ווער ווייסט וויפיל צייט ס'וואלט געדארפט ביי מיר נעמען צו דערגרייכען דאס לאנד כנען, ווייל א הוץ די געדרעהטע וועגען און „מדבריות", האב איך געדארפט אריבערשפרייזען דעם ים הגדול וואס איז עפעס מעהר ווי דער ים־סוף. נאר א דאנק דער שיף „מאריעט פאשא" (וואס זאל נאך דערלעבען אריבערצופיהרען די אידען ווען משיח וועט קומען ווייל לאמיר זיך ניט נארען; צו פאהרען אויף א שיף איז בעסער ווי צו פוס צוגעהן דעם ים, מעגען אפילו זיין אזעלכע היטער, ווי דער עמוד־האש און דער עמוד־הענן), וועלכע האט מיך געבראכט אין 8 טעג צום לאנד פון צור און צדון, פון וואנעט איך האב געקאנט פון וויטענס זעהן דאס לאנד וואס מען האט אמאל צוגעזאגט אונזערע עלטערן, און טאקע דא ניט לאנג מיט איניגע יאהר צוריק, אונז אליין צוגעזאגט — אין וועלכען ניט משה האט דאן געקאנט אריינקומען און אצינד די אידען — און איך בתוכם — קאנען ווייטער נישט אריינקומען....

(ווייטערס קומט)

בּוענאָס־איירעס נאָך האַלבּער נאַכט

שטימונגען און בילדלאך

פון שמואל ראָזשאַנסקי

די שטאדט האט צוגעמאכט איהר פּלאפּלעדיש מויל.

אויסגעלידיגט זענען די לאנג - אויס־געשטרעקטע גאסען, די טידען אין טויע־רען — פארמאכט און פארריגעלט. יע־דעם הויז איז א באזונדערע פעסטונג. יעדעס הויז איז באזונדער, אפגעשלאסען, מיט זיינע באזונדערע טידען און שלים־לען. קליינע וועלטעלאך מיט סודות איי־גענע. איך געהט קוואדרע נאך קוואדרע. הויער, היכע און ניהעריגע. גראדיגע קאסטענס. ווי א שורה, א לאנגע שורה זעלנער. שטייענג און גלאט. און פינסטע־רע שאטענס עסען זיך אומעטום איין. דרינגען אריין אין די פאסען ליכט, וואס ציהען זיך פון די קרייטיגע לאמפען, און מאכט עס טונקעלער, טונקעלער. און אין דער טונקעלקייט שארען זיך דורך איינ־צעלנע פיגורען, איילענדיגע, נערוועזע און נאכלעסיגע, פוילע. אונטערגעגנעצע־ריגע. און יעדע פיגור איז א נייעס, רופט און ציהט די אויפמערקזאמקייט: א גרוס פון טאג, פון באוועגונג, פון טומעל.

ווילדקייט. א קוויטשיגער געשריי:

— פאליסיא...א...א!!

צוויי פרויען לויפען אויף דער גאס ארויס, דעם טונקעל - בלויען אנצוג אנט־קעגען.

— ער האט מיך אן אויג אונטערגע־שלאגען.

— פארוואס?

— אזוי זיך...

— ער איז שיכור...

דער פאליציסט לעבט אויף. ער קוקט אנגעצויגען - ערנסט אויף דער האלב־נאקעטע פרוי און הערט אויס. פון אנ־הויב — געשרייען. מען אמפערט זיך. און באלד ווערט ווידער שטיל. נאר דאס ליכט רייסט זיך נאך חוצפה'דיג אויף דער גאס, ווי פריהער.

— ששש — — — —

דאכט זיך, מ'הערט א שעפטשען. ס'קאן זיין. עפעס א גערעדעריי. פון וואַ־נען? און ווער שרייט עס? עס גליטשט זיך אן אויטאמאביל איבער דער ברייַ־טער, מיט האליג - קלעצלאך געפלאסטער־

די האלב - פארקלעפּטע אויגען און פרעגט זיך איבערגעשראקען:

— פאהרען, הע? וואוהין? הע...

ער זעהט דעם מאן אין טונקעל - בלויען מונדיר מיט די גלאנצענדיגע קנעפּלאך. פארשעהמט ער זיך און נעמט שמייכלען אומבאהאלפען.

שטילער נאך איז אויף זייטיגע, שמאַ־לע גאסען. קעין און הינט ליגען אויסגע־צויגען אין די קאנאוועס. ליגען איינע נאהענט פון די אנדערע. זענען רוהיג. טשעפען נישט איינע די אנדערע. אין און די זעלביגע מידקייט פון נאך האלב־בער נאכט האט זיי ארומגענומען.

אויפ'ן טראטואר שפאנט א פרוילין. אין איין האנט האלט זי א שפיצרוטעל אין דער צווייטער — א פאסיקל, א דינגם און א לאנגע, צו וועלכען עס איז צוגע־קייטעלט א קליין, ווייס, קודלאטע הינט־טעל. די פרוילין שפאנט שנעל. עס ארט איהר נישט די שטילקייט, די רוה, דאס אליין געהן. זי זעהט, דאכט זיך, גאר־נישט. אויסער זיך אליין. אבער, איהר טראט האט...

א פארעל שארט זיך פארביי. א מאן מיט אונטערגעשוואלענעם גוידער ווינקט מיט גנב'ישע אויגעלאך צו דער פרוי:

— כ'בין געגנאיבער. כ'ווארט.

ביי די קרייץ - וועגען פון די קוואד־רעס שטעהען פאליציי - לייט. — דא פיהלען זיי נישט קיין מידקייט פון נאך האלבער נאכט. זיי קוקען אויף די מייד־לאך, וואס געהען אויף און אפ. באקאנטע פנים'ער. מ'רעדט, מ'שרייט, מ'דינגט זיך. ווי בייטאג, אין די געשעפטען.

אוועק עטליכע קוואדרעס — ווידער שטיל. ביי די ווינקלען שטעהען פיגורען איינגעדרימעלטע, אומבאוועגליכע, ביי די ווענט אנגעלעהנטע.

א פלאסע, די לופט שמעקט מיט צוגע־ברענטס. די בענק זענען באהויכט פון נאסער, דומפיגער פארע. און אויף צוויי בענק, איינע נעגען די אנדערע, ליגען איינגעקנארערטע געשטאלטען. באמערקט דאס א מונדירינע פיגור. קומט זי צו און וועקט, קלאפענדיג מיט'ן שטעקעלע אי־בער דער פלייצע:

— שטעלט זיך אויף! דא איז נישט דערלויבט צו שלאפען.

א פארשלעפערטער, הייזעריגער קול ענטפערט אויף דעם בייז, מיט א פאר־איבעל:

— טא - וואו זאל איך שלאפען? אז קיין געלד האב איך נישט... נעהמט־זשע מיך אין קאמיסאריע אריין!

— נו, שטעלט זיך אויף! ס'א באפעהל אזא. איך מוז טהון וואס מ'הייסט מיר!

צוויי געשטאלטען מורמלען א ווייל'ע און הויבען זיך אויף, זודלענדיג אין שעל־טענדיג.

און ווידער שטיל. גאס נאך גאס. א צוויי - רעדערדיג וועגעל קאלערט זיך דורך מיט א אייזען - שטייניגען געפּיל־דער און פארשווינדט. א צווייטס. איינס נאך איינס. שטעלען זיך אויס אין רייהע. א לאנגע שורה. און איבער זיי — א גע־רויש פון מאשינען. עס מאלט און ברעכט זיך. ס'איז א פאבריק פון אייז: א מי־טעל געגען דער גליהענדיגער זון. ווארט א לאנגע שורה וועגעלאך. אונטער די וואַ־גענס - דעקען ליגען אויסגעצויגען די פורמאנעס און טרעגערס. דרימלען. גרייַ־טען כחות פאר'ן קומענדיגע טאג.

מ'גרייט זיך צו קאיאך.

וואגענס. גרויסע און קליינע, באהאנ־גענע מיט גרינסען און פרוכטען, שפּיי־זען און געהילץ — פאר טישלאך און אויפגעשטעלטע קרעמלאך. מ'זיצט אויף די וועגעלאך, און סולקי'ס. און וואגענס! מ'קלייבט בינטלאך און מ'פלעכט. גע־שרייען און רופען. ס'איז נאך וויַיט צו טאג. ס'איז אויך וויַיט נאך האלבער נאכט.

דאס ליכט פון קאיאר גרייט זיך ארייַנ־צודרינגען אין דער שאטענדיג - באלויכ־טענער נאכט — — —

ניי - בעסאַראַביע

משה רובין

...שטיקען. און פאר דעם בע־

...ן" שטעהט דער מלאך־

...ר פייער אין זיינע

...מעהר צארן און

...צוזאמען מיט

...ר זאטער

...זאטער

...גע־

איינגעדארטע, איינגעשרומפענע גערע־רים עם ארייַנצושטעקען. ער שארפט עס מיט דער גרעסטער שנעלקייט, מיטן גרעסטען אימפעט.

זאלען מיר עס דערלאזען?

זאלען מיר נאר וועלען אפקומען מיט א קרעכץ, און מיט א טרעהר?

זאלען מיר איצט זיך זיצען און גע־ניסען פון אלע גוטע זאכען, וואס דער ארגענטינער זומער גיט אונז אין דער זעלבער צייט ווען דארט הויבען אויס די נשמות, טאטעס, מאמעס, שוועסטער ברידער, שולע קינדער און זויג־קינדער, פון קעלט דערפרוירענע, פון הונגער געפאלענע?

זאלען מיר איצט פאר אונזערע קינ־דער זוכען פארשידענע פארגעניגענס־ערטער, פארשידענע באד־ערטער, פאר־שידענע דערהאלונגס־ערטער, און דארט זאלען קינדער ווי די סנאפעס אונטער די הענט פונם שניטער פאלען?

זאלען מיר דא געהן הערען פארשי־דענע קאנצערטען, פארשידענע מוזיק, כדי אנצוזעטיגען אונזערע אויערן, און נים וועלען זיך צוהערען צו די יאמער־קאנצערטען, צו דער גסיסה־כארכלענדי־גער מוזיק וועלכע ווערען אפגעשפּילט אין בעסאראביע?

ניין! דאס וועט ניט געשעהען.

אזא פארברעכען וועלען מיר ניט באגעהן.

דער בעסאראבער לאנדסלייט פאר־אין האט ווי זיין שטייגער איז, שטענ־דיג זיך אפצורופען אויף דער נויט פון זיינע בעסאראבער ברידער, אויך איצט אויף זיך גענומען די איניציאטיוו צו לייסטען ווי אמשנעלסטען הילף פאר זיינע אין הונגער שמאכטענדע ברידער.

זאל עס אבער אין אכט גענומען ווע־רען, אז קיינער האט ניט דאס רעכט זיך אויסדריקען, ווען די ביישטייערונג פאר דער הילף וועט פון איהם געפאר־דערט ווערען, אז נאר בעסאראבער דאר־פען זיך זארגען פאר זייערע בעסארא־בער ברידער.

מיר בעסאראבער, וועלכע פיהלען דעם גרויל, דעם שרעק ביז צו נערוועז דער־שיטערונג, וועלען געוויס אלע אונזערע ביישטייערונגען געבען. אבער אויך יע־דער איינציגער, פון וועלכען געגענד ער זאל ניט זיין, איז ער נאר א באוואוסט־זיניגער, וועט ער גלייך מיטן בעסארא־...ער דערשיטערט ווערען איבער דער ...שרעקליכער הונגער קאטאסטראפע, וועל־...בע פּושעוועט איצט ניט נאר אין דער ...זייער בעסאראביע נאר אויך ניט מיט ...עניג גרויל אין דער אלטער, און סיי ...ן דער נייער. און סיי אין דער אל־...ער שטארבען איצט אידען וועלכע

איז פארפיהרט געווארען געגען דער קאנ־סטרוקטארא סאנכואנינא.

נעכטען 7 אזייגער פריה, איז פלוצ־לינג, אהן א פריהערדיגער מעלדונג, אנ־געקומען צום פאליציי דעפארטאמענט פון סאן כואן, א מיליטערישער קאמיאן פון כאטשאל, מיט דעם ארעסטירטען עקס־גובערנאטאר, דר. אלדא קאנטאני, און געוועזענעם ווירטשאפטס־מיניסטער, וויגנאלי.

נעכטען בייטאג האבען די צוויי דער־מאנטע ארעסטירטע אפגעגעבען דער־קלערונגען פארן ריכטער דר. ארטופי.

קרוב 24 און א האלב מיליאן פעזאס אין פענ־סיעס און כובילאציעס

אין ביודזשעט פון דעם פארשטעהענ־דען יאהר, איז באשטימט געווארען פאר פענסיעס און כובילאציעס א סומע פון 24 מיליאן, 348 טויזענד 992 פעזאס מיט 18 סענט.

אין דער זעלבער רובריק אין ביוד־זשעט פון 1928, איז באשטימט פאר'ן זעלבען צוועק א סומע פון 20 מיליאן, 348 טויזענד, 747 פעזאס מיט 30 סענט דאס איז א הוספה פון העכער 4 מיליאן פעזאס.

געשלאסען דאס טעא־טער „פלארידא"

די באאמטע פון טעאטער אינספעקציע האבען, אויף דער פארארדנונג פון דעם שטאדט־אינטענדענט, דר. קאנטילא, — נעכטען בייטאג געשלאסען דאס טעאטר פלארידא, ווייל די ספּעקטאקלען, וואס ווערט געגעבען אין יענעם טעאטער, זענען נישט מאראליש.

דער שטאדט־מאגיסטראט האט ברעה צו פארפאלגען אלע פארנאגראפישע טע־אטערען, וועלכע עקזיסטירען אין אונ־זער הויפט־שטאדט, און ווי מען פארזי־כערט, זענען שוין ארויסגעגעבען געווא־רען די געהעריגע פארארדנונגען צו דער טעאטער־אינספעקציע.

נישטא קיין בעסער פלאץ פאר חתונות, באנקעטען און לונטשען!

ווי אין די לוקסוס - סאלאנען פון

HOTEL PENSON

2 72453

רייזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

(ספעציעל פאר „די אידישע צייטונג")
פון שלום שווארצבארד
(פאריז)

דער אַרגאַנאַטען־צוג

אויף א שיף טרעפט מען זיך מיט פארשידענע סאָרטען מענשען. מ'מאכט באַקענטשאַפט איינער מיטן אנדערען, מ'ווערט צוגעבונדען איינער צום צווייטען אין דער קורצער ים־רייזע, גלייך מ'זאָל ווער ווייסט פון וויפיל יאָהר זיין באַפריינדעט; יעדער איינער האָט זיך פון וואָס אויסצוקלויבען און זיך צופּאַסען צו דער אָדער יענער גרופּע אָדער איינצעלנע מיטרייזענדער דערמיט צו פאַרטרייבען די לאַנגווייליגע שטונדען פון גאָרנים טהון.

צוליב דעם געמיינזאַמען שיקזאַל און דער באַדענקלאָזיגקייט אונטער זייערע פיס, פאַרלירען די מענשען זייערע געוואוינהייטען, זייער אופן זיך צו האַלטען, די שטענדיגע מאַסקע וואָס מען טראָגט און ווערען נאַטירליכער, צוגעלאָזטער איינער צום צווייטען. און מערקווירדיג: עס חבר'ען זיך פראַנצויזען מיט דייטשען, אידען מיט קריסטען, ענגלענדער מיט אַראַבער, איטאַליענער מיט גריכען און יוגאָסלאַווער. מ'ווערט די בעסטע גוטע פריינד.

— איהר פאָהרט קיין אַלעקסאַנדריע? איך אויך! וועלען מיר שוין צוזאַמען אַראָפּגעהען.

— איהר שטייגט אויס אין ביירות?

— פאָהרען מיר צוזאַמען די זעלבע שטרעקע; איך וועל אייך שוין ווייזען א גוטען האָטעל צו פאַרפאָהרען, שוין נישט איינמאָל דאָרטען איינגעשטאַנען.

מ'נעהט שוין צוזאַמען ביי איין טיש עסען, מ'שפּאַצירט אויפן דעק, מען שפּילט צוזאַמען א שאַך, א דאַמקע, מען טרינקט א גלאָז ביים בופעט צוזאַמען און מ'ווערט שוין אמת'ע גוטע ברידער.

די ערשטע קענטשאַפט ווערט נאַטירליך געשלאָסען אין סאַלאָן ביים עסען; זיצט מען ביי איין טיש, נעמט יעדער אַרויסווייזען העפליכקייט און פראווען עטיקעט: „נאָט אייך, ביטע!" וויל יעדער איינער מכבד זיין דעם צווייטען מיטן סערווירען זיך צום ערשטען. „א דאַנק! סערווירט איהר זיך צום ערשטען, מיין העדר! „אנטשולדיגט! ווען איהר ווילט אזוי פריינטליך זיין, אויב ס'מאַכט ניט אויס, די זאַלץ ביטע, צו דערלאַנגען".

און אזוי שליסען זיך קענטשאַפטען.

מעסינאַ

אין דעם מאָמענט וואָס מ'קלויבט זיך צו פאַרלאָזען דעם טירענער ים־פּאָס, איידער מ'קומט צו צו דעם ענג־געשלאַנגעלטען, שמאָלען מעסינער דורכגאַנג, וועלכער פיהרט אריין אין דעם טייל פון יאָנער ים, — באַווייזט זיך דער רונדיגער קופּאָל־שפּיץ פונם הויכען איינזאַמען באַרג סטאַמבאָל מיט זיין פלאַמענדיגען דיקען רויך וואָס טוט זיך פון איהם קיינמאָל ניט אָפּ, ווי דער עמוד־הענן פון משכן בשעת ער האָט גערוהט.

אָט דער וואַלקען־באַרג, וועלכער ווערט אָנגערופען דער נאַטירליכער ליכט־טורם פון מיטעללענדישען ים, וועלכער האָט באַרייכערט די פאַנטאַזיע פון שרייבער אַלע צייטען און פון וועלכען זשול ווערן שפּייעט אַרויס זיינע רייזענדע אין „דער פאָרט אין ערד־צענטער" — פעדערט זיך אַרויס פון דער גרופּע ליפּאַרי־אינזלען און איהם איז ווערט צו זעהן אין דער נאַכט, פאָהרענדיג אויפן דעק פון שיף.

ווי דאָס פייער פון וואַלקענדיגען וואָנדער־באַרג, וואָס האָט ניט איינמאָל פאַרשלונגען שטעדט, חרוב געמאַכט די אַרומיגע געגענדען און געוואָרען די שרעק פון די דורכרייזענדע, רויטעלט זיך אין הימעל אַרויף און שפּיגעלט זיך אָפּ אין דער טיפעניש פון ים.

און אזוי שטעהענדיג אויפן דעק און באַוואונדערענדיג דעם נאַטור־וואונדער, ווערט מען צופיסלעך אריינגעצויגען אין דעם שמאָלען מעסינען דורכגאַנג, וואו די טויזענטער פייערלעך, פון ביידע זייטען ברעג ים, גלאַנצען און בלישטשען ווי די פילע שטערענדלעך אין א קלאָהרער לויטערער נאַכט און באַצירען די ברעגען און די בערגיגע געגענדען אויף לאַנגע שטרעקעס די ווייט.

פון איין זייט ווייזט זיך דער סיצילער ברעג מיט דער פּרעכטיגער שטאָדט מעסינאַ, און פון דער אנדערער זייט — דער איטאַליענישער ברעג קאַלאַמבראַ מיט דער שטאָדט רעזשיאַ.

ביים סאַמע ברעג פון סיציליע זעהט מען נאָך בולט אַרויס איינציגע פראַגמענטען פון דעם טעמפּעל וואָס די אַלטע פעלקער האָבען געבויט לכבוד דעם גאָט נעפּטון. אַצינד האָט מען אויף די אַלטע רואינען אויפגעבויט א ליכט־טורם און א פעסטונג וואָס איז שפּעטער באַריהמט געוואָרען מיט איהר פּאַרטייידיגונג פון 1860 אין דער צייט פון גאַריבאַלדי'ן.

פון דעם שמאָלען וואַסער־פּאָס וואָס טיילט אָפּ די סיצילישען אַפּצאָס פון דעם איטאַליענישען געאָגראַפישען שטיוועל, און וועלכער מעסט עפּעס מעהר פון צוויי מיילען די ברייט, ווערט דערצעהלט פילע לעגענדען:

טימאָלעאָן, דער קאָרינטער באַפרייער פון סיראַקוס, איז אויף זיין פערד אַריבערגעשוואומען דאָס וואַסער פון איין ברעג צו אַנדערען. דער רוימישער סעפּיאָוס קלאַודיוס איז אויך אויפן פערד רייטענדיג איבערגעשוואומען דעם ים־פּאָס. דער נאָרמאַנדישער גראַף ראָזשער פון סיציליע, וועלכער האָט פאַרטריבען די סאַראַזאַנער פון סיצילישען אינזעל, איז אין יאָהר 1700 איבערגעשווימען דעם ים־שטח, זיך אָנהאַלטענדיג אין דער נאָז פון א שיף.

דער וואונדער פון די געוואגטע שווימער איז נאָך גרעסער דערפאַר, ווייל ביים אריינגאַנג פון דעם ים־פּאָס געפינט זיך דער ניט־פאַזיצטער מויל־שטראָם פון כאַריבדאַ, וועלכער האָט שוין איינגעשלונגען נישט איין שיף פון די רוימער און קאָרינטער פון גאָר די אַלטע צייטען נאָך.

אַצינד איז שוין מעהר ניט פאַראַן קיין געפאַהר. מ'קאָן זיך דורכפאָהרען דורך כאַריבדאַ אפילו מיט קליינע שיפלעך און מען זאָל ניט פיהלען קיין געפאַהר. מעגליך, אז אין פאַרלויף פון דער צייט האָט זיך שוין דער שטראָם באַרוהיגט און שטיל געוואָרען.

און אפשר דערפאַר: כאַריבדאַ, די שעהנע טאָכטער פון נעפּטון און דער ערד", וועלכע יופּיטער האָט דערשלאָגען מיט'ן דונער פאַר גנב'ענען די אָקסען ביי הערקולעס'ן — איז דאָן געזונקען אין אָפּגרונד פון ים און געוואָרען א מויל־שטראָם... נאָר אזוי ווי צו אַלעמען מוז נעמען אָן ענדע און א סוף, אזוי גוט צו דער הערשאַפט פון יופּיטער'ן ווי צו די ליידען פון כאַריבדאַ'ן, קאָן מען שוין אָהן שום ריזיקע, מיט א רוהיגען געמיט זיך אַרומשווימען מיט א שיף אויף דעם געפעהרליכען אָרט, — זעלבסטפאַרשטענדליך אין א רוהיגער צייט, ווען דער ים בושעוועט ניט.

סציללאַ, א אונטערוואַסער פעלז, וועלכער געפינט זיך לינקס פון כאַריבדאַ, איז געווען דער טויט־שרעק פון די אַלטע רייזענדע, וועלכע האָבען געהאַט צו קעמפּפען מיט דעם מוילשטראָם פון כאַריבדאַ און, ווען מיט טויטע אַנגסטען איז זיי געלונגען זיך אַרויסרייסען פון ערשטען אומגליק, זענען זיי צוגעלאָפען צו דער שפּיציגער סקאַלע פון סציליע און צעשמעטערט געוואָרען.

און עד היום איז געבליבען דער שפּריך־וואָרט, ווען מ'וויל שילדערען דעם צושטאַנד צווישען צוויי געפאַהרען: „צווישען סציללאַ און כאַריבדאַ".

סיציליע — דערצעהלט ווידער די לעגענדע — איז געווען א סיצילער נימפע, די געליבטע פון בעאַטאַנער פישער גלאַקוס, — איז אָבער די כשוף־מאַכערין סירסאַ געוואָרען אויף איהר אייפערזיכטיג און האָט דאָס אָרעמע מיידעל פאַרוואַנדעלט אין א ים־חיה: פון עגמת־נפש האָט זיך סיציליע אריינגעוואָרפען אין אָפּגרונד און איז פון דאָרטען אַרויסגעקומען א באַרג־סקאַלע. אין די שעהנע לבנה־נעכט פלעג זי זיך פאַרשטעלען און פאַרקערפּערען אין א בילד־שעהן מיידעל מיט א צעשויבערטען געלאָקטען קאָפּ־האָר וואָס צאַנט זיך אויפן פלאַך פון וואַסער און אזוי אַרום פאַרנאַרט זי די רייזענדע צו זיך אין אָפּגרונד אַריין...

דער שמאָלער ים־פּאָס פון ביידע זייטען בערגיגע געגענדען שאַפט א אומפאַרגעסליך צויבער־בילד, פול מיט פּרעכטיגער באַוואונדערונג. פון רעכטס — דאָס אינזעל סיציליע — גרין און לייבענד, פול מיט סודות און וואונדער־לעגענדען. לינקס — די געגענד קאַלאַבראַ מיט איהרע רוהע, ווילדע ששת ימי־בראשית'דיגע און איהרע דאָ און דאָרט צעוואָרפענע ווילאָס און וואַסער־פאַלען, וואָס שפּיגלען זיך אָפּ פון ווייטענס און פאַלען אַרונטער מיט א געוואַלדיגען גערויש פון די העכסטע פעלזען אין ים אַריין. אָפּטמאָל, שניידען זיי דורך די צוגען, וואָס שלענגלען זיך אַרום די בערג און באַהאַלטען זיך אויס אין די טונעלען, ווייזען זיך ווידער און ווערען באַלד פאַרשוואונדען: זיי שפּילען זיך אין קאַמער־קאַמער־הויז — דאָס איביגע שפּיל פון דער רוהער נאַטור מיטן מענשליכען געניוס.

מיט דער עטנאָגראַפישער געשיכטע פון דער שטאָדט מעסינאַ איז ווי מיטן חד־גדיא. צום אַלעם ערשטען איז זי געבויט געוואָרען פון די קומיענס פּיראַטען אונטער דעם נאָמען זאַנקלאַ־אַסערפּ, צוליב דעם פאָרט וואָס קומט אויס האַלב רונדיג ווי א סערפּ.

דערנאָך האָבען די סקולער פאַרכאַפּט די שטאָדט, זענען געקומען די לעטאַנער סאַמינער און פאַרטריבען די ערשטע, זענען געקומען די מעסינער און זיך באַזעצט א דאַנק דעם וואָס דער גענעראַל עפּאַמינאַנדאַס האָט זיי באַפרייט פון די לאַסעדעמאָנער. זענען ווידער געקומען די מאַמערטאַנער אוואַנטיוריסטען און פאַרכאַפּט די שטאָדט. אין ערשטען פּינישען קריג האָבען די איינוואוינער געראָפען די רוימער געגען דעם טיראַן היראָן און די קאַרטאַגער, צום סוף איז זי אריינגעפאַלען צו די רוימער אין די הענט. די סאַראַצינער־אַראַבער האָבען די שטאָדט פאַרכאַפּט אין יאָהר 831 און זי געהאַלטען ביז 1061, ווען די נאָרמאַנדען האָבען זי עראָבערט.

דערנאָך איז די שטאָדט איבערגעגאַנגען פון האַנט צו האַנט. צו ערשט צו די קעניגען פון נעאַפּאָל, ערנאָך צו די שפּאַנישע קעניגען. אין יאָהר 1674 האָט זי זיך רעוואָלטירט מיט דער הילף פון לודוויק דעם 14־טען, און דער פראַנצויזישער אַדמיראַל דוקענזע האָט באַזיגט דעם אַדמיראַל רויטער, וועלכער האָט זיך דערטרונקען צוזאַמען מיט'ן פלאָט. צוויי מאָל איז די שטאָדט באָמבאַרדירט געוואָרען: אין 1848 און אין 1861.

דערפאַר אָבער האָט די שטאָדט מעסינאַ זוכה געווען צו זיין דאָס געבורט־אָרט פון דעם פילאָזאָף עווהעמער, דער פאָטער פון דער שיטה עווהעמעריזם, דער פאַרטייטשער פון דער מיטאָלאָגיע און דער פּערזאָניפיצירער פון די מיטאָס'ן אַלס מענשליכע, וועלכע ווערען בלויז באַוואונדערט און פאַרגעטערט פון דעם פאָלק. אויך האָט דער נאָכפאָלגער פון אַריסטאָטעלעס'ן, דיסעאַרק, פאַרבראַכט דאָרט די גרעסטע טייל פון זיין לעבען.

אָט די אומגליקליכע שטאָדט מעסינאַ איז געווען ניט איינמאָל א קרבן פון דער נאַטורס קאַפּריז און האָט זייט איהר געשיכטליכער צייט באַגראַבען אונטער איהר אויבערפלעכע דורך די אָפטע ערד־ציטערנישען און קאַטאַקליזמען הונדערטער טויזענטער מענשליכע לעבענס.

נאָר אַמשרעקליכסטען איז געווען די ערד־ציטערניש פון 1908, ווען אין 23 סעקונדען זענען די שטאָדט מעסינאַ און רעזשיאַ אינגאַנצען חרוב געוואָרען, און א שרעקליכער שטורם מיט א וואַסער פאַרפלייצונג האָט פאַרטרונקען און צעשטערט צום איבעריגען די טאָלען נאָהענט צום ברעג ים און א מוהאַ'דיג פייער האָט פאַרצערט די בערגיגע געגענדען, וואוהין דאָס וואַסער האָט ניט דערגרייכט. דער קאַטאַקליזם האָט געקאָסט מעסינאַ'ן רעזשיאַ'ן און קאַלאַבראַ'ן און זייער אומגעבונג מעהר פון דריי מאָל הונדערט טויזענט מענשליכע לעבענס.

פונדעסטוועגען, דורכפאָהרענדיג אַצינד, מעסינאַ, רעזשיאַ, וועט מען בשום אופן ניט וועלען גלויבען, אז ערשט מיט 20 יאָהר צוריק, זענען די מאָדנע שעהן־געבויעטע שטעדט מיט א באַפעלקערונג פון 150 טויזענט איינוואוינער א יעדע מיט דער טויזענטפאַכיגער עלעקטרישע באַלייכטונג, געווען נישט מעהר ווי הויפענס אש און שטיין, אונטער וועלכע הונדערטער טויזענטער מענשליכע וועזענס האָבען געפונען דעם פּלוצלינגען קבר...

מ'דאַרף דאָס זעהן מיט די אויגען צו קאָנען באַוואונדערען די מענשליכע עקשנות, כלפּי דער רוהער נאַטירליכער געוואַלד־טאַט און ווי דער טויט מיט אַלע זיינע שרעקען קאָנען ניט אָפּשוואַכען און וועט ניט אָפּשטעלען דעם גאַנג פון מענשליכען פאַרשריט און שטרעבען.

מיט דעם רבינ׳ס כח

(ספּעציעל פאר „די אידישע צייטונג“)
פון שלום אש
(פּאריז)

איבער די שעהנע בערג פון נצרת, אין דעם פרוכטבארען פלאכען טאל, צו דער חסידישער קאלאניע, וואס ליגט ניט ווייט פון חיפה.

מען קען נישט זאגען אלס א כלל, אז די פוילישע אידען האבען נישט קיין מזל צו ארץ־ישראל, ווי פיל פון די פוילישע אידען גלויבען אליין, און ווי אנדערע האבען זיי איינגערעדט. געפינען זיך דאך צווישען די ערשטע, ערפאלגרייכע קאלאניסטען נישט ווינציג פוילישע אידען, און זענען דאך די באגייסטערטע אנפיהרער און גרינדער פון עין־חרוד, און אויך פון נהלל, אידישע יונגעלייט, וואס זענען געקומען פון פוילען. איבערהויפט האט זיך א שטאדט אויף יענער זייט פלאצק אויסגעצייכענט מיט ארויסגעבען אידעאליסטישע טהוער פאר ארץ־ישראל. דער יונגער דור פוילישע אידען איז פיל פארטרעטען אין אלע ארבייטען פון ארץ־ישראל. נאר וואס עס איז דא עפעס ווארם אין דער אנגענומענער מיינונג וועגען פוילישע אידען אין ארץ־ישראל איז עס אמת בנוגע דעם עלטערען דור. און דאס איז נישט צוליב עפעס א מיסטישען פאטאליזם, וואס רוהט אויף די פוילישע אידען. עס איז גאנץ איינפאך דערפאר, וואס פון עלטערען דור פוילישע אידען איז געפאהרען אזא עלעמענט, וואס איז לחלוטין נישט געווען צוגעפאסט צו די באדינגונגען און צו דער ארבייט, וואס ארץ־ישראל באדארף האבען.

ס'איז אמת, אז דער פוילישער איד איז מעהר פארווינט, מעהר געפיעשטשעט, ווי אידען פון אנדערע מדינות, עס קען מעגליך זיין, אז דאס קומט פון דעם, וואס דער פוילישער איד האט, פארהעלטניסמעסיג, ביז איצט, בעסער געלעבט ווי אידען פון אנדערע מדינות. יעדענפאלס, איז עס נאר אן אויסערליכע זאך, און דער פוילישער איד, אז ער ווערט „איינגעבראכען“ אין די צרות די אבות אונטער אזעלכע אומשטענדען: אויפ'ן בארג כרמל, אדער אויפ'ן לבנון, וואקסען גרויסע, גרויסע טענענבוימער, קליינע פוקסלעך לויפען דארט ארום צווישען די טענענבוימער און די שעהנע בנות־ציון זיצען מיט הארפעס אין די הענט און פאשען די שאף אין דעם שאטען פון די „גליסטונגער־בוימער“, און זינגען צו די שיבי־ציון. און ער, דער שוואכער איד, גע[illegible] זיך מיט זיין אקער אין דער האנט און אקערט אויף הייליגער ערד פון ציון, און ער הערט זיך איין צו די שעהנע שירי־ציון, וואס די בנות־ציון זינגען, פיטערענדיג די שאף, אונטער דעם שאטען פון די גרויסע טענענבוימער...

אין די קליינע שטעדטעלעך פון פוילען האב איך געקענט ציוניסטען, אויסגעדינטע לשון־קודש'דיגע לעהרער, מיט רויטע רויזען אויף זייערע באקען, וואס די סוכאטעס האבען געמאלען אויף זיי, מיט שוואכע הערצער — א פוס אין קבר, און זיי האבען נאך גע'חלומ'ט פון פאהרען אין ארץ־ישראל.

— אט מיט די הענט — האט ער אויפגעהויבען זיינע בלייכע, ביינערדיגע, קינדישע הענט, דער לשון־קודש'דיגער לעהרער, און געוויזען — האט מיט די הענט וועל איך אויפגראבען די הארטע ערד פון יהודה.

אזוי האט ער גע'חלומ'ט ביז ער איז אריינגעטרעטען אין קבר אריין.

א חבר האב איך געהאט אין קוטנע. אינאיינעם מיט איהם זיך לשון־קודש געלערענט אונטער דער גמרא אין קוטנער בית־מדרש. געבארגט זיך ביכלעך, און אין די פארנאכטען זענען מיר געגאנגען אויפן וועג צום בית־הקברות און גע'חלומ'ט ביידע פון די פעלדער פון ארץ־ישראל, וואו מיר וועלען ביידע וואוינען אין שכנות. מיין סענטימענט צו ארץ־ישראל האב איך נאך פון יענע טעג, ווען מיר זענען ביידע געגאנגען די זייטען פון צאר איז ער איבער זיינע אידעען אין תפיסה געזעסען. אבער ער איז אין קוטנע געבליבען זיצען. געהאנדעלט, געוואנדעלט, קינדער געבוירען און קינדער אויסגעגעבען — און קיין ארץ־ישראל נישט געפאהרען. ערשט אז ער איז אלט געווארען, האט ער הויז און געוועלב פארקויפט און איז געפאהרען. ניין, נישט נאך תל־אביב מיט פלעצער האנדלען, נאר די ערד באארבייטען, א פויער דארט צו ווערען. א פעלד זיך געקויפט, קיה זיך איינגעשאפט, קארטאפלעס פארזייט. און איצט האב איך איהם געטראפען אין תל־אביב א פארצווייפעלטען. א נידערגעשלאגענעם, מיט א לאך אין זיין הארצען, דארט וואו א הייליגער פלאם פון אמונה האט געברענט; מיט א פול מויל פרעטענזיעס און קללות צו די ציוניסטען, זיין יוגענד האט ער דעם קוטנער געוועלב אוועקגעגעבען, די עלטער — האט ער דער ארץ־ישראל־ערד געבראכט. ווער איז איהם שולדיג, וואס א קערצל קארטאפעל קאסט איהם ביליגער צו קויפען איידער צו פארזייען, און א קווארט מילך פון זיין, אייגענער קוה קאסט איהם טייערער ווי ער קריגט עס אין געוועלב...

דאס זעלבע איז מיט די חסידים.

פאר א פאר יאהר האב איך געטראפען א חסידישען יונגענמאן מיט א סימפאטיש אויסזעהן, וועלכען מען האט פאר מיר פארגעשטעלט אלס יאבלאנער רבי.

דער יונגערמאן, וועלכער האט זיך געהאלטען באשיידען און פרום, האט געהאט איידעלע הענט, ווי א שוואכע פרוי, א בויגזאמען, דינעם קערפער, אן אויסגעטריקענט און א גייסטיג־געל פנים. אויף דעם יונגענמאן האט מען מיר אנגעוויזען, ווי אויף משיח־צייטען — ער פאהרט מיט זיינע חסידים קיין ארץ־ישראל צו באארבייטען די ערד.

לאמיר זיין גאנץ אפען. אונזערע כלי־קודש צייכענען זיך נישט אויס מיט קיין איבעריגען אידעאליזם. מיר קענען האבען פארשידענע מיינונגען וועגען די רבנים און חסידים און דעם גאנצען קלאס אידישע כלי־קודש, אבער דאס מוזען אלע מודה זיין, אז יעדענפאלס די היינטיגע אידישע רבנים און גוטע אידען נוצען נישט אויס דעם גרויסען איינפלוס, וואס זיי האבען נאך אויף די אידישע מאסען, פאר העכערע און גייסטיגע צוועקען, אפילו פון זייער אייגענעם שטאנדפונקט, אחוץ פאר זייערע אייגענע פערזענליכע אינטערעסען. איך בין נישט קיין מוסר־זאגער און נישט מוסר'ן בין איך געקומען די אידישע כלי־קודש. מיין באציהונג צו זיי איז גאנץ קלאהר. נאר אלס נאציאנאלער איד טהוט מיר אפטמאל וועה, ווען איך זעה, ווי גייסטליכע פון אנדערע אמונות פאסען זיך צו צו די אומשטענדען און צו די דערציהונגס־מעטאדען פון זייער דור און זייער יוגענד, און שענקען זיך אוועק אין גאנצען צו די אינטערעסען פון זייער פאלק, און איך פארגלייך זיי מיט די אידישע גייסטליכע. אין פראנקרייך, וואו פאקטיש די קירכע איז אפגעשניטען פון דער רעגירונג, האט נאך ביז היינטיגען טאג די קאטוילישע קירכע דעם גרעסטען איינפלוס אויף דער דערציהונג פון פראנצויזישען יונגען דור. און דעם איינפלוס געווינען זיי נישט דורך מאכט (ווי אין די אמאליגע צייטען), נאר דורך דעם וואס זיי שענקען זיך אוועק צו דער יוגענד. פאהרט ארום אין פראנקרייך אויף די פראווינצען, אין די וועלדער, אויף די זומער־וואוינונגען, וועט איהר זעהן ווי טויזענדער גלחים וואלגערען זיך ארום מיט די ארימע פראנצויזישע קינדער אין די וועלדער, ווי זיי באשעפטיגען זיך מיט די קינדער, כאפען צוזאמען מיט זיי פוי[illegible], יאגען זיך [illegible] גענטינע און בראזיל, געגען דער רוסישער מאכט, וואס האט דעמאלט געשטיקט פוילען, האבען הונדערטער און הונדערטער גלחים זיך אויפגעכאפט און מיטגעפאהרען מיט די פוילישע פויערים קיין ארגענטינע, געלעבט מיט זיי אונטער די שווערסטע באדינגונגען, אין פרעמדע און פיינליכע קלימאטען, אבי צו זיין מיט זיי צוזאמען און זיי צו דערהאלטען ביים קאטאליציזם און פוילענטום. ריהרענד איז צו לעזען וואן־גאגס לעבענס־באשרייבונג, ווען ער איז נאך געווען א גלח, ווי ער האט געוואוינט מיט די קוילען־גרעבער אונטער דער ערד אין בעלגיען.

אבער אונזערע רבנים זענען געפאהרען קיין אמעריקע, וואו זיי האבען געקענט פארקויפען די פאטאגראפיעס פון זייערע זיידעס צו זייערע לאנדסלייט, אדער מאכען זיך אייגענע בית־עולמ'ס, וואו אין מיטען בית־עולם שטעלען זיי אויף אן „אוהל“ פאר זיך און פארקויפען קברים צו רייכע שניידערס, לעבען זייער אייגענעם קבר...

האט איהר שוין געהערט, אז א רב זאל איצט פאהרען קיין אויסטראליע, וואו די אידישע עמיגראציע האלט ערשט ביים אנהויב? ניין. וואס איהר ווילט, קענט איהר זאגען אויף אונזערע רבנים און רביים — קיין גרויסע אידעאליסטען זענען זיי יעדענפאלס נישט.

דורך דעם האב איך מיט א באזונדערען אינטערעס נאכגעפאלגט דעם גאנג פון דער חסידישער קאלאניזאציע אין ארץ־ישראל, און איך האב געהאט גרויס עגמת־נפש, הערענדיג וועגען זייער מיסערפאלג. זייענדיג אין ארץ־ישראל האב איך מיר געמאכט פאר מיין אויפגאבע זיי צו באזוכען און צו פארברענגען ביי זיי א געוויסע צייט.

די קאלאניע אליין ליגט אין א זעהר גינסטיגער געגענד. זי איז די נאהענטס־[illegible] סיי מיט די באוואקסענע פעלדער און סיי מיט די פיל הייזלעך, וואס שיטען זיך אויס סיי אויפ'ן בערגעל, סיי אין טאל.

נאר קוים קומט איהר אריין אין דער קאלאניע, דערפיהלט איהר גלייך, לויט איהר שטימונג, איהר מצב. ערשטענס, פאהרט איהר אראפ פון וועג דורך א גרויסען גראבען צו דער „קאלאניע צו“. ביאליק האט געלערענט מיט מיר פשט אויף צוויי פסוקים פון תנ"ך. ער האט מיך געגעבען צו פארשטעהן, וואס דאס הייסט „מים נאמנים“ און „עין כזב“. „מים נאמנים“ הייסט אזא וואסער, וואס מען קומט צו צו איהם, געפינט זיך תמיד וואסער, ווי דער ירדן, למשל. און „עין כזב“ אין דער טייטש: אזעלכע וואסערען, וואס אמאל קומסטו צו, געפינסטו א טייך, א פרישען און קוואלענדיגען, וואס פארפלייצט די פעלדער און די סעדער. און אמאל קומסטו צו, און — ווי ס'וואלט דארט קיינמאל קיין וואסער נישט געווען. אין ארץ־ישראל געפינען זיך פיל אזעלכע „טייכען“. אט אזא „טייך“ געפינט זיך אויך אויף די פעלדער פון דער חסידישער קאלאניע. טאקע אויף דעם וועג צו די הייזלעך. עס איז א גרויסער ראוו, און זומער איז ער אויסגעטריקענט. נאר אין ווינטער פארפלייצט ער א וועלט. דעם ווינטער האט זיך דער טייך „אויסגעגאסען“, און די קאלאניע איז געווען א פאר וואכען איינגאנצען אפגעשניטען פון ישוב — מען האט זיך נישט געקענט ארויסקריגען פון איהר און נישט געקענט צוקומען צו איהר. נאר מיט לעבענס־געפאהר האבען א פאר מוטיגע אידישע יונגעלייט צוגעבראכט עסען צו די קאלאניסטען. אז נישט, וואלטען זיי, חלילה, פארהונגערט געווארען...

דער ערשטער איד, וואס איך האב אנגעטראפען אין דער קאלאניע, איז געווען ביים „ברונעם“. עס איז געשטא־[illegible] געהויבען אביסעל בלאטע, ווי א קינד וואלט זיך געשפילט.

— דאס וואסער פארפלייצט די פעלדער, און עס מאכען זיך בלאטעס. פון דער מאלאריע קומען מיר דערפאר נישט ארויס, גאט צו דאנקען. און ס'איז נאך דא א געפאהר, ביי די היצען, צו באקומען טיפוס. מען מוז דעם ברונעם ברענגען אין ארדנונג. איך באדארף האבען צעהן הענט, און געגעבען האט מען מיר אט דעם העלד — דערקלעהרט אונז דער דאקטאר.

מיר פרעגען זיך נאך אויף דעם יאבלאנער רבין. עס לאזט זיך אויס, אז ער געפינט זיך נישט אין דער היים. לעצטענס זיצט ער איבערהויפט אין ירושלים, וואו ער יאגט זיך ארום מיט זיינע חסידים, וועלכע פאהרען אהיים, אויסצוגלייכען זיך מיט זיי, ער לויפט ארום צו פארשידענע ארגאניזאציעס. אין דער קאלאניע איז ער דא זעלטען. דערפאר געפינט זיך אין קאלאניע דער צווייטער רבי, דער קאזשעניצער.

דערווייל געהען מיר אריין אין דער ערשטער שטוב, א שטיבעל צוזאמענגעקלאפט פון ברעטער, מיט א בלעכענעם דאך. סיי פון דאך און סיי פון די ווענט קוקען אריין גרינע פעלדער און ליכטיגע שטיקער הימעל — דורך די ברייטע שפארעס... א אידענע מיט א צוגעבונדענעם קאפ דרעהט זיך ארום אין דער נישט זעהר אין ארדנונג געבראכטער שטוב, און זי קרעכצט. די פאר ווארשעווער מעבעל־שטיקער, וואס געפינען זיך אין שטוב, שיטען פון זיך די שאלעכץ, פון די היצען און פון דער פייכטקייט. דריי יונגע טעכטער מיט געשוירענע האר, וועלכע האבען נאך נישט אנאפגעווארפען פון זיך די „הויט“ פון דעם שבת־שפאציר איבער דער סענאטארסקע גאס, דרעהען זיך אויך ארום מיט תשעה־באב מינעס. איינע וואשט די וועש; די אנדערע יאגט [illegible]

72454

3

ריזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

(ספעציעל פאר „די אידישע צייטונג")

פון שלום שווארצבארד

(פאריז)

די עטנא

אזוי באלד ווי מ'שווימט נאר ארויס פון מעסינער דורכגאנג, באמערקט זיך פון ווייטען דער סילועט פון דער עטנא: בסך־הכל 3312 מעטער הויבט דער בארג זיך אויף פון דער ים־פלאכע, און פונדעסטוועגען האט ער געקריגען דעם נאמען פון „אונטערשפארער פון די הימלען". ביי די אלטע פעלקער אין דער מיטאלאגיע ווערט דער בארג באצייכענט פאר דער „קוזניע" פון וואולקאן און פון די ציקלאפען; די אראבער ווידער האבען איהם גערופען „דזשעבעל", ד. ה. „בארג" פאר עקסילאנס, די סיציליער רופען איהם: מאנזשיבעלא.

אט דער בארג אליין איז א שטיק מיטאלאגיע פאר זיך. און אין זיין קראטער פרעגלען זיך נאך ביז היינטיגען טאג די באזיגטע טיטאנען, די שלאנגענפיסיגע גיגאנטען, די הונדערט־הענטיגע און פופציג־קעפיגע אונגעהויער. — אין די געדערים פון דער עטנא האט יופיטער אריינגעשלידערט דעם פיהרער פון די רעבלען ט י פ ע ע ן און פעסט צוגעשמידט מיט דער הילף פון זיין ברודער נעפטון דעם שרעקליכען בריארעו, אז ער זאל חלילה זיך ניט בונטעווען נאך אמאל. און אויך דער טיטאן ענסעלאד, וועלכער איז שוין איינמאל אנטרינען געווארען פון יופיטערס צארן קיין סיציליע, איז ווידער פארפאקט געווארען אין קראטער פון דער עטנא און פרעגעלט זיך דארטען, און הערפאר קומט דאס פאר די אפטע ערד־ציטערנישען און דאס שפריצען מיט פייער און לאווא פון דער עטנא. דאס ווארפען זיך אזוי די טיטאנען אין קאנוואולסען און דאס פייער קומט פון זייערע מיילער און נאז־לעכער ארויס...

ניט ווייט פון דער עטנא האט דער ציקלאפ פאליפעם צעקוועטשט דעם פאסטוך אסים מיט דער שעהנער גאלאטע פאר אייפערזוכט. און ער האט פארווארפען מיט פעלזענשטיינער אלע רייזענדע וואס האבען געוואגט זיך דערנעהנטערען צו סיציליע. ווען ניט דער געשפיצטער אוליסעס, וועלכער האט מיט כיטרעקייט פארנארט דעם ריזיגען ציקלאפ און איהם אויסגעשטאכען דאס איינציגע אויג, — ווער ווייסט ווי לאנג נאך סיציליע וואלט געבליבען ניט באוואוסט פון מענשען?

אין דעם קראטער פון דער עטנא האט דער סיציליער פילאזאף פיזיקער און מעדיקער עמפעדאקל פארלוירען זיין לעבען, ווילענדיג שטודירען דעם פענאמען פון גאר נאהענט. בלויז זיינע פאנטאפעל האבען די לאווען ארויסגעשפיגען גאנצערהייד; ס'איז א סברא אז ער איז פון דארטען אריין גלייך אין הימעל — זענען איהם די פאנטאפעל געווארען איבעריג...

דער לעגענדען־בארג האט ניט איינמאל מיט זיינע קאפריזען חרוב געמאכט און פארשלונגען גאנצע שטעדט מיט די מענשען צוזאמען און אונטער זיינע בערגיגע לאווען און אשעם ליגען זייט דורות און צייטען שוין אין די מיליאנען צאפלדיגע וועזענס פארשיט און פארגליווערט. בלויז פון דער געשיכטליכער צייט איז צו פארצייכענען שוידערליכע קאטאקליזמען און מורא'דיגע קאטאסטראפען.

אזוי זענען אין די אלטע צייטען חרוב געווארען די שטעדט נאקסאס און היבלא, וועלכע האבען געבליהט און זענען געווען באריהמט אין זייער צייט.

אין יאהר 1183 האט דער קאפריז פון דער עטנא געקאסט ביז 15 טויזענד מענשליכע לעבענס. אין 1669 זענען פאררעגיסטירט געווארען מעהר ווי 20 טויזענד קרבנות, און מיט 24 יאהר שפעטער האט דער וואולקאן־אויסברוך פון יאהר 1693 אפגעקאסט ביז 60 טויזענד לעבענס.

אין 19־טען יאהרהונדערט זענען פאררעגיסטרירט געווארען מאסען ערד־ציטערנישען און לאווען־אויסבריכען פון דער עטנא; די געפעהרליכסטע זענען געווען אין די יאהרען 1809, 1830, 1843, 1865, 1879, און 1892, וועלכע האבען גענוג געבראכט שאדען און אפגעקאסט מענשליכע לעבענס דער סיציליער באפעלקערונג.

נאר אזוי ווי יעדער מכה האט א רפואה און יעדער אומגליק האט א שטיקעל גליק, ברענגען מיט זיך די צעשטערענדע וואולקאנישע לאווען אזא שטאף, וואס פון דעם ווערט די ערד פעט און פרוכטבאר. און דאס לאנד ווערט נאך יעדער קאטאסטראפע רייך מיט וועלדער, פלאנצען און פרוכטען, אז מ'קאן זיך אזש קיין עצה ניט געבען פון דעם שלל. און מ'מערקט טאקע צופוסענס דעם בארג גרויסע ברייטע געדיכטע וועלדער פון מאסלינעס, מאראנצען, לימאנעס. אויך די נאדעל־ביימער, די אייכען־ביימער, קאשטאנען־ביימען און אנדערע סארטען וואקסען ארום דעם קראטער העכער ווי איבעראל.. און דערביי איז מערקווירדיג, וואס איבער די בליהענדע וועלדער און גערטנער פול מיט זומערדיגע פרוכטען שפיגלען זיך אפ די בערגיגע שפיצען אין זייער אייביגען שניי וואס ווארפט א הערליך בילד אויף דער לאנדשאפט מיט זיין האריזאנט. וואס ווייטער מ'פאהרט אפ פון ברעג, אלץ בולט'ער זעהט מען ווי א שטומער בארג מיט א ווייס־גראהען קאפ קוקט גלאט אין דער וועלט אריין און רעכענט זיך כלל ניט מיט די עפימע־ען וואס צייט טויזענדער יאהרען באוואונדערען און שרעקען זיך גלייכצייטיג אפ פאר איהם.

פאלערמא

גלייך מיט דער ערוואכונג פון פריהלינג עפענט זיך דער סעזאן פון טוריסטען וואס פאהרען באזוכען דעם אריענט און, פארשטענדליך, אז בארבייפאהרענדעם אינזעל סיציליע מוז מען זיך אפשטעלען א קוק טהון אויף פאלערמא — די הויפט־שטאדט פון סיציליע. — ערשטענס, צוליב איהר נאטירליכער שעהנקייט מיט איהרע אייגענארטיגע בערג ארום און איהרע צוויי פארטען, און אויך צוליב איהר היסטארישען און ארכיטעקטארישען ווערט.

היסטאריש איז פאלערמא באריהמט געווארען מיט איהר שחיטה אויף די פראנצויזען אין דעם יאהר 1282. אין דער צייט פון דער הערשאפט פון שארל פון אנזשו, דער ברודער פון הייליגען לודוויג. אזוי ווי ס'האבען זיך צו יענער צייט געפינען אנהענגער פון דער דינאסטיע סואבע, האט זיך געפינען אז איטאליענישער דאקטאר זשעאן פון פראסידא, וועלכער האט אנגעפיהרט מיט דער קאנספיראציע געגען די פראנצויזען. מען האט צוגעגרייט עם איבערפאל צו וועספערס (אבענד־געבעט). כדי ניט אויפמערקזאם דערויף צו מאכען די פראנצויזען, האט מען מאנטאג, דעם 2־טען טאג פאסחא, ווען די קלויסטער־גלאקען האבען אנגעהויבען צו קלינגען און רופען צו דער אבענד־תפילה, געגעבען דעם סיגנאל פאר דער שחיטה, און די סיציליאנער איינוואוינער האבען זיך אלע ווי איינער א ווארף געטהון אויף די פראנצויזען און זיי אויסגעקוילעט ביז איינעם.

אין דער געשיכטע פון מיטעלאלטער ווערט די סיציליע־שחיטה פון וועספערס באצייכענט מיט איהר גרויזאמקייט, ווי די בארטהאלעמי־יער נאכט פון פאריז דעם 23־טען אויגוסט 1572; וואס מ'האט געמאכט געגען די פראטעסטאנטען.

באוואוסט איז אויך פאלערמא דורך איהר אראבישען סטיל פון ארכיטעקטור און מאזאיק וואס מבינים פון איבעראל קומען וועגען דעם באזוכען און באוואונדערען יעדעס יאהר.

דערביי צייכענט אויס באזונדער דער קאטעדראל פון פאלערמא און נאך מעהר די קאטעדראל מאנראיאל, א פארשטאדט פון פאלערמא געבויט אויף א בארג, די קאטעדראל איז פארענדיגט געווארן אין יאהר 1171, אינגאנצען אין אן אראבישען סטיל; איהר מאזאיק איז איינע אין דער וועלט.

באלד ווי מ'קומט אריין אין דער מאנרעאלער קאטעדראל, ווארפען זיך אין די אויגען די אלעגארישע פארשטעלונג פון דער וועלט־באשאף, קונציג אויסגעארבייט אין מאזאיק אזוי, ווי ס'איז באשריבען אין בראשית: אזוי ווערט כסדר נאך דער גענעראלאגיע פארגעשטעלט אדם מיט חוה'ן און מיט שלאנג, קין מיט הבל'ן, תובל־קין שיסט דעם עלטער־זיידען, עטליכע בילדער פון נח'ן מיט דער תבה, אברהם מיט די מלאכים, יצחק מיט רבקה'ן, יעקב'ס חלום, זיין אנטלויפען פון לבן'ן, יוסף פאר פרעה'ן, משה שווימט אויפ'ן ניל; און נידעריגער קומען די לעגענדעס פון דער איוואנגעליע: די בשורה פון קריסטוס'ס געבורט, די דריי מאניקער, זיין פארברענגען אין כפרנחום, דער מופת אויפ'ן טבריה'ער ים, זיינע בערג אנטפלעקונגען און כסדר ביז דער קרייצוג און ווידעראויפלעבונג.

ווען מ'קומט צו צום זילבערנעם אלטאר וואס איז קינסטליך אויסגעארבייט מיט פארשידענע ביבלישע און אנדערע סיזשעטען, עפענט זיך א נייער האריזאנט פון היסטאריש־קינסטלערישער ווערטפולע געגענשטענדען פון זילבער און האלץ ווען מ'קומט אריין אין דער קליינער שאפעלע, שטעהען פיער גרויסע סקולפטורען פון די פיער גרויסע נביאים: ישעיה, ירמיה, יחזקאל, דניאל. אנטקעגען, איבער'ן אלטאר, זעהט מען ווידער דעם נביא ישעיה ליגען מיט א האנט אונטערגעשפארט דעם קאפ, פאר'־חלום'ט; איבער איהם שוועבט אין זיין פולער גרויס קריסטוס. דאס בילד שטעלט פאר דעם נביא מיט זיינע נביאות פון אכטען קאפיטעל: „און די מיידעל וועט געליגען ווערען און געבוירען א זוהן — זאלסטו איהם רופען: „עמנואל — מיט מיר איז גאט".

אין א צווייטער אפטיילונג געפינט זיך אן דער וואנט איינגעמויערט דאס הארץ פון הייליגען לודוויג נאך זיין לעצטען קרייץ־מארש צו באפרייען דעם הייליגען קבר פון ערלייזער: די פעסט האט איהם דער'הרג'עט אין מיטען וועג און ער איז געשטארבען אין טוניס. פון דארטען געבראכט קיין פאלערמא, וואו מ'האט בלויז דאס הארץ זיינס באהאלטען אין דע רקאטעדראל.

נאך מעהר ווערטפול ווי דאס הארץ פון לודוויג דעם ניינטען איז די קליינע שאפעלע מיט די האלץ־שניצערייען פון א געוויסען קאפוסינער מאנארך פון 17־טען יאהרהונדערט, וואס איז א אמת'ע קונסט־ווערק. ווידער אין דער רעכטער האנט ליגען אין שעהנע געשניצטע מארמארענע קברים ווילהעלם דער 2־טער פון סיציליע אדער ווילהעלם דער גוטער, וועלכער האט געבויט א קאטעדראל און אויך זיין פאטער ווילהעלם דער ערשטער אדער דער שלעכטער וואס האט געקיניגט איבער די ביידע סיציליען פון 1154 ביז 1166. און לעבען זיי א קליינע שאפעל שוין אויסגעבויט אין 17־טען יאהרהונדערט פון א סיציליער קארדינאל מיט א אויסגעקריצטען שם הויה איבער'ן אלטאר איינגערעמט אין א גרויס געטליך אויג מיט א דריי־ווינקעל. די קאטעדראל איז בכלל מעהר ביבליש ווי עוואנגעליש. אויסער דער קאטעדראל, איז מאנרעאל אינטערעסאנט מיט איהר געאגראפישער פאזיציע: זי שטעהט אויף א געוויסער הויכקייט, פון וואנעט ס'עפענט זיך א וואונדערבארע פאנאראמע אויף ווייטע שטרעקען פון בערג, לאנד און וואסער.

(ווייטערעס קומט)

די פיועלע

אבער ווער איז מיין ווייב?

ס'איז באמת געווען פיין. וויציג, שפּי־ציג און קיילעבדיג. א שאד בלויז, וואס עס זענען דערביי נישט געווען קיין „עדות" — וואלטען זיי הנאה געהאט מיטן פולען מויל. און איך וואלט עס זיי פארגינען, אוי, פארגינען...

לויפענדיג נעכטען פארנאכט אויף דער גאס, צו א טרעפעניש, א „ראנדעוואו" מיט עס הייסען, דערהער איך הינטער זיך א קול:

— סעניאר פיליפע! סעניאר פילי־פע!

איך קוק מיך אום און זעה א אידען מיט געדיכטע וואנצעס און גרויסע ווייסליכע אויגען. איך קוק אויף איהם א רגע, ווייז אן מיט די פינגער אויף מיר, צי ער מיינט עס מיך מיטן רופען.

— סי, סיניאר פיליפע! — ענט־פערט ער מיר נחת'דיג און דערנעהנ־טערט זיך צו מיר.

ווארט איך.

דער איד קומט צו מיר צו און דער־לאנגט מיר א גראבע, האריגע האנט:

— איהר דערקענט מיך נישט, סעניאר פיליפע?

— ניין!

— איך בין דאך אייער אן אלטער באקאנטער!

— איך דערמאן זיך נישט — קוועטש איך מיט די אקסלען אן אומשולדיגער — ווער זענט איהר?

— סעניאר עפעלקוואס... — ענט־פערט ער מיר פאמעליך און קוקט מיר אריין אין די אויגען. גלייך איך וואלט זיך איהם געמוזט מודה זיין אין א פאר־ברעכען — מיר קענען זיך זעהר גוט... נו, איהר דערמאנט זיך אלין נישט?

איך באטראכט דעם מאן מיט די

— אוהום.

— איהר געדענקט? נאך אויפן פּיק־ניק האב איך אייך געזאגט, אז איהר וועט נאך פאקען די אמת'ע מויד. און מ'זאגט, אז איהר האט א כוואטסקע מויד!

איך קוק אויף מיין אידען און גיב צו נאך אידער ער ענדיגט:

— אוהום.

— און, זינט איהר האט געהייראט, מוז שוין אודאי זיין א יאהר דריי, ווא־רום ס'איז א יאהר שוין, אז איך האב אייך נישט געזעהן.

— יא.

— און איהר האט שוין אודאי א שעהן קינד!

— אוהום.

— און וואוינען, זאגט מען, וואוינט איהר גאר־לייטיש. א קליינינקייט: אזא נרן!

— אודאי.

— כ'האב אייך אמאל געזעהן מיט איהר שפאצירען — דא נעמט דער איד מיר קלאפען איבער דער פלייצע, מעשה פאן־בראט — מאלאדיעץ, סעניאר פי־ליפע, מאלאדיעץ! כ'האב אנגעקווא־לען.

איך קוק דעם אידען אין פנים. אריין און ס'איז מיר שוין איבערדריסיג צו ענטפערען אויף אזוי פיל פראגען.

זעהט דאס מיין געטרייער באקאנטער וואס זארגט זיך אזוי פאר מיין גליק, שטעקט ער מיר אריין אן אנגעשוואלען, פארשוויצט פינפטעל און קלאפט מיר ווידער איבער דער פלייצע:

— טא ביען, סעניאר פיליפע! מא־לאדיעץ! א ווייבעל א [illegible]

א ניי בוך אין אידיש וועגן דער אימיגראציאנס־פראגע

„די מאדערנע פעלקער - וואנדערונג" פון א. דיזשור, פארלאג „היאס-עמיגדירעקט" בערלין

(ספּעציעל פאר „די אידישע צייטונג") פון א. ר י י נ ו ו י י ן

אויב אין דער אידישער שפראך האבען ביז לעצטענס אויסגעפעהלט סיסטע־מאטישע ארבייטען וועגען וויכטיגע פרא־גען אין אונזער לעבען, ווערט דער דא־זיגער חסרון לעצטענס ממלא מיט א רייהע ווערק אויפ'ן דאזיגען געביט, און די אידישע ביבליאטעק וועגען דער סאציא־לער און עקאנאמישער פאליטיק ווערט פארגרעסערט.

אין אונזער לעבען איז די וויכטיגסטע פראגע זיכער די אימיגראציע־פראגע. דאך האבען אונז ביז לעצטענס געפעהלט גרעסערע סיסטעמאטישע ארבייטען וועגען דער וויכטיגער פראבלעם. מיר האבען יעקב לעשצינסקי'ס ארבייט „די אידישע וואנדערונג פאר די לעצטע 25 יאהר", און איצט איז עס דערגענצט גע־ווארען דורך א גרויסער ארבייט פון א. דיזשור, וואס דער פארלאג פון „היאס־עמיגדירעקט" אין בערלין האט ארויסגע־געבען אונטער'ן נאמען „די מאדערנע פעלקער־וואנדערונג", צו וועלכער עס איז אויך פאראן א הקדמה פון דר. ל. הערש, פראפעסאר פון סטאטיסטיק אין זשענעווער אוניווערזיטעט.

די אידישע וואנדערונגס־פראגע, ווי וויכטיג זי זאל פאר אונז ניט זיין, קען דאך ניט זיין קיין באזונדערע אומאפ־הענגיגע זאך, נאר איז ענג פארבונדען מיט דער וואנדערונגס־פראגע בכלל, און די דאזיגע ארבייט גיט אונז דעריבער א מעגליכקייט צו באקאנען זיך מיט דער וואנדערונגס־פראגע בכלל, און מיט דער אידישער וואנדערונג בפרט. עס איז אמת אז ביי אונז געהט ניט אראפּ די פראגע פון טאג־ארדנונג, אבער זי געהט אויך ניט ארונטער פונ'ם סדר־היום ביי אנ־דערע פעלקער, ווייל עמיגראציע בכלל [illegible]

דאטען, וועלכע גיבען אונז א מעגליכקייט צו ציהען געוויסע שלוסען.

פיר לענדער זענען היינט צו טאג פא־ראן, פון וואנען עס קומט פאר די גרעס־טע אויסוואנדערונג — ענגלאנד, דייטש־לאנד, איטאליע און פוילען, און פון די דאזיגע לענדער האבען אין די לעצטע הונדערט יאהר אויסגעוואנדערט ווייניגס־טענס אן ערך פערציג מיליאן מענשען, דאך אבער האט יעדע וואנדערונג איהר באזונדערע כאראקטעריסטיק. די ענגלי־שע אדער בריטישע וואנדערונג, למשל, איז ניט צוזייט און צושפרייט געווארען איבער דער גאנצער וועלט, נאר דורך איהר זענען אויפגעבויט געווארען נייע טיילען פון דער גרויסער בריטישער אימ־פעריע, זי איז דעריבער סיי פאליטיש און סיי עקאנאמיש געווען פון א גרויסען ווערט פאר גרויס־בריטאניע.

גאנץ אנדערש איז שוין דער רעזולטאט פון דער דייטשער אויסוואנדערונג, קיין קאנאדע אדער אויסטראליע איז דורך איהר ניט אויסגעבויט געווארען, נאר אנ שטאט דעם זענען געשאפען געווארען דיי־טשע מינאריטעטען אין א סך פון די איינ־וואנדערונגס־לענדער. ווי למשל, אין די פאראייניגטע שטאטען, אפשטעלענדיג זיך כמעט אין גאנצען אין דער לעצטער צייט. עהנליך צו דייטשער אויסוואנדע־רונג איז אויך די איטאליענישע, וועלכע האט זיך אויך צושפרייט איבער פילע לענדער, אבער צו דער צייט, ווען אין דייטשלאנד איז די אויסוואנדערונג כמעט ווי אפגעשטעלט, איז נאך די איטאליע־נישע אויסוואנדערונג אויך גרויס היינט צו טאג, און די איצטיגע פאשיסטישע מוסאליני־פאליטיק באמיהט זיך, אז די דאזיגע אויסוואנדערער זאלען דורך פאר־שידענע מיטלען בלייבען אין [illegible]

קומט צום שלוס, אז די עמיגראציע פרא־בלעם מוז ביי אונז קודם כל ווערען א פראבלעם פון פראפעסיאנעלער אומשיכ־טונג, וואס דאס מיינט, אז די קאנדידא־טען אויף עמיגראנטען מוזען צוערשט דערלערנען געוויסע מלאכות, אין וועלכע די אימיגראציע לענדער נויטיגען זיך.

די פראפעסיאנעלע און שפראכליכע צוגרייטונג פונם עמיגראנטען־עלעמענט, אין הסכם מיט די פאדערונגען פון די אימיגראציע־לענדער — אין דעם דארף זיך אויסדריקען די ארבייט ארום דער אידישער עמיגראציע־זאך.

דאס איז דער שלוס — אבער אין א צייט, וואס די טויערען פאר'ן אימיגראנט ווערען אלץ געשלאסענער, ווער ווייסט, צי אויך דאס וועט העלפען.

קורץ און טשיקאווע

א בוך, אנגעשריבען מיט די פיס

אין פוילען איז פאראן א דיפלאמאט, גראף אירענים פלאטער זיבערק, איז זיין נאמען, וועלכער האט נישט קיין הענט און שרייבט דעריבער מיט די פיס. איצ־טער האט ער ארויסגעגעבען אין [illegible]

א פרעהליכע לויה

אין סיאטעל, א שטעדטעל נעבען וואַ־שינגטאן, איז פארגעקומען א פרעהליכע לויה נאך א געוויסען 48־יאהריגען אייר־גענטימער פון א קאפע־הויז. די לויה איז דורכגעפיהרט געווארען אזוי, ווי עס האט געשריבען אין דער צוואה דער פארשטארבענער, פוירסיטש. קודם־כל, האט פוירסיטש געהייסען, זאלען ביי דער לויה זיין אנוועזענדיג 300 פערזאן, פריינד און באקאנטע. פריהער זאל מען אפעסען און גוט אפטרינקען, ערשט נאכ־דעם זיך לאזען אין א טענצעל ארום דעם טויטען־קאסטען. פוירסיטש האט געלא־זען א פארמעגען פון 30.000 דאלאר, א טייל פון וועלכען ער האט אסיגנירט אויף די פרעהליכע לויה.

בריוו וואס רעדען

אין בערלין האבען זיך באוויזען צום פארקויפען אפאראטען, וועלכע ארבייטען אויס רעדענדיג בריוו. דער דאזיגער אפאראט פארשרייבט דעם אינהאלט אויף א דינעם פלאט, וואס זעהט אויס ווי קיילעכדיג פאפיר. דאס „ארויפגעזונ־גענע" פלאטקעלע קאן מען ארייגלעגען אין א קאנווערט און אפשיקען דורך פאסט. ווען מען לעגט ארויף דאס פלא־טעל אויף א גראמאפאן, קאן מען קלאהר הערען, וואס דער בריוו־שיקער האט גע־שריבען.

א מענש, וועלכער שלאפט 5 [illegible]

רחל לוריע

(ענדע פון דער 7־טער זייט)

וועהנליכקייט. דאס איינגעארטיגסטע זעהט מען אין זיי, ווען זיי דארפען ביי־שטעהן א נסיון, שטעהן פנים אל פנים מיט שטארקע איבערלעבונגען.

רחל לוריע דערצעהלט וועגען לעבען פון מענשען אין זייערע שווערסטע נסיונות.

מיר זעהען די „מאדערנע מענשען", ווען זיי לעבען איבער א שטארקע איבערלעבונג. קאן זיין, ווען זיי קומען נישט אויף די שטורמישע באגעגענישען, וועל־כע לוריע דערצעהלט אונז, וואלטען די מענשען, אפשר, נישט געווען אזוי מאדערנע, הארט און אומבויגזאם, ביז אכזריות אנטשלאסענע אין זייער הארט־קייט, איינזאמקייט און פינסטערער פארהיגעלטקייט. — — —

ס'קאן זיין.

אבער, רחל לוריע וויל דוקא ארויס־רייסען די בלעטער פון לעבען, וואו דער מענש ווערט גע־שטעלט צום פרואוו און דארף ווייזען זיין מענשליכקייט, זיין בא־זאכטקייט, זיין פיינפיהלענדיגקייט — מיט איין ווארט: זיין נשמה.

און דערפאר, טאקע זענען רחל לו־ריע'ס סימפאטישסטע העלדען אט־די, [illegible]

Dr. Luis Sverdlick
ABOGADO
Asuntos Civiles y Comerciales. — Sucesiones, testamentarias, convocatorias de acreedores, quiebras, arreglos privados, contratos, etc.
Corrientes 1455, 2° Piso U. T. (38) 6038

רייזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

(ספעציעל פאר „די אידישע צייטונג")

פון שלום שווארצבארד

(פאריז)

אין פאלערמא איז א חוץ דער קאטעדראל, וואס איז געבויט אויף א אראַבישען סטיל, פאראַן א שטאדט־מוזעאום וואס מ'קאַן ליידער ניט באזוכען ווען מ'וויל נאר אין געוויסע טעג און געוויסע שטונדען. דערפאַר זענען אבער די קאטאקאמבען שטענדיג אפען, און נאך איידער מ'קומט צו צו זיי קומט אייך אנטקעגען א הילצערנער קרייץ. וואס מ'וויל ניט אנדערש נאר ער זאל זיין דער קרייץ־סלופ פון דער צייט פון די ערשטע קריסטליכע מארטירער. און באלד קומט א גראבער פעסעלדיגער פראנציסקאנער מיט א שווארץ צוגעשניצט בערדעל און פיהרט אייך אין די נייע הייל־ען אריין. דארטען וואו דער טויט איז דער גאנצער בעל־בית און געוועלטיגט אויף זיין שטייגער. איהר ווערט אריינגעצויגען אין א לאנגען קארידאר, וואו איהר זעהט דעם טויט אין פארשידענע פאזען און אין אלערליי גרימאסען. פון ביידע זייטען ציהען זיך סקעלעטען הענגענדיגע מיט טראנטעס באהאנגענע; פון מאנאבען, הייליגע אסקעטען און אנדערע מינים. ווייטער זעהט מען אין טרונעס ליגען פון קליינע זויג־קינדערלעך ביז אלטע קארדינאלען און פריצים. אלע זעהען ביים טויט גלייך אוים אינגעלומפערט, צעפוילט און צעפרעסען; און וואס מעהר מ'קוקט זיך איין, מעהר עקעל און שווינדער נעהמט אן צו זעהען, וואס ס'ווערט פון מענשען נאך דעם וואס מ'יאגט זיך, מ'שטרעבט און מ'קעהרט איבער א וועלט...

אלטע קעניגע מיט די סצעפטערס אין די ביינער פון די הענט און קרוינען אויף די שארבען פון די קעפ ליגען אויסגעטריקענט, צעפוילט נעבען אנדערע סקעלעטען גאר אומבאקאנטע. און אז מ'קוקט שוין ענדליך ארויס פון קעניגרייך פון טויט, וויל מען וואס גיכער אנטלויפען פון די שרעקליכע בילדער און איינדריקען וואס מ'פיהרט מיט זיך פון דארטען. מ'זוכט ווי ווייט מעגליך צו פארגעסען און פארטרייבען פון זיך די מיסטישע שטימונג וואס האט זיך דארטען געשאפען. נאך די ״שמאלע פינסטערע געסלעך, מיט די שטריק אריבערגעצויגען פון גאניג צו גאניג ווי א שבת'דיגער ערוב און די העמדער תחתונים און לייליכער וואס טריקענט זיך די גאנצע צייט, דערמאנען אין א פארצייטער פון די קאטאקאמבען — מיט דער אויסנאהם וואס דא זעהט מען פון צייט צו צייט זיך באוועגען א אפגעריסען בארוועס אינגעל, א אפגעלאזטע שמוציגע פרוי אדער מאן... און דארטען — ניט. דערפאר אבער זענען אין פאלערמא פאראנען שעהנע רייכע גאסען מיט מאדערנע געביידעס און נאך שעהנערע, וואונדערבארע גערטנער פון פאלמען, ציטראנען, מאראנצען און מאנדארינען־ביימער, וואס באציהען די שטאדט און אומגעבונג.

פון אידען איז שווער צו געפינען א זכר אין סיציליע בכלל און אין פאלערמא און אומגעבונג וואס צעהלט א קארגען מיליאן איינוואוינער — בפרט. און כאטש אידען האבען געלעבט און ניט ווייניג געליטען אין מיטעלאלטער אין סיציליער אינזעל, זענען ליידער, פון זיי גארניט געבליבען נאך דעם, וואס מ'האט זיי פארטריבען פון שפאניע און איהרע קאלאניעס. און אזוי ווי סיציליע האט דאן געקערט צו די שפאנישע קעניגען, האבען די אידען פון סיציליע געליטען דעמזעלבען גזר ווי זייערע שפאנישע ברידער; און זייט דאן זעהען מיר ניט קיין אידען אויף דעם אינזעל. דאס האט מיר אויך באשטעטיגט דער נייער אלעקסאנדריער גרויס־ראבינער פראטא, אליין א איטאליענישער איד און א געלערנטער, וועלכער איז אין דער פראגע באהאוונט: — ס'איז מעגליך, אז דא און דארט געפינען זיך איינצעלנע אידען אין סיציליע אבער ווי מיר איז באַוואוסט, געפינט זיך ניט קיין איין אידישע קבוצה וואס זאל אונז זיין באקאנט. — און ער האט ווייטער פארגעזעצט: — זייט דעם גרוש ־ שפאניע האבען זיך אידען מעהר ניט באזעצט אין סיציליע, הגם שפעטער האבען אידען דארט געקאנט געפינען א שטיקעל מקום־מנוחה. פונדעסטוועגען איז ניט אויסגעשלאסען, אז אונטער די אשעס פון די פארשאטענע שטעדט זאל זיך געפינען פיל אידישעס, און געוויסע שולען וואס זענען פארשטויינט געווארען פון די וואולקאנישע ערדציטערנישען זענען פון די יעזואיטען פארוואנדעלט געווארען אין קלויסטערס, אזוי גוט ווי אין שפאניע, פארטוגאל און אויך אין פראנקרייך נאך די גרושים...

אלעקסאנדריע...

איינגאנצען אוועקמאכען מיט דער האנט פון די אלע האמערישע לעגענדען פון די אלטע פעלקער קאן מען פונדעסטוועגען דאך ניט, און אז אוליסעס האט זיך נעבעך גאנצע צעהן יאהר ארומגעדרעהט אין דעם יאנער ים און ניט געקאנט דערגרייכען זיין טייערע געגארטען אינזעל אטיק, וואו זיין געטריייע פרוי, דינער און הינט האבען איהם די גאנצע צייט מיט אומגעדולד דערווארט — איז דאס אויך ניט קיין אויסגעטראכטע מעשה. פון די ארגאנאוטען מיט זייער שווערער רייזע איז דאך שוין אפגעלערנט, אז ס'איז אמת און אז אויב ניט מיט זיי האט מיט אנדערע רייזענדע געטראפען אזעלכע פאסירונגען; איבערהויפט האט אזא זאך געקאנט פאַסירען מיט זיי, בעת נעפטון איז געווען א גאנצער קנאקער, פראטעס האט געהאנדעלט נאך זיינע קאפריזען און ס'האט אפטמאל אויך די מיטהילף פון האטענען נישט געהאלפען... אצינדערט ווען מיר לעבען שוין אין דער פערפעקציאנירטער מאשין־עפאכע, ווען עלעקטריציטעט פארטרעט דעם דאמף, טרעפט דאך, אז ווען מ'פאהרט נאר אריים פון דעם מעסינער דורכגאנג אין דעם פרייען מיטעללענדישען ים, זאל נעפטון אנהויבען זיינע אלטע שטיקלעך, און די שיף זאל זיך וואקלען אראפ און ארויף, אהין און אהער אויף די כוואליעס ווי א באל אין די הענט פון די שפילער... און דער שטארקסטער גבור ליגט ווי צוגעבונדען צום בענקעל. און ס'העלפט ניט קיין חכמות: אמאל ליגט מען אזוי אפ צוויי מעת־לעת ביז די שיף רוקט זיך צו צום אלעקסאנדריער פארט. אלעקסאנדריע איז די גרעסטע פארט ־ שטאדט פון אריענט אויפן מיטעללענדישען ים. זי צעהלט א באפעלקערונג פון א קארגען האלבען מיליאן. זי איז דער מיטעלפונקט פון טראנספארט סיי פון אפריקע, סיי פון קליין־אזיע.

היסטאריש איז אלעקסאנדריע געגרינדעט אין 331 יאהר פאר דער קריסטליכער ערא פון אלעקסאנדער מוקדון און דערפאר האט מען די שטאדט גערופען נאך איהם. צו גלייבער צייט האט מען געמאכט דעם פארט און דעם באוואוסטען אלעקסאנדער — פאר וואס האט געהאלטען 400 פוס די הויך און געצעהלט געווארען צווישען די 7 וועלט־וואונדער פון דער אלטער צייט. אין דער צייט פון דער פטאלאמעער איז אלעקסאנדריע געווארען דער צענטער פון קונסט און ליטעראטור פון דעם אריענט; זי איז געווען די פאקטישע יורש'טע פון דער עלעניש־גריכישער ציוויליזאציע פון יענער צייט. די רייכע אלעקסאנדריער ביבליאטעק וואס האט גע'שם'ט, האבען די סאלדאטען פון צעזאר'ן דאס ערשטע מאל אונטערגעצונדען. און דאן דאס צווייטע מאל, אין 390 פון אונזער צייטרעכנונג. נאכהער איז זי אינגאנצען פארניכטעט געווארען אויפ'ן באפעהל פון דעם קאליף אמאר אין 641.

אלעקסאנדריע איז אויך די געבורטשטאדט פון הייליגען פאטריארך אטאנאס פון 4־טען יאהרהונדערט, דער וואס האט אזוי ביטער באקעמפפט זיין לאנדסמאן אריוס'ס שיטה אויפ'ן ערשטען ניטצער קאנסול. דער אריאניזם איז באשטאנען אויפ'ן פונקט פון מאנאטעאיזם און באשטריטען די דריי־איינינקייט פון גאט. קריסטוס איז געווען פארדעכענט בלויז פאר א הייליגער אבער מען האט געלייקענט אין זיין געטליכקייט.

צום גרויסען באדויערען, איז פון אלטען אידישען לעבען קיין זכר ניט געבליבען אין דער צווייטער אידישער ירושלים, וואו ס'איז געווען די גרעסטע אידישע געמיינדע אין אויסלאנד נאך פאר דער צייט פון חורבן. אויך א באַזונדער בית־המקדש האבען די אלעקסאנדריער אידען אויפגעשטעלט נאך פאר הורדוס'ן, פון וועלכען ס'איז איצט קיין סימן ניט געבליבען. אלעקסאנדריע איז די שטאדט פון די ערשטע פאגראַמען אויף אידען, וואו דורך דער העצע פון דעם צורר אפיאן זענען אומגעקומען אן ערך פון 60 טויזענד אידען אונטער דער רוימישער הערשאפט פון דעם משוגענעם קאליגולא אין 38 נאך ק. ג. דאס איז די שטאדט, וואו דער אידישער פילאזאף פילאן האט געלעבט און געשאפען זיינע ווערק, וואו אזוי פיל טאפפערע אידען האבען זיך אויסגעצייכענט אונטער דער הערשאפט פון די פטאלעמעער און וואו אידען האבען זיך אזוי פיל צרות אנגעליטען סיי פאר'ן חורבן, סיי נאכ'ן חורבן פון זייערע פארביסענע שונאים — די גריכען. אט אין דער שטאדט, וואו מ'טרעפט נאך א קאלאניע פון פאמפעאוס'ן מיט קאטאקאמבען פון דער קריסטליכער צייט מיט אלטע מאנומענטען און ספינקסען פון דער עגיפטיש־גריכישער עפאכע, — געפינט מען ניט קיין איין איינציגען זכר פון אמאַליגען אידישען ישוב... אויסער א צעריסענעם תנ"ך וואס ליגט אין דעם ארון־קודש פון דער אלעקסאנדריער סינאגאגע: און דער שמש וואס רעדט בלויז אראביש ווייסט אליין ניט פון וואנעט און ווען דער צעפליקטער אלטער תנ"ך קומט אינ'ם ארון־קודש פון דער סינאגאגע דאס איינציגע שטיקעל גליק איז וואס די אלעקסאנדריער אידען, סיי די ספרדים, וועלכע צעהלען צוואנציג טויזענד מענשען, סיי די אשכנזים, וועלכע זענען בלויז א פאר טויזענד, זענען אויפגעריכט געווארען מיט א נייעם ראבינער וואס איז א גרויסער געלערנטער און א פיינער מענש דערצו און האט זיך באלד אריינגעווארפען מיט לייב און לעבען אין אידישען לעבען. ער האט געגרינדעט שולען פאר העברעאיש און ער גופא האלט אפט לעקציעס, טיילוויז אין העברעאיש, טיילוויז אין איטאליעניש וועגען דער אידישער געשיכטע. די וואך איידער איך בין אנגעקומען קיין אלעקסאנדריע האט ער געהאלטען א פארטראג וועגען פילאנ'ס זיין עפאכע און זיין לעהרע. מיט איין ווארט, ער איז דער וואס האט אריינגעבראכט א נייע לעבען אין דער פארשימעלטער אידישער אלעקסאנדריע, וואו די ספרדים האבען אפגעשטויסען פון זיך די פארוואגלטע ברידער זייערע — די אשכנזים. די עקאַנאמישע און פאליטישע לאגע פון די אידען איז גלענצענד אין מצרים בכלל און אין אלעקסאנדריע בפרט. אידישע באַאמטע געפינען זיך אין אלע צווייגען פון דער רעגירונג. דא ניט איז געשטארבען א אידישער מיניסטער. דער סוב־שעף פון דער עגיפטישער פאסט־טעלעפאן־טעלעגראף איז א איד, ווייסבאך, געבוירען אין רוסלאנד און אלס קינד געקומען קיין עגיפטען. וואו ער איז איצט, ווי יוסף אין זיין צייט, דער גאנצער מאַכער. ער רעדט 8 שפראכען פערפעקט און איז געקומען צו דער שיף מיך זעהן אין זיין אוניפארם ווי א טערקישער פאשא. — איהר וואלט דאס ניט געגלויבט, רופט ער זיך צו מיר אן. — אז אונזערער א איד זאל זיין דער בעל־בית פון דער מצרים'שער פאסט? — און דערצו א איד וואס רעדט אידיש! — ניב איך צו.

אונזער קינדער-ווינקעל

שנייווייס און רויזענרויט

גרים

אידיש פון פ. ה.

געוועזן אן ארימע אלמנה, זי האט געוואוינט איינזאם אין א הייזעלע. פארן הייזעלע איז געווען א סאד. און אין איהם זענען געשטאנען צוויי רויזענבוימלעך. איינער פון זיי האט געגעבן ווייסע, דער צווייטער — רויטע רויזען.

און זי האט געהאט צוויי טעכטער. זיי זענען צו די ביידע רויזענבוימלעך געווען געגליכען. איינע האט געהייסען שנייווייס, די צווייטע רויזענרויט. זיי זענען אבער געווען אזעלכע וואוילע, גוטע, אזעלכע פלייסיגע און רוהיגע, וואס נאך אזעלכע צוויי קינדער זענען קיינמאל אויף דער וועלט ניט געווען. שנייווייס איז נאר געווען שטילער און וויכער פאר רויזענרויט. רויזענרויט איז שטענדיג געשפרונגען איבער די לאנקעס און די פעלדער, געזוכט בלומען און געפאנגען פלאטערלעך. אבער שנייווייס איז געזעסען אינדערהיים ביי דער מאמען, האט איהר געהאלפען אין דער ווירטשאפט, אדער פארגעלייענט א בוך, אויב עס איז ניט געווען, וואס צו טהון. ביידע קינדער האבען איינס דאס צווייטע אזוי ליב געהאט, אז זיי האבען זיך שטענדיג געהאלטען פאר די הענט. ווען נאר זיי זענען צוזאמען געגאנגען, ווען שנייווייס האט געזאגט: מיר וועלען זיך ניט שיידען", האט רויזענרויט געענטפערט:

...האט געברומט, האבען זיי געלאכט.

דעם בער איז געווען געפעהלען, נאר ווען זיי האבען איהם צו שטארק גערייצט, האט ער געזאגט:

— לאזט מיך נאך לעבען, קינדער. שנייווייס און רויזענרויט, איהר שלאגט מיך צום טויט.

ווען ס'איז צייט געווען שלאפען געהן און אלע זענען אוועק אין די בעטען, האט די מוטער געזאגט צו דעם בער:

— דו קאנסט דא לעם פייער בלייבען, ביזט געשיצט פון קעלט און פון בייזען וועטער.

ווי נאר דער טאג האט אנגעהויבען צו גרויען, האבען איהם ביידע קינדער ארויסגעלאזען, און ער איז אוועק איבער'ן שניי אין וואלד אריין.

פון דעמאלט אן איז דער בער געקומען אלע אווענט אין א באשטימטער שעה, פלעגט זיך אויסציהען נעבען פייער און די קינדער האט ער געלאזען מיט איהם שפילען זיך, וויפיל זייער הארץ גלוסט. זיי זענען אזוי געוואוינט געווארען צו איהם, אז זיי פלעגען שוין די טיר ניט פארשפארען, איידער דער שווארצער חבר איז געקומען.

אז דער פריה־יאהר איז אנגעשטאנען און אין דרויסען איז אלץ גרין געווארען, זאגט דער בער איינמאל אינדערפריה צו שנייווייס:

— איך געה אוועק און וועל שוין דעם גאנצען זומער ניט קומען.

...האט שנייווייס געזאגט, — איך וועל שוין געפינען אן עצה.

זי האט ארויסגענומען איהר שערעלע פון קעשענע און אונטערגעהאקט די שפיץ פון בארד. ווי דאס שרעטעל האט זיך דערפיהלט פריי, האט עס געכאפט א זאק, וואס איז געשטאנען צווישען די ווארצלען פון בוים, אן אנגעפילטער מיט גאלד, האט איהם אויפגעהויבען און פאר זיך געבורטשעט:

— גראבע נפשות! שניידען מיר אפ א שטיק פון מיין פיינער בארד. זאל די קוקאווע זיך מיט אייך אפרעכענען!

און ער האט פארווארפען דעם זאק אויפ'ן רוקען און איז אוועק; אויף די קינדער זיך אפילו ניט ארומגעקוקט.

מיט א צייט שפעטער האבען שנייווייס מיט רויזענרויט געוואלט אנפאנגען פיש אויף מיטאג. ווען זיי זענען געקומען נאהענט צו דעם טייכעל, האבען זיי דערזעהן, עפעס ווי א מין גרויסער היישעריק שפרינגט צום וואסער צו, גלייך ווי ס'וואלט געהאט בדעה ארייננצושפרינגען. זיי זענען צוגעלאפען און האבען דערקאנט דאס שרעטעל.

— וואוהין שפרינגסטו? — האט רויזענרויט געפרעגט, — דו ווילסט דאך ניט אין וואסער אריין.

— איך בין ניט אזא נאר! — האט דאס שרעטעל געשריען. — איהר זעהט דען ניט? דער פארשאלטענער פיש וויל מיך ארייננציהען!

...נער. די מיידלעך האבען דערזעהן: א גרויסער פויגעל שוועבט אין דערלופטען, מאכט לאנגזאם רעדער אין דערהויך, לאזט זיך אלץ נידעריגער אראפ און לסוף טהוט ער זיך א יאג אראפ לעם א פעלד, ניט ווייט פון זיי. גלייך נאך דעם האבען זיי דערהערט א שניידענדיגען וועה־געשריי. זיי זענען צוגעלאפען און מיט שרעק דערזעהן, ווי דער אדלער האט געפאקט זייער אלטען באקאנטען, דאס שרעטעל, און וויל איהם אוועקטראגען. די קינדער האבען רחמנות געקראגען און דאס מענשעל פעסט צוגעהאלטען. זיי האבען זיך אזוי לאנג געראנגעלט מיט'ן אדלער, ביז ער האט זיין רויב פארלאזען.

אז דאס שרעטעל איז אביסעל צו זיך געקומען פון שרעק, האט עס געשריען מיט זיין שניידענדיגער שטימע:

— איהר קאנט ניט באגעהן זיך אביסעל איידעלער? איהר האט אזוי געריסען מיין דין רעקעל, אז עס איז אומעטום צעפלאצט געווארען!

און ער האט גענומען א זאק מיט דימענטען און אריינגערוקט זיך אין זיין הויל אונטער דעם פעלז.

די מיידלעך זענען שוין געווען געוואוינט צו דעם שרעטעל'ס אומדאנקבארקייט. זיי זענען אוועק ווייטער און אין שטאדט געמאכט אלץ וואס זיי האבען געדארפט. ווען זיי זענען צוריקוועגס ווידער געגאנגען איבער דער לאנקע,

וויסענשאפטליכע קונץ

מאגנעט אין דער האנט

זעהר פאפולער, אבער אויך אלעמאל ביז גאר אינטערעסאנט איז די קונץ פון אויפהויבען א כמעט פולע גלאז וואסער מיט אן אפענער האנט, ארויפגעלעגט אויף דער עפנונג פון גלאז.

מען לעגט ארויף די האנט אויפ'ן גלאז, ווי ס'איז צו זעהן אויף דער בילד נומער 1:

נומער 1

פלוצים גיט מען א בויג אויף די פינגער און מען לאזט די האנט גוט אויסגעשטרעקט, ווי אויף דער בילד נומער 2:

באקאנט זיך מיט איינפאכע געגענשטאנדען

באארבייט פון מ. חיימסאן

עלעקטריזירט פאפיר

נעהמט אין ביידע הענט א האלבען בויגען פאפיר און ווארימט איהם אן אנטקעגען אן אויווען. דערנאך נעהמט דעם אנגעווארימטען בויגען פאפיר, לעגט איהם אוועק אויף דאס ווענטעל פונ'ם אויווען און נעהמט איהם גיך גלעטען מיט דער רעכטער האנט. אינגיכען וועט איהר זעהן, אז דאס פאפיר האט זיך צוגעקלעפט צום אויווענס ווענטעל. פרואווט עס אפרייסען פונ'ם ווענטעל און איהר וועט דערהערען א לייכטען קנאל. אויב אין צימער איז פינסטער, וועט איהר אונטער'ן פאפיר באמערקען קליינע פונקעלעך.

אויב אבער איהר וועט דאס פאפיר, וואס איהר האט פונאנדערגעגלעט מיט דער האנט, מיטאמאל א ריס טהון מיט ביידע הענט פון דער וואנט און צוטראגען עס צו דער נאז, וועט אייך אין נאז א שנעל געבען אן עלעקטרישער פונק — דאס איז אן עלעקטרישער בליץ. דער דאזיגער קלאפ אדער שנעל איז נישט שעדליך, איהר וועט האבען דאס געפיהל, ווי אייך וואלט זיך אויפ'ן נאז געזעצט א פליג.

מיר ראטען אייך מאכען דעם פרואוו מיט דעם עלעקטריזירטען פאפיר אין דער פינסטער און אין א טרוקענעם וועטער. די האנט, מיט וועלכער איהר רייבט דאס פאפיר, דארף זיין ריין און טרוקען.

מאכט צעמענט

בעת מען בויט א בנין, קלעפט מען צו די ציגעל איינע צו די אנדערע מיט צעמענט. דער צעמענט ווערט געמאכט פון קאלך, זאמד און וואסער. נעהמט צוויי לעפעל געלאשענע קאלך און א לעפעל זאמד און צעמישט עס מיט וואסער אזוי, אז עס זאל זיך באקומען א שיטער טייג. דאס איז צעמענט. נעהמט א ציגעל, באנעצט איהם פון איין זייט מיט וואסער און באשמירט איהם מיט צעמענט, דערנאך באנעצט א צווייטען ציגעל און לעגט איהם ארויף אויפ'ן ערשטען. לעגט אוועק ביידע צונויפגעקלעפטע ציגעל אויף א טרוקענעם ארט, כדי דער צעמענט זאל זיך אויסטריקענען. אין עטליכע טעג ארום וועט איהר ניט קענען אפרייסען איין ציגעל פון דעם אנדערען. וואס לענגער די צונויפגעקלעפטע ציגעל וועלען ליגען, וועט דער צעמענט ווערען אלץ שטארקער. דער צעמענט פון אלטע בנינים איז א סך שטארקער פאר די ציגעל.

קינדער־שאפונגען

5

72456

רייזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

פון שלום שווארצבארד

(פאריז)

קאירא

— אויב איהר זוכט אין אלעקסאנדריע א סימן פון אמאליגען אידישען ישוב, איז אומזיסט אייער טרחה, — מיט די ווערטער האבען אלע איינגעזעסענע אידען מיך געטרייסט. פאהרט קיין קאירא אדער אפילו אין דעם שטעדטעל רוזעט, אינגאנצען א 145 קילאמעטער פון אלעקסאנדריע, דארטען וועט איהר שוין געפינען אלט־אידישעס: די אידישע געמיינדע האלט זיך דארטען שוין זייט הונדערטער יאהרען און ס'איז א סברא אז נאך פאר דעם וואס די היגע געצענדינער זענען איבערגעגאנגען צום איסלאם, האבען אידען דארט געוואוינט און זיך געפיהרט, ווי איהר קאנט דאס נאך זעהן אצינד.

קיין רוזעט האב איך, צום באדויערן, ניט געקאנט פאהרען. דערפאר בין איך געפאהרען קיין קאירא, וואו א חוץ דעם וואס מ'זעהט דעם ניל, די פיראמידען, דעם ספינקס און די קברים פון די קאליפען, זעהט מען פאר זיך אויפלעבען א שטיק אלטע געשיכטע און לעגענדעס. קאירא איז די הויפט־שטאדט פון עגיפטען און די גרעסטע באדייטענדסטע שטאדט אין לאנד מיט א באפעלקערונג פון לערך אכט הונדערט טויזענד מענשען, געבויט ביים ניל. די אלע ארכעאלאגישע אויסגראבונגען פון לוקסאר, מעמפים און אנדערע ערטער, געפינען זיך אין קאירער מוזיי, וואו די פרעה'ס פון עטליכע טויזענד יאהר צוריק באוויזען זיך פאר אונז אין זייערע אמאליגער פראכט און גרויזאמקייט.

באלד ווי מ'קומט נאר אריין אין דעם אייזערנעם טויער פון דעם מוזיי, קומט אייך אנטקעגען דער מאנומענט פון דעם פראנצויזישען עגיפטאלאג מארינעט פאשא, וועלכער האט באלד נאך דעם שליסעל צו לעזען די הראגליפען, — דעם וואס שאמפאליאן האט געפונען איינגעארדענט דעם מוזיי. צו־ערשט איז ער איינגעארדענט געווארען אין דער פארשטאדט בולק אין יאהר 1858, דערנאך האבען די אנדערע געלעהרענטע און זיינע נאכפאלגער, ווי מאספערא, גרעבאן, מארגאן און לארע, באריכערט דעם מוזיי מיט פרישע אויסגראבונגען; אין 1891 האט מען דעם מוזעאום אריבערגעפיהרט אין פאלאץ פון גוזא אדער גוזש, און מיט דער צייט זענען אלץ מעהר און מעהר צוגעקומען פרישע ענטדעקונגען און מ'איז געווען געצוואונגען צוצובויען אין 1900 גאנצע פליגלען צו דעם מוזיי. דער קאירער מוזיי פארמאגט חפצים פון די גאר אלטע עגיפטישע צייטען ביז צו דער צייט פון מיטעלאלטער פון דער קריסטליכער עפאכע. און ווען עמיצער וויל לערנען די געשיכטע פון מצרים, מוז צוערשט שטודירען די קאירער מוזעאומס, וואס שטעלט פאר מיט זיך דעם דברי הימים פון דער אלטער עגיפטישער היסטאריע. אויף ריכטיג און גענוי קאן מען נאך ביז איצט ניט אויסרעכענען די דינאסטיעס און קעניגען וואס האבען רעגירט אין מצרים לויט די עראגליפישע און פאל שריפט, וועלכע מ'געפינט אויף די אבעליסקען, שטיינער, מאנומענטען, פאפירוסען א. א. וו. צוליב דעם, וואס מען האט נאך ניט אויסגעגראבען די אלע ערטער פון היסטארישע אנווייזונגען און פילע דינאסטיעס און קעניגען פעהלען אינגאנצען. נאר דאך האט מען אויסגעשטעלט א כראנאלאגישע ליסטע פון די דינאסטיעס און קעניגען, שטיצענדיג זיך אויף דער אויסרעכנונג פון היסטאריקער מאנעטאן פון 3־טען י. ה. פאר קריסטוס געבורט. אזוי ווערט גערעכענט די אלטע עגיפטישע מלוכה־עפאכע פון דער ערשטער ביז דער זיבענטער דינאסטיע, די מיטעלע מלוכה־עפאכע ווערט געטיילט אויף צוויי טיילען: פון דער 11־טער און 12־טער דינאסטיע, וועלכע ווערען גערעכנט צו די ערשטע טהעבענער קעניגען און דער פעריאד פון די היקסן, וואס רעכענט זיך פון דער 13־טער ביז ענדע פון דער 17־טער דינאסטיע. די נייע מלוכה־עפאכע ווערט באצייכענט פון דער 18־טער ביז דער 20טער דינאסטיע, פאר דעם טאניטער און בולאסטישער פעריאד. ווייטער קומען די פעריאדען פון די עטיאפער, סאיטען, פערסער און מענדוסענען.

די גריכיש־רוימישע עפאכע פון די פעריאדען וואס די מאצעדאניער און גריכען האבען געהערשט נאך אלעקסאנדר'ן, די פטאלאמעער און נאכהער די רוימער און ביזאנטען ביז די אראבער און קאפטען פון מיטעלאלטער.

נאך איידער, מ'קומט אריין אין מוזיי, שטעהען פארן אריינגאנג צווישען אלע אנדערע מאנומענטען פון שווערען שטיין, ווי ספינקסן, אבעליסקען און קברים, אויך א גרופע פון ראזען גראניט, א ווענינג־אפגעשלאגען אבער דאך גענוג דייטליך, וואס שטעלט פאר רעמסס דעם צווייטען, שטעהענדיג צווישען דעם גאט פטא און טומי־פארם און דער געטין מעהמעט, וועמענס קאפ האט די פארמע פון א לייבין.

גאנץ אין ענדע פון צפון זייט פון דער גרויסער גאלעריע, ביים הויפט־אריינגאנג, געפינט זיך א שווארצער פאלירטער גראניט־שטיין פון 3 מעטער מיט 14 סענטימעטער די הויך, אויסגעקריצט פון ביידע זייטען. דעם וויכטיגען פלאטשיגען שטיין האט מען געפונען אין די חורבות פון מעמנאניאל און דעם קעניג מענעפטא אין טהעבען. אויף איין זייט וואס איז גוט פאלירט, געפינט זיך א אויפשריפט מיט א לאנגער דערצעהלונג, וואו עס ווערט געזאגט, וואס דער קעניג אמענאפים דער דריטער פון דער 18־טער דינאסטיע האט אויפגעטאן אין זיין צייט פאר דעם טעמפעל פון אמאנען.

די צווייטע זייט פון שטיין איז געווארען אויסגענוצט פון מענעפטא, דער זוהן פון רעמסס דעם צווייטען פון דער 19־טער דינאסטיע. ער באשרייבט דארט אין א פאעטישער שפראך, זיינע אלע מלחמות און זיגען איבער די ליבינער, ווי אזוי ער האט איינגענומען אשקלון, גזר און יאנועם אין פאלעסטינא, דערביי גיט ער צו: „ישראל איז פארניכטעט: ער וועט ניט האבען מעהר קיין נאכפאלגער..." דאס איז דער איינציגער שריפט וואס מ'האט געפונען מיט אן אינהאלט וועגען אידען און עגיפטען, וואס איז באקאנט ביז היינטיגען טאג. דער שטיין ווערט אויך אנגערופען אין ארכיאלאגיע: „דער מאנומענט פון ישראל..."

מעהר פון אלע קעניגע פיגורירט רעמסס דער צווייטער, וועלכער האט אויפגעשטעלט פילע מאנומענטען און טעמפלען אין זיין צייט. פון איהם זענען פארהאן ריזען־סטאטועס אין דער פארם פון אזירים, אורוס און אנדערע געטער.

אויפן ערשטען שטאק פארנעהמען די מעהרסטע גאלעריען די נייע לוקסאר־אויסגראבונגען פון דעם קבר פון טוט־האן־האמון, וועלכער האט אויפגעשטעלט דעם קולט צו האמון. מען האט זיין קבר ארויסגעבראכט אויף דער ליכטיגער וועלט אין יאהר 1922 מיט זיין גאנצער רייכקייט און ציהרונג, אין וועלכען מען האט איהם באגראבען: בלויז די דריי קאסטענס, וועלכע זענען געווען אריינגעשטעלט איינער אין אנדערען, ביז עס איז געקומען צו זיין מומיע, זענען פון גאלד אופיר פון מאסיף און אנדערע פון האלץ מיט גאלד באשלאגען און קינסטליך אויסגעארבייט מיט מאזאיק. און איבעראל איז טוט־האן־האמון אויסגעמאהלט ווי ער באשטראפט זיינע קנעכט מיטן קאנטשיק אין די הענד און זעהט אויס ווי דער גאט אזירים.

די גאלעריען ל. מ. ג. א. ביז ט. זענען בלויז פארנומען מיט די אלע שטולען, רייטוועגען און אנדערע טייערע זאכען פון גאלד, זילבער, אלבאסטער און האלץ, אויסגעשניצט. דאס אלעם האט מען אויסגעגראבען אין זיין קבר.

מען געפינט אויך א סך מאנומענטען פון אמענאפים דעם 4־טען אדער ווי ער האט זיך גערופען אהענאטאן, וועלכער האט מעהר ניט געוואלט פארגעטערען די אלטע רעליגיע פון האמונס כהנים. ער האט זיך רעוואלטירט געגען די פריסטער און פארגעטערט בלויז די זון און אפילו זיין קעניגליכען נאמען איבערגעביטען פון האמון אויף אטאן, וואס באדייטעט די זון־קולט.

אין דער גרויסער גאלעריי פון ערשטען שטאק ליגען פילע מומיען פון די פרעה'ס; איינינגע פון זיי — אויפגעדעקט, ווי דער סארקאפאג פון רעמסס דעם צווייטען, פון זיין זוהן מענעפטא און אנדערע.

אזוי באטראכטענדיג די אויסגעטרוקנטע סקעלעטען דורכן גלאז, רופט זיך צו מיר אן א איד: „זעהט דעם פרעה'ן, דעם גרעסטען שונא־ישראל, ווי ער זעהט אויס, און ווי מיר אידען זעהען אויס! ער ליגט צעפוילט און מיר אידען לעבען און ווילען לעבען!...

צו די פיראמידען איז א שטרעקע פון 15 קילאמעטער פון קאירא אונטערוועגס צעשפרייט זיך דער ניל אין זיין מאיעסטעטישער ברייטקייט און צעצווייגט זיך, ארומגארטלענדיג דאס אמאליגע ארץ־גושן, וואו די אידען האבען געלעבט און געליטען. אויף איין ארט ווייזט מען נאך אן, וואו דאס קעסטעלע מיט משה'ן איז צוגעשוואומען און פרעה'ס טאכטער האט דאס גענומען. ליידער, איז אצינד דער דאזיגער פלאץ אזוי ניט פאסיג פאר פרעה'ס טאכטער דארטען זיך צו באדן, אז די אלע השערות קאנען קיינעם ניט איבערצייגען אין דער ריכטיגקייט פון דער לעגענדע.

ווען אבער איהר קומט צו צו די פיראמידען, פאלט אויף אייך אן א פחד. אט די דריי הויפענס שטיינער דערצעהלען פון א לאנגסטיגער פארלוירענער וועלט, פון צעהנדליגער טויזענדער לעבענס וואס זענען ביז טויט פארמוטשעט געווארען בלויז דערפאר, וואס די פרעה'ס אין זייער קאפריז צו ליגען אין די גיגאנטישע סקלעפן באלזאמירט אויף הונדערטער דורות, האבען געוואלט איבערשטייגען איינער דעם צווייטען און איין דינאסטיע די צווייטע. די דריי פרעה'ס: כעאפס, אדער קופו, העפעראן אדער הפרע, מיסערינוס אדער מיענקארע פון דער 4־טער דינאסטיע האבען אויסגעבויט די דריי גרויסע פיראמידען פון גושן פאר זיך קברים אויף צו לעבען אייביג נאכן טויט. אביסעל נידריגער ציהט אויס דער ספינקס זיין גיגאנטישען רעטזעלהאפטיגען קאפ. צופיסענס דעם ספינקס האט מען ניט לאנג אויסגעגראבען פון די זאמדען און געבויט אויף דער ליכטיגער שיין פון טאג א גראניט־טעמפעל פון טויזענדער יאהרען צוריק.

שטעהענדיג ביי די חורבות פון די אלטע ציוויליזאציעס און גלויבענס, אויך ביי די מאנומענטען פון בולאק, סאקקארא און מעמפים — ווערט מען פארטראגען אויף פאנטאזיע־פליגעל פון גאר אנדערע געדאנקען; און ס'גלוסט זיך אויסרופען פון באוואונדערונג מיט די ווערטער פון א געוויסען עגיפטאלאג, וועלכער איז צום ערשטען מאל געקומען באזוכען די רוה־פלעצער פון די אמאליגע פרעה'ס: „דאס איז אין סאקקארא, וואו מ'דארף זעהן, הערען און פיהלען דעם פלוצלונגען שטורעם וואס נעהמט אייך ארום מיט זיינע פחד'יגע פליגעל... מ'ווערט גלייך באהערשט און אריינגעצויגען אין דעם מורא'דיגען אונגעהויער גלייך ווי דער נאכט־פויגעל פון זיך זעלבסט, וועלכער פיהלט זיך געשיצט פון דער גרויסער משא וואס די נאטור האט איהם געגעבען צווישען די צוויי אפגרונדען: פון דער אונענדליכקייט און דער פארבלאזער נישטיגקייט. מען ווערט אויפגעציטערט פון דעם וואונדערליכען איינבליק... און מערקווירדיג וואס אין דעם בליק פון דער אונענדליכקייט זענען אלע ענדען גלייך!

ס'איז אויך ניט נויטיג און איך זעה ניט איין פארוואס אפשטעלען זיין פאנטאזיע און שענקען זיין פארשטעלונג אויף איינעם און ניט אויפ'ן צווייטען געגענשטאנד! קיין שום ערדישע משא וועט ניט אפשטעלען די דערהויבענקייט פון דער נשמה וואס שטייגט אויף די פליגעלדיגע פאנטאזיעס און געדאנקען פון דער אייביגקייט... און דאס איז וואס דאנטע האט געפיהלט אין דער טויטען־וועלט!..

א נו, ברענגט צו זיי אייערע טעאריען, אייערע לאגישע געדאנקען־אויספיהרונגען, אייערע עפיקורישע אידעען! דער מאן פון כעאפס אדער פון מענקארע וועט אייך מאכען א צייכען געהן מיט זיין סטיכישען בליק אין אייער אייגענער נירוואנא אריין!... בלויז איין בליק פון דעם שעהנעם קרישטאל וואס גלאנצט און לעבט פאר אייך אויף א שיינענדיגען העלען ליכט און שווערליכען אנבליק פון מאגנעטיזם, ציהט אייך אריין אין אייביגען כאאס פון פארגעסענהייט!... ווער ס'איז נאך ניט געפרואווט געווארען פון דעם פיבער פון דער אונענדליכקייט! — ווען מ'ווערט באהערשט פון נייע עמאציעס, קוקענדיג שטאר און באוועגלאז אין דער אייביגער נאכט אריין...

ווי דאס ציטערדיגע צאבעל פון אויג פאלגט פאר'עקשנ'ט נאך. ווער איז דאס? און וואס זאל דען דאס אזוי באדייטען ווען מען באגעגנט און מ'טרעפט דאס אויג באנייעס און ווידעראמאל אפען אין דעם פרישען טאג־ליכט נאך זעקס טויזענד יאהר פון לאנגען, רוהיגען שלאף און פון טויטער פינסטערניש? דאס אויג וואס האט ווען געזעהן א ליכטיגע גרויסע וועלט, דעם אויסגעשטערנטען קלאהרען הימעל און אויך די מענשען די גאר, גאר לאנגע ווייטע פארלוירענע צייטען, ווען אפילו די עקזיסטענץ פון דער וועלט איז אונז צווייפעלהאפט, איידער אזעלכע עדות זענען געקומען אונז צו איבערצייגען!

אך! ווי די שטונדען געהען דאס אוועק אזוי שנעל, פול אנגעזעטיגט אין דעם דאזיגען הויז פון בולאק און סאקקארא. דאס איז נאך איינע פון די אייביגע ביטערע איראניען. א ברוטאלע פלוצליבע צעקריפלונג די קלייניגסטע צייט־וועלען וואס קומען אונז אפטיילען פון דעם פינסטערען אפגרונד זעהען אויס אזוי ארים און נישטיג אין דער מיט וואו מען רעכענט זיך מיט זיי שוין ניט און מען צעהלט זיי שוין ניט מעהר... ווער רעכענט זיך דען דא מיט דעם? אז דא שפילט מען זיך מיט די הונדערטער ווי דער טויטער זשאק פון שטאט־זייגער פון שטראסבורג מיט די שטונדען...

הונגער און קעלט

די מענשען אין דרום, וועלכע לײדען
טײלמאל פון דעה היץ, קאָנען זיך גאָר
נישט פאָרשטעלען די נויט, וואָס עס
ברענגט מיט זיך דער ווינטער אין אונזע־
רע אַלטע הײמען אין אײראָפּע. מיר דאָ
שטעלען זיך פאָר דעם ווינטער אַלס אַן
אָנגענעהמע געלעגענהײט פאַר פאַרשי־
דענעם ספּאָרט, פאַר „סקי", בארג־טו־
ריזם, (שליטען ־ טורע), וכדומה. אפשר
גענימען טאַקע אין אײראָפּע אַ קלײנע
גרופּע מענשען דעם ווינטער אויף אַזאַ
אופן. דער איצטיגער שטרענגער ווינטער
מיט זײנע אויסערגעװעהנליכע פרעסט
איז אָבער אפילו פאַר די רײכערע קלאַ־
סען נישט קײן גרויסער פאַרגעניגען. ווי
עס באַווײזען דאָס די טעלעגראַמעס פון
די פאַרשידענע שטעדט אין אײראָפּע. די
הונגעריגע וועלף אין קאָנסטאַנטינאָפּעל
באַדראָהען אַלעמען גלײך און דער וואַ־
סער ־ מאַנגעל אין ווינער פיהלען אפשר
די אָרימע מעהר ווי די פאַרמעגליכע,
אָבער אויך פאַר די לעצטע איז עס נישט
קײן גרויסער תענוג. דער פאַקט אָבער,
אַז מען האָט אין ווין געמוזט מאַכען
ספּעציעלע פאָלקס ־ קיכען און בעקע־
רײען צו פאַרטײלען שפּײז און ברויט
אין די גאַסען פאַר דעה לײדענדער באַ־

פעלקערונג, באַווײזט ווי גרויס ס'איז
די נויט.

און אויב אין ווין איז אַזוי גרויס די
נויט, קאָן מען זיך שוין פאָרשטעלען ווי
עס זעהט אויס אין די אידישע שטעדט־
לעך אין רוסלאַנד, אוקראַינע, פּױלען,
גאַליציע און בעסאַראַביע.

מילא בעסאַראַביע, דאָס איז אַ גאַנץ
באַזונדער־קאַפּיטעל. אָבער אויך די „גע־
וועהנליכע" ווינטער ־ נויט אין די אי־
דישע שטעדט און שטעדטלאַך אין מזרח
אײראָפּע איז אַזוי גרויס, אַז כאָטש, מיר
קענען איהר נישט העלפען דאַרפען מיר
זיך כאָטש אָן איהר דערמאָנען.

שוין אין אַ געוועהנליכען ווינטער איז
די נויט אין די אידישע שטעדט און
שטעדטלאַך אויסערגעוועהנליך און די
אָרטיגע פילאַנטראָפּישע פאַראײנען האָ־
בען פיל צו טהון, כדי כאָטש אביסעל
צוהעלפען דער נויט. אין ווינטער פעהלט
אַלץ פאַר אונזער אָרימקײט: נישטאָ קײן
פאַרדינסט, נישטאָ קײן ברויט צו דער
זעט, נישטאָ קײן האָלץ און נישט קײן
קויהלען צו דערוואַרימען אביסעל די
שטוב און נישטאָ קײן קלײדער און
נישט קײן שיך צו באַדעקען דעם פרי־
רענדען קערפּער.

פאַראַן אַ געזעץ, אַז מען דאַרף רוהען
24 שעה אין דער וואָך — און קײנעם
געהט נישט אָן, וואָס פאַר אַ טאָג עס
ווערט געפײערט. פאַר אײנצעלנע אי־
דישע בראַנזשען איז דאָס שוין אַ זאַך.
און אָט איז אַ געשיכטע מיט אַ קאַלענ־
דאַר־רעפאָרם בײם פעלקער־בונד, וואָס
איז אַ אומגעהײערע סכנה. וועט דער
קאַלענדאַר־רעפאָרם אָנגענומען ווערען,
קען שבת אַמאָל פאַלען אויף אַ מאָנטאָג
אָדער מיטוואָך. דער וועלט־פאַרבאַנד פון
די „שומרי שבת" דאַרף דערמיט קעמ־
פען אין גענך. און — דער אינטערנאַ־
ציאָנאַלער אַרבײטס־אַמט — מען רעדט
דאָך שוין וועגען פינף טעג אַרבײט אין
דער וואָך, און בײ פאָרד'ן איז עס אפילו
שוין דורכגעפיהרט, — טאָ ווי באַוואָ־
רענט מען, אַז די צווײ רוהע־טעג זאָלען
זײן שבת און זונטאָג, און נישט זונטאָג
און מאָנטאָג, למשל ? דאַן — די אויס־

מען דאַרף באַאײנפלוסען דעם „אָרט",
און יק"אַ, און „דזשאָינט", אַז אין זײע־
רע קאָלאָניעס און אינסטיטוציעס זאָל
געזאָרגט ווערען פאַר מנוחת שבת. און
טאַקע זעלבסטשטענדיג האָט דער וועלט־
פאַרבאַנד „שומרי שבת" מיטצוהעלפען
דעם אידישען האַנטווערק און לאַנד־
ווירטשאַפט, און גרינדען באַנקען, כדי
צו באַפעסטיגען דעם מיטעלשטאַנד, איהם
מאַכען עקאָנאָמיש זיכערער — וועט
ממילא די שבת־פראַגע ניט זײן אַזוי
פאַרשאַרפט.

איז עס אַ פּראָגראַם, וואָס איז אַזוי
ברײט, אַז קײן אײן אײנציג אידיש ווינ־
קעל ווערט פון איהר דוכט זיך ניט פאַר־
געסען. ניט מעהר — אביסעל משונה'דיג
איז געווען צו הערען, ווי די דײטשע
לויתנ'ס, די באַנקירען און פאַבריקאַנטען
האָבען, רײדענדיג וועגען קרעדיט און
פאָנדען, אַלץ מרמז געווען אונזערע רײ־

טויזענדער אידישער קינדער אין פּױ־
לען געהען באָרוועס אין די שולען און
האָבען קוים אַ פאָר לאַבעס צוצודעקען
דעם לײב. קומט דער ווינטער מוזען די
דאָזיגע קינדער בלײבען אין דעה הײם,
ווײל אין ווינטער לאָזט זיך דאָך נישט
געהן באָרוועס אין שול אַרײן. די אָרי־
מע קינדער לײדען אַלזאָ אַ חוץ דער טעג־
ליכער נויט נאָך דאָס וואָס זײ ווערען
אָפּגעשטאָנען אין לימוד, דורך וואָס עס
קומט זײ דאָן אויס צו לײדען דורכ'ן
גאַנצען לעבען.

דאָס אַלץ ברענגט מיט זיך אַ געוועהנ־
ליכער ווינטער. ווי גרויס די נויט איז
דאָרט אין די שטעדטלאַך בײ די איצ־
טיגע סיבירישע פרעסט דאָס קענען מיר
זיך אפילו נישט פאָרשטעלען.

צו וואָס מיר דערצעהלען · דאָ דאָס
אַלץ ? די דאָזיגע שורות האָבען נישט
קײן שום כונה צו פּראָפּאַגאַנדירען אַזאַ
אָדער אַנ'אַנדערען זאַמעל ־ קאַמפּײן.
אָבער כאָטש ווײסען דאַרפען מיר וועגען
דער נויט פון די אידישע פאָלקס־
מאַסען. אפשר וועט דאָס אונז אין רוהי־
גערע צײטען באַוועגען צו אַ שטענ־
דיגען גוט אָרגאַניזירטען הילפס ־ ווערק
בשותפות מיט די אידען פון נאָרד־
אַמעריקע. און טײלווײז איז דאָס אויך
אונזער ענטפער אויף דער פראַגע וואָס
איז לעצטענס געשטעלט געוואָרען אין
נאָרד ־ אַמעריקע: צי זאָל מען אײנ־
שטעלען די הילפס ־ אַרבײט פון דעם
דזשאָינט ?

אַודאי. אויב אַ ביוראָקראַטישע הילף,
וועלכע עס עסען אויף פאַרשידענע גע־
וויסענלאָזע פאַרשוינען — איז ליבער
גאָר קײן הילף. אָבער אַ גוט אָרגאַניזיר־
טע הילפס ־ אַרבײט, וועלכע זאָל זיכער
און אַלע הונדערט פּראָצענט אָנקומען צו
די וואָס נויטיגען זיך אין איהר, איז נאָך
אַלץ נויטיג. און מיר אַלע זענען פאַר־
פליכטעט בײ דער דאָזיגער הילפס ־ אַר־
בײט מיטצוהעלפען.

אַלס אילוסטראַציע צו די אויביגע
שורות קאָן דינען די ווײטערדיגע טע־
לעגראַפישע מעלדונג פון בודאַפּעסט :

„בודאַפּעסט 14 — אַ·מאַסע פון מע־
נער און פרויען, וועלכע האָבען געלי־
טען פון דער שרעקליכער קעלט, וואָס
הערשט דאָ, זאָבען בײנאַכט אויפגע־
בראָכען אַ שטאָדטישען קויל־ען־מאַגאַזין.

אָנגעקומען די וויסענשאַפטליכע עקס־ פעדיציע פון די אַרקאַדען ־ אינזלען ..

עס פעהלט דער ראַדיאָ־טעלעגראַפיסט עסקאַבאַר. — מ'האָט איהם געפונען אַ טויטען אין זײן קאַבינע, אין אַ פאַרגלי־ ווערטען צושטאַנד

ווי עס איז געווען אַנאָנסירט, איז
נעכטען אַרום 10 אַזײגער אין דער פריה
אַרײנגעקומען אין ניועם האַפען די הידר־
ראָגראַפישע שיף „פּרימערא דע מאַזשאָ"
מיט דער וויסענשאַפטליכער קאָמיסיע
וואָס האָט זיך צוריקגעקעהרט פון די
אַרקאַדען אינזלען, וואו זי איז פאַרבלי־
בען העבער אַ יאָהר צײט, אין דער מע־
טעאָראָלאָגישער אָבסערוואַטאָריע, וואָס
איז אײנגעאָרדענט געוואָרען מיט עט־
ליכע יאָהר צוריק דורך דעם אַגריקולטור
מיניסטעריום פון דער נאַציאָן.

די סיבה פון איבערדייס אין דער ראַדיאָטעלעפאָנישער קאָמוניקאַציע

דער שעף פון דער קאָמיסיע הערר
ערנעסטאָ ברוהנס האָט געגעבען אַ רײ־
הע אינטערעסאַנטע אינפאָרמעס ווע־
גען דער טעטיגקײט און לעבען פון די
עקספּעדיציאָנערען אויף די ווײטסטע
דרום אינזלען.

אויף דער פראַגע וואָס איז געווען די
סיבה פונם איבעררייס אין דער ראַדי־
אָטעלעגראַפישער פאַרבינדונג מיט אונ־
זער הויפּט שטאָדט, וואָס האָט אַרויס־
גערופען אַ געוויסע אומרוהיגקײט און
האָט געגעבען פּלאַץ פאַר פאַרשידענע
השערות און קלאַנגען, האָט ה' ברוהנס
דערקלערט אַז די סיבה איז געווען דער
טויט פון ראַדיאָטעלעגראַפיסט. קײן
אײנער פון די איבעריגע עקספּעדיצי־
אָנערען האָט נישט געקאָנט די מלאכה
פון ראַדיאָטעלעגראַפישער קאָמוניקאַ־
ציע, אַזוי, אַז עס איז נישט געווען קײן
מעגליכקײט צו מיטטײלען וועגען דעם
דעם אַגריקולטור מיניסטעריום און ס'איז
אויך אָפּגעשטעלט געוואָרען דאָס אי־
בערשיקען פונם אָבסערוואַציאָנס ביו־
לעטין.

דער טויט פון ראַדיאָ־

עס איז לײכט זיך צו משער זײן דעם
שווערען רושם, וואָס דאָס האָט געמאַכט
אויף אַלעמען, ווײל קײנער האָט אין
טעלעגראַפיסט נישט באַמערקט וועלכע
עס איז סימפּטאָמען פון קראַנקהײט.

ווען די עקספּעדיציע מיטגלידער זע־
נען אַרײנגעקומען אין קאַבינע האָבען
זײ געטראָפען דעם טויטען קערפּער
אויסגעשפּרײט אויף דער ערד אינגאַנצען
פאַרשטאַרט און פאַרפרוירען. דער אײנ־
דרוק איז געווען אַז דער טויט איז גע־
קומען דורך אַן האַרץ ־ אַטאַקע.

דער קבר פון אומגליקליכען טעלעגראַפיסט

עטליכע מעטער פון דער מעטעאָראָ־
לאָגישער סטאַנציע, אויף אַ בערגעל,
וואָס איז פאַרשאָטען מיט אײביגע
שנעען, האָט געפונען זײן קבר דער טראַ־
גיש געשטאָרבענער טעלעגראַפיסט עס־
קאָבאַר, נעבען די קברים פון 4 אַנדע־
רע מאַרטירער, וועלכע פלעגען דערמאָ־
נען טאָג טעגליך די עלנדישקײט פון
יענע פאַרגעהער, וואָס האָבען זיך מקריב
געווען פאַר דער וויסענשאַפט, און וועל־
כע האָבען נישט דערלעבט צוריקקעה־
רען זיך צו זײערע הײמען.

די באַערדיגונגס צערעמאָניע איז גע־
ווען אַ אײנפאַכע אָבער אַ שמערצפולע,
און נישט אַזוי גרינג איז דאָס אָנגעקו־
מען. מען האָט געמוזט אַפריהער מאַכען
צוגעהען דאָס אײז, אָנצינדענדיג פײ־
ערען מיט נאַפט, ביז וואַנען מען האָט
דערגרײכט דעם באָדען. פון די שטי־
קער פון אַלטע פענסטער איז אימפּראָ־
וויזירט געוואָרען אַ טרומנע, און וועל־
כער דער אומגליקליכער טעלעגראַפיסט
האָט געפונען זײן אײביגע רוה.

די טעמפּעראַטור אויף די אַר־ קאַדען ־ אינזלען

די טעמפּעראַטור אויף די אַרקאַדישע
אינזלען אינם משך פון יאָהר — האָט

פון ערד קוגעל, ווערען פאַרשפּרײט מיט
עטליכע שעה שפּעטער, ווי זײ קומען
אָן אין ב. אײרעס, אין אַלע עקען פון
דער וועלט דורך דעם אײפעלטורם.

אויך די מאַגנעטישע באַאָבאַכטונגען
וואָס ווערען געמאַכט אויף די אַרקאַדען
אינזלען, זענען פון גרויס אינטערעס
פאַר דער וויסענשאַפטליכער וועלט.

דאָס לעבען אין אָבסערוואַ־ טאָריום

דאָס לעבען אין אָבסערוואַטאָריום
אויף די אַרקאַדען־אינזלען — האָט גע־
זאָגט דער שעף פון דער וויסענשאַפט־
ליכער עקספּעדיציע — איז אַ מאָנאָטאָן
און טרויעריג צוליב דער אײנזאַמקײט
פון אָרט און די בענקעניש וואָס דרינגט
אַרײן אינם געמיט פון די עקספּעדיצי־
אָנערען בײם באַוואוסטזײן און איבער־
צײגונג, אַז זײ געפינען זיך פאַלשטענדיג
איזאָלירט און אָפּגעשניטען פון דער אי־
בעריגער ציוויליזירטער וועלט. די מיט־
גלידער פון דער וויסענשאַפטליכער מי־
סיע פאַרטײלען די צײט און שטעהען
אויף דער וואָך און אָבסערווירען, ווײל
די באָאָבאַכטונגען ווערען דורכגע־
פיהרט אַלע שעה. אין דעם הינזיכט איז
אײנגעפיהרט אַ רעזשים פון פּערפעק־
טער דיסציפּלין.

די לעדיגע צײט ווערט אָפּגעגעבען
אויף לײענען און פיזישע איבונגען,
וואָס באַשטעהט אין שליטלען זיך, אי
בערן שנײ אין שליטענס אָדער פוס
גליטשערס, דער אײנציגער לאָקאָמאָציע
אָנס מיטעל וואָס עס דערלויבט די נאַ־
טור פון באָדען. דער באַליבטעסטער
ספּאָרט אויף יענע אינזלען איז דער גע־
יעג אויף „פּאַקאָס" און „פּינגווינען"
אָדער פיש־פאַנג. דאָס לעצטע נאָר אין
די טעג פון פריהלינג.

אַ וויכטיגע פונקציע אינם לעבען פון
די עקספּעדיציאָנערען האָט אויך דער
קוכער, וועלכער דאַרף באַזיצען אַ באַ־
זונדערע פעהיגקײט צו פאַרוואַנדלען אין
געשמאַקע מאכלים די געריכטען, וואָס
ווערען געמאַכט פון פּאַקאָ פלײש וואָס
איז פון דער נאַטור גאָרנישט געשמאַק
פאַרן גומען פון ציוויליזירטען מענשען.

אין יאָהר 1928 האָט ענגלאַנד אימפּאָרטירט פון אַרגענטינע אַ

קאַסעטשאַ.

אין די דערמאָנטע דעפּאַרטאַמענטען
האָט מען שטאַרק מורא, אַז עס זאָלען
אויסברעכען איבעראַניים קאָנפליקטען
צווישען די קאָלאָניסטען און טאָג אַר־
בײטער.

עס ווערט געמעלדעט, אַז אין פּיר־
מאַט וועט די טעג פאָרקומען אַ פאַר־
זאַמלונג פון סינדיקאַט פון די לאַנד ־
אַרבײטער וועגען צושטעלען פאָדערונ־
גען צו די אַגריקולטאָרען.

עס איז מעהר ווי וואַהרשײנליך, אַז
די ידיעות ווערען פאַרשפּרײט ווי פרי־
הער צוליב געוויסע פּאָליטישע צוועקען.

אַ צוזאַמענשטויס צווישען אַן אָמניבוס און אַ קאַמיאָן

אויף דער עסקינע פון קאָרדאָבאַ און
אַזשאַקוטשאַ איז נעכטען פאָרגעקומען אַ
צוזאַמענשטויס צווישען אַן אָמניבוס פון
דער קאָמפּאַניע בוענאָס אײרעס, אָנגע־
פיהרט פון שאָפער פראַנציסקאָ גאַראַני
און אַ קאַמיאָן אָנגעפיהרט פון שאָפער
סאַלוואַדאָר לאַנדי.

עס זענען פאַרוואונדעט געוואָרען
צוויי פּערזאָנען, כאָסע ריגיאָ און אַל־
בערטאָ שינאַני, וועלכע זענען געפאָהרען
אין אָמניבוס.

בעסאַראַביער לאַנדס־ לײט פאַראײן

(ענדע אויף דער 8־טער זײט)

פון היגען בעסאַראַבער לאַנדסלײט־פאַר־
אײן די הערען סאַמאָילאָף און טשאַ־
וועס צוזאַמענגערופען אַ פאַרזאַמלונג פון
דער דאָרטיגער אידישער קאָלעקטיווי־
טעט דעם פאַרגאַנגענעם מיטוואָך. נעכ־
טען, דאָנערשטאָג, האָט זיך דאָרט אָנ־
געהויבען דער זאַמעל ־ קאַמפּײן.

ווי די דעלעגאַטען באַריכטען, האָבען
זײ אין ראָזאַריאָ באַקומען אַ שטאַרקע
מאָראַלישע שטיצע פון דער דאָרטיגער
אָפּטײלונג פון „די אידישע צײטונג".
דער לײטער פון אונזער ראָזאַריער אָפּ־
טײלונג ה' פ. שפּרינבערג איז מיט די
דעלעגאַטען געגאַנגען צו אַלע פּראָמינענ־
טע כלל טוהער פון שטאָדט און צוגע־
צויגען די לעצטע צו דער אַרבײט. מען
ערוואַרט פון ראָזאַריאָ אַ שעהנעם ער־
פאָלג פאַר דער זאַמלונג.

פון מאָזעסוויל איז אָנגעקומען אַ

6
72457

רייזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

פון שלום שווארצבארד
(פאריז)

קאירא

ס'קומט אויס אזוי ווי מ'זאל דענקען וועגן די טראפּענס וואסער וואס פאלען אין ים אריין!...

אט הערט אקאָרשט אויס דעם עפּיטאף פון דעם פונקציאָנאר פון דער 5־טער דינאסטיע וואס ליגט אין סאהארא אין משך פון 55 יאהרהונדערט און האָט געלאָזט אויסקריצען אויף זיין קבר: „איך האָב גענוג געזעהן די זאכען. איך בין ארויס פון דער וועלט, וואו איך זאָג דעם אמת, וואו איך האָב געטהון גוטס און גערעכטיגקייט! זייט גוט פאר מיר: איהר וואָס וועט קומען דערנאָך! גיט אָפּ כבוד און זייט גוטע עדות פאר אייערע אור־עלטערן.״

... אן אנדער עפּיטאף פון א רעלי־ ... לייענט זיך אזוי: „איך ... ן פארצווייפלונג ... מיינע צרות ... איז ...

זענען אויסגעבויט געוואָרען גאסען נאָך גאסען ביז ס'איז געוואָרען א גאנצע שטאָדט מיט צוויי דריי שטאָקיגע הייזער, וואו ס'ליגען בלויז טויטע... אריינקומענדיג אין די גאסען פון דער טויטער שטאָדט, וועט קיינעם גאר ניט איינפאלען, אז ער געפינט זיך בלויז צווישען טויטע; דער ערשטער איינדרוק איז אז מ'געפינט זיך אין א שטילער שבת'דיגער שטאָדט בעת די איינוואוינער כאפּען א נאָכמיטאָגדיגען דרימעל... דאָרטען געפינט זיך אויף דער ברידער־קבר פון די לעצטע מאמעלוקען וואס מחמד־עלי האָט אויסגעשאָכטען אין 1811. דאָרטען ליגט אויך באגראָבען אין זיין פּרעכטיגען קבר פון מאזאאיק זיין זון איבראַים־פּאשא, וועלכער האָט געלאָזט אָפּשניידען די רעכטע האנט פון דעם קינסטלער קאליב באראפין, וועלכער האָט פאר איהם אויסגעבויט דעם גרויסארטיגען קבר, כדי דער קינסטלער זאָל חלילה א צווייטען ניט קאָנען מאכען.

אין דעם זעלבען טויטען מעטשעט געפינט זיך נאָך פילע קברים סיי פון הייליגע, סיי פון גבורים און גרויזאמע הערשער וואס האָבען זיך באריהמט געמאכט מיט זייער ווילדער גרויזאמקייט און בארבאריזם, אין דער פעסטונג וואָס שטעהט אויף א בארג איבער דער טויטער און לעבעדיגער שטאָדט איז געבויט א רעפּארמאטישע מעטשעט פון דעם זעלבען מחמד־עלי, וואו ער האָט אויך עמאנציפּירט די טערקישע פרויען צו קומען לויבען אלאה'ן און זיין געטליכען נביא מחמד פאר די חסדים וואָס ער האָט מיט די פרויען געטהון... ביז איהם האָבען איבערהויפּט פרויען קיין רעכט ניט געהאט צו קומען אָפּגעבען לויב דעם אלמעכטיגען. דער מעטשעט איז אינעווייניג געבויט פון לויטער אלבאסטער, באדעקט מיט טייערע טעפּיכער. ווער ס'קומט אהין אריין, מוז, זעלבסטפארשטענדליך, אויסטהון די שיך, כדי ניט אריינצוטראָגען קיין געצענדינסט אין הייליגען טעמפּעל פון אלאה, אָדער אָנטהון אזעלכע סאנדאלען אויף די שיך. אין פעסטונג איז נאָך דא די שפּורען פון דער פאר'עקשנ'טער שלאכט מיט די מאמעלוקען פון נאפּאָלעאָנ'ען אין יאָהר 1798 און שפּעטער מיט מחמד־עלי'ן. דאָרטען איז נאָך פאראן דאָס פּלאץ, וואו איבראים, דער שעף פון די מאמעלוקען איז מיט זיין פערד "אראָפּגעשפּרונגען פון דער פעסטונג אין א טיפען אָפּגרונד און זיך גערעטעט אזוי ארום פון עלי'ס באלאגערונג.

ניט ווייט טאקע אין דעם פעסטונגס־פּלאץ געפינט זיך אזא מין קרעניצע פון זעהר אלטע צייטען מיט געדרעהטע טרעפּ ווי א שרויף. טיף איז דער גרוב, אן ערך פון א הונדערט מעטער און עס איז א סברא, אז כ'איז געווען געמאכט פאר א תפיסה אמאָל און מ'רופט דאָס אָן יוסף'ס תפיסה; און מ'וויל ניט אנדערש האָבען, נאָר אז יוסף זאָל דאָרטען האָבען פארבראכט א פּאָר יאָהרען און אז אין דעם זעלבען גרוב איז געקומען צו איהם דער מלאך גבריאל אויסלערנען די שבעים לשונות וואס ער האָט נויטיג געהאט כדי צו קומען שפּעטער פאר פּרעה'ן איהם פּותר חלום צו זיין זיינע חלומות...

אויסער דעם אָרט, וואו מ'האָט משה'ן ארויסגעשלעפּט פון ניל און יוסף'ס תפיסה, איז פאראן פילע אידישע שפּורען פון אלטע צייטען. אין אבן־עזרא'ס שול וואָס געפינט זיך אין דער טייל שטאָדט פון די קאפּטען, ניט ווייט פון זייער עלטסטען קלויסטער מיט א צעטעלע אויף דער וואנט אנגעשריבן און א מגן דוד ציון און אן אנווייזונג וואו די שוהל געפינט זיך, איז פאראן א פּלאץ, וואו משה האָט צום ערשטען מאָל פארשפּרייט זיינע הענט צו גאָט; אויך פאראן א מקוה, וואו דער אבן־עזרא פלעגט זיך טובל זיין; אויך איז דארט פאראן צוויי אלטע אָפּגעברענטע פארמעטענע ספרי תורות אהן דעם טראָפּ; און ס'איז א סברה, אז איינע פון די אלטע ספרי־תורות זאָל נאָך זיין פארן חורבן בית־המקדש. ווייטער איז פאראן א ספּעציעלע אידישע געגענד מיט שמאָלע שמוציגע אידישע געסלעך וואו ווייבער און קינדער פּלאָנטערן זיך פאר די פיס מעהר ווי איבעראל. דאָרטען געפינט זיך א שוהל, וואָס הייסט דעם רמב"ם'ס שוהל און עפּעס א קעלער וואו עס איז דא א בעטעל, פון איבערנעכטיגען אויף וועלכען מ'ווערט איינגאנצען געהיילט; דאָרטען האָט דער רמב"ם אמאָל געהיילט קראנקע...

ניט ווייט פון די געסלעך איז פאראן א גאס, וואו שבתי־צבי האָט צום דריטען מאָל חתונה געהאט מיט זיין הימעלישער באשערטער שרה'ן און די גאנצע צערעמאָניע איז געפּראוועט געוואָרען מיטן קנאק.

ריינער און פרייער לעבען די קאראימער, כאָטש אָפּגעזונדערט, דאָך ציכטיגער, און דעם גרוס האָב איך נאָך אָפּגענומען ביים אלעקסאנדריער גרויס־ראבינער פּראטאר:

— אויב די צייט וועט אייך דערלויבען, געהט אויך א קוק טהון אין דער קאראימער געגענד צו זעהן דעם אונטערשיד פון די אידישע שמוציגע בלאָטיגע גאסען מיט די ברודיגע הייזער און קינדער ביז די ריינע קאראאימער גאסען וואו עס שמעקט ווען ס'קומט אריין.

ביים גרויס־ראבינער חכם נאום, וואָס איז געווען דער גרויס־ראבינער פון קאָנסטאנטינאָפּאָל פון די טערקישע אידען און דיפּלאָמאט ביי דער יונג־טערקישער רעגירונג האָב איך צופעליג געטראָפען דעם חכם פון די קאראאימען ווי מ'רופט זיי דאָרטען, וואס זעהט מעהר אויס ווי א מחמדנישער דערוויש, ווי א חכם. דאָך האָט ער גערעדט אביסעל העברעאיש מיט אונז, זיין מוטער־שפּראך איז אראביש...

דער ראבינער חנם נחום איז א מענש מיט א ברייטער פּילזייטיגער בילדונג. ער רעדט עטליכע אייראָפּעאישע שפּראכען און קען גוט די אידישע געשיכטע; ער אינטערעסירט זיך שטארק מיטן אידישען לעבען פון דער איצטיגער צייט.

— איך האָב שוין געהאט דאָס גליק צו זעהן ביילים'ן ווען ער איז דורכגעפאהרען קאָנסטאנטינאָפּאָל קיין ארץ־ישראל און אצינד אייך, מיין טייערער, וואָס מאכט מיר א גרויסען פארגעניגען!

ער האָט מיר דערצעהלט, אז ער האָט ניט לאנג גערעדט וועגען רמב"ם און זיין לעהרע און אויך וועגען שבתי־צבי און זיין צייט. איבערהייפּט איז ער מעהר מיניסטער ווי ראבינער און א אָפּטער אריינגעהער ביים קעניג פואַרד: ער מישט זיך פיל אין דער עגיפּטישער פּאָליטיק. ווי ס'ווייזט אויס, קאָנען זיך די עגיפּטישע אידען ניט באקלאָגען און מקנא זיין זייערע ארץ־ישראל'דיגע ברידער, ווען עס לעבט זיך פיל ערגער פון זיי. אין עגיפּטען געהט ארום א גלייך וואָרט: לעבען זאָל מען אין חוץ־לארץ און שטארבען פאהרען קיין ארץ־ישראל. און ווייטער קלאָגען זיך די אידען אויף משה רבנו, פאר וואָס ער האָט פארלאָזט אזא פעט לאנד ווי מצרים און געגאנגען בלאָנדזשען מיט די אידען 40 יאהר אין דער מדבר און צולעצט אויסגעפונען א טרוקען שטיינערדיגען באָדען. וואָלטען ניט בעסער געווען, ווען משה זאָל געווען מיט די אידען בלייבען אין מצרים און ארויסטרייבען די מצרים זיך זוכען לאנד? אין ארץ־ישראל אליין זענען פילע ניט צופרידען מיט משה'ן פאר זיין אויסוואהל: מ'דענקט אז וואָס־וואָס, נאָר א געאָגראף איז משה געווען זעהר א קנאפּער!..

דאָך וועט זיך ניט געפינען קיין איין איד וואָס זאָל ניט שטארבען קיין ארץ־ישראל. און אפילו די [illegible] פאהרען פון דאָרטען ארויס פאר נויט בלייבען אָבער מיט'ן געדאנק אז ביי דער בעסטער ערשטער געלעגענהייט וועלען זיי זיך צוריקקעהרען קיין פּאלעסטינע. וואו מ'לעבט א אמת אידיש לעבען און, דער עיקר, א מענשליך פרייע לעבען! נאָר אמאָל ווי דער פּאלעסטינער הימעל און קלימאט געפינט מען ניט איבעראל!.. אזוי טענה'ן אלע וואָס זענען דאָרטען געווען!...

די נאַציאָנאַלע באַזע פון דער קהלה

דיסקוסיאָנס אַרטיקעל

פון אַ. בובליק

נאך א שטילשווייגען, וואס האט געדויערט דריי יאהר, איז דורך „די אידישע צייטונג" ווידער ארויפגעבראכט געווארען אויף דער טאג ארדנונג די פראגע וועגן דער אידישער קהלה אין בוענאס איירעס: די חשובסטע און אקטיווסטע היגע אידישע כלל טוהער זענען געקומען צום ווארט און ארויסגעזאגט זייער שטאנדפונקט וועגן דעם וויכטיגען ענין. און עס רעשט זיך איצט איבעראניים אויף דער אידישער גאס מיט דער קהלה פראגע.

צי וועט דאס ווירקען, אז די אידעע זאל ענדליך ארויסגעהען מכח אל הפועל?

דאס איז נאך דערווייל פראבלעמאטיש. אבער שוין די עצם איניציאטיוו ארויפצוברענגען די פראגע, וועלכע איז היינט צו טאג די וויכטיגסטע פארן בוענאס איירעסער אידענטום, איז ווערט צו באגריסט ווערען. ס'איז דאך א סימפטאם פון לעבען און דער „השכם והבר" מוז פריהער שפעטער ברענגען די זאך צו פארווירקליכונג...

די קהלה פראגע איז אן ענין וואס באריהרט יעדען נאציאנאל באוואוסטזיניגען אידען און עס איז ניט נאר ווינשענסווערט, נאר טאקע אויך נויטווענדיג, אז זי זאל ריכטיג אויפגעפאסט און ברייט באהאנדעלט ווערען.

און אט וועגן דעם וויכטיגען ענין, וויל איך ארויסזאגען אייניגע מיינונגען.

איך וויל ניט צוטרעטען צו דער זאך, ווי יענער ישיבה בחור, וועלכער האט אויפגעשריבען אין דער אינעווייניגסטער זייט טאוועל פון „קהלת" נאכן איבערלייענען: „גם אני מסכים כי שלמה המלך מלך חכם היה". (אויך איך בין מסכים, אז שלמה המלך איז געווען א קלוגער קיסר...) איך גלויב, אז עס פעהלט נישט אויס. מיינע, און פיליכט קיינעמס הסכמה צו פעסטשטעלען די וויכטיגקייט פונם קהלה געדאנק. וואס עס איז יא נויטיג, איז אוועקצושטעלען די קהלה פראגע אין איהר ריכטיגער שיין און פעסטשטעלען אויף א קלאהרען און בולט'ן אופן דעם גייסטיג נאציאנאלען פונדאמענט אויף וועלכען די קהלה מוז אויפגעבויעט ווערען.

פארוואס און צוליב וואס מוזען מיר שאפען די אידישע קהלה פון בוענאס־איירעס? וועלכע זענען די מאטיווען וואס באוועגען אונז צו שאפען דעם ארגאניזם? לויט מיין מיינונג ווערט ביי אונז די קהילה אידעע אויפגעפאסט פון פארשידענע שטאנדפונקטען, און יעדער פון זיי שטעלט מיט זיך פאר נאר איין פאזע, איין זייט פון דער גראנדיעזער און קאמפליצירטער קהלה געבוידע.

מיט דער קהילה באוועגונג קומט פאר א קלענערען מאסשטאב, עהנליך צו דעם, וואס מיט דער ציוניסטישער באמעהרער אויך אונזער קהלה־באוועגונג איז ניט אנטשטאנען דוקא צוליב פינאנציעלע, אדער אנדערע טעמים, פונקט ווי ער איז אויך ניט אויסשליסליך א רעאקציע געגען דעם געלד מאנגעל און מענשען מאנגעל פאר דער געזעלשאפטליכער ארבייט, פון וועלכע מיר ליידען באמת.

און דאס זענען נאר אייניגע סיבות, וואס האבען געשאפען די קהילה באוועגונג. דער „קהלה געדאנק" — איז קודם כל באגרינדעט אויף פאזיטיווע, גייסטיג־ נאציאנאלע מאמענטען, וועלכע זענען איינגעווארצעלט אין דער פאלקס פסיכיק.

די גרינדונג פון דער אידישער קהלה, אלס נאציאנאלער ענין, איז פאר נאציאנאל־געזאנגנע אידען מעהר נוגע ווי פאר אנדערע שיכטען פונם ארגענטינער אידענטום. נאר די נאציאנאלע אידען שטרעבען אויפריכטיג צו א קהלה אין פולען זינען פון ווארט און ניט צו א סתם ארגאניזם מיט דעם דאזיגען נאמען.

די אלע אנדערע קענען זיך באנוגענען מיט א פעדעראציע, א קאנ...

הצטרכות'ן און בעסער פארוואלטען די היגע אידישע אינסטיטוציעס. ווען בלויז פון דעם שטאנדפונקט גענומען, וואלטען מיר נאך אפשר געקענט אויסקומען אהן א קהלה א סך יאהרען, אנגעהענדיג אויך אויף ווייטער מיט דער איצטיגער סיסטעם, הגם זי איז א גענוג קלאנגעדיגע.

די אידישע קהלות איבער דער גארער וועלט, זענען אבער הויפטזעכליך א רעזולטאט פון דער קריסטאליזירונג פונם נאציאנאלען סענטימענט, א פראדוקט פון דער איבערצייגונג, אז נאר דורך דעם דאזיגען, אל־ארומנעמענדען און צענטראליזירענדיגען ארגאניזם, איז מעגליך די פארטיידיגונג און אויפהאלטונג פון דער נאציאנאלער גאנצקייט, נאציאנאלער אחדות און נאציאנאלער צוזאמענגעבונדענקייט פון די אידישע באפעלקערונגען אין די פארשידענע לענדער און פונם כלל ישראל.

די קהילות זענען אין אלע צייטען געווען דער אומזיכטבארער קניפ, וואס האט געהאלטען פעסט צוזאמענגעבונדען די אייניגקייט פון אידישען פאלק. און אין ערגעץ וואו א אידישע געמיינדע

צופלוס פון א נייער אימיגראציע און די אידישע באפעלקערונג איז זיך צואוואקסען סיי אין כמות און אין איכות האבען זיך אויך פארגרעסערט די באדערפענישען און זענען אזוי ארום געשאפען געווארען די בתי־יתומים און דער מושב זקנים, דער אידישער שפיטאל, דער בקור חולים, אידישע סאלאנען און שוהל געביידעס, תלמוד תורות און שולעס, ביבליאטעקען און אנדערע פארשידענע אינסטיטוציעס, וועלכע זאגען עדות אויף דער סאציאלער ענטוויקלונג פונם היגען אידענטום.

איצט, אין 40 יאהר ארום, ווען פונם אמאליגען צונויפגעלאפענעם קיבוץ האט זיך אויסגעבילדעט א גרויסע און וויכטיגע קאלעקטיוויטעט, איז געבוירען געווארען דער קהלה פארלאנג, ווייל נאר א קהלה אלס ארגאניש נאציאנאלע קערפערשאפט קען ארומנעמען און פאראייניגען די צוזעהטע און צושפרייטע ב. איירעסער אידען, זיי אויפהויבען אויף דער געהעריגער הויך און ארויפפיהרען אויפן נאציאנאלען וועג, וואו דאס ארגענטינער אידענטום זאל מארשירען צו־

פאר די צוגעקומענע זעלבסט, ווי אויך פאר דער אידיש געזעלשאפטליכער ארבייט בכלל.

FABRICA DE MUEBLES AL LAQUÉ

— DE —

MANUEL G. GOMEZ

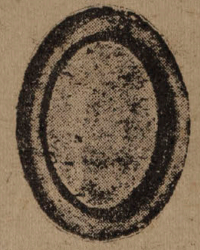

Premiada con grán premio de honor, diploma y medalla de oro en las exposiciones: Comunal (Buenos Aires) y Lieja (Bélgica) en el año 1927.

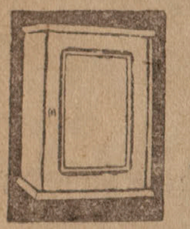

ESPECIALIDAD EN ARTEFACTOS PARA CUARTOS DE BAÑO, ESPEJOS, ARMARITOS, BANQUITOS Y CUALQUIER TRABAJO PERTENECIENTE AL RAMO. — JUEGOS DE JARDIN Y VESTIBULOS — MUEBLES DE FANTASIAS — JUEGOS DE DORMITORIO — SE HACEN DE MEDIDA Y SE PINTAN EN CUALQUIER COLOR.

Se hacen toda clase de Muebles de medida para

Cuartos de baño, Consultorios, Hospitales y para niños.

Talleres Mecánicos: ...TURIN 2787 ...LVAREZ

Expos. y venta por mayor y menor: CHARCAS 2399 esq. Larrea 1007, U. T. (44) Juncal 5068

Depósito: TRELLES 2607

7 72458

רייזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

פון שלום שווארצבארד
(פאריז)

ניט דערגרייכט די גאלדענע וואל...

ווען מ'פאהרט ארויס פון אלעקסאנדריער פארט אין דער ריכטונג קיין סיריען, מאכט מען דורך נאך מיט א שמיץ אין 24 שטונדען מיט'ן שיף דעם גאנצען לאנגען מארטירער־וועג פון די אידען וואס האט ביי זיך פארצויגען דורך דעם מדבר 40 יאהר. אזוי זיך שיפענדיג ניט זעהר ווייט פון די ברעגען, שניידט מען דורך די גאנצע לענג פאלעסטינע פון די הרי יהודה מיט איהר אלטער שטאדט יפו און נייער שטאדט תל־אביב ביז'ן עמק־השרון מיט'ן חיפו'ער פארט, עקו א. א. וו. ביז מען דערזעהט די שניי־באדעקטע שפיציגע בערג פון לבנון וואס קוקען פון אויבען אראפ פון זייער גיגאנטישער הויך אויף די צעווארפענע אראבישע שטעדט און דערפער, וועלכע פלאנטערן זיך ביי זייערע פיס...

ביירוט וואס ליגט ביים מיטעללענדישען ים איז אצינד דער הויפט־צענטער פון סיריען, אויך א סטאטעגישער מיטעלפונקט פאר דער נייער מאנדאטארישער מאכט — די פראנצויזען; ווייל פון דמשק האבען זיי געהאט און וועלען ערשט האבען גרויסע צרות. דערפאר באלעבאטעווען זיי אויף וואס די וועלט שטעהט אין ביירות. און הגם פראנקרייך האט פון סיריען ניט מעהר ווי גרוים בויך־וועהטאג און אונאנגענעהמליכקייטען און היטען דעם מאנדאט (אזוי ווי מיט יענעם אידען וואס האט געכאפט א קאזאק: אנשטאט זי זאל איהם האלטען, האלט דער מאנדאט זי צו) — און דערביי האט זי נאך אזא בכבוד'יגען שכן ווי ענגלאנד, וואס בורטשעט אונטער די דרוזען און אנדערע שבטים געגען פראנקרייך — פאסט איהר דאך ניט פאר לייטען זיך אפזאגען פון דעם דאזיגען כבוד...

און אויב מען וויל וויסען אויף ריכטיג די באציהונגען צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, זאל מען פאהרען קיין עגיפטען און סיריען, וואו אלס ביישפיל קאן דינען דער פאקט. — אין אנפאנג פון 1920 בין איך פארבייפאהרענדיג פארט־סאיד, געווען א עדות פון א פאל וואס האט געהאט קאנסעקווענצען. פאר דער עפענונג פון סועצער קאנאל שטעהט דער מאנומענט פון דעם פראנצויזישען אינזשעניער פערדינאנד לעסעפס, דער וואס האט געעפענט דעם דורכגאנג פון קאנאל און אזוי ארום פארבינדען דעם מיטעללענדישען ים מיט'ן רויטען ים און געעפענט דעם קורצען וועג קיין אינדיע און כינע... די ענגלענדער דורך זייער ביטערנקייט האבען אפגעקויפט די מעהרסטע אקציעס פון סועצער קאנאל און געווארען די באלעבאטים צו ערשט פון קאנאל און נאכדעם פון עגיפטען. אצינד ווען די פראנצויזען פון דער קאלאניע פארט־סאיד זענען אין יאנואר פון 1920 געקומען צום יאהרצייט פון פערדינאנד לעסעפס און געלעגט בלומען אויף דעם מאנומענט פון דעם בארימטען אינזשעניער, זענען געקומען די ענגלענדער און האבען זיי ברוטאליש צעטריבען און געשלאגען און פון די מאניפעסטאנטען צעריסען די פאהן און אלע קרענץ און בלומען, וועלכע זיי האבען אין ים אריינגעשמיסען... פונדעסטוועגען האט ניט געשאדט אצינד, ווען איך בין אויפן וואונק פון דער ענגלישער פאלעסטינער רעגירונג פארהאלטען געווארען אין ביירות מיט'ן פראנצויזישען מאנדאט, אז די ביירער רעגירונגען זאלען זיין איינשטימיג, און איך בין מיט פאליציייאישער געוואלד צוריקגעפאהרען מיט דערזעלבער שיף מיט וועלכער איך בין געקומען — קיין פראנקרייך. איינינע באאמטע האבען זיך אפילו פארענטפערט דערמיט, וואס ערשטענס איז סיריע נישט מעהר ווי א מאנדאטירט לאנד, וואו די פראנצויזען זענען ניט מעהר ווי אויסלענדער און אויב עס געפעהלט ניט יועמען פון די באאמטע די נאז פון א צורייזענדען, קאן מען איהם אהן א פאר וואס משלח זיין. און, צווייטענס, האבען די פראנצויזישע און ענגלישע רעגירונגען געשלאסען צווישען זיך א אפמאך אז אלע ניט געוואונשטע עלעמענטען וואס וועלען אויסגעוויזען ווערען פון איין מאנדאטירטען לאנד זאלען ניט ווערען אריינגעלאזט אין צווייטען. אזוי אז די פראנצויזען ווילענדיג ניט ווילענדיג האבען געמוזט צוליב טהון זייערע „גוטע" פריינד, די ענגלענדער. און איך האב געמוזט מאכען „חשיבנו נאזאד". אויפ'ן וועג זענען אונטערגעקומען פרישע פאסאזשירען מיט נייע פנים'ער און די שלעכטע ים־רייזע אויף צוריק איז פארביגעלאפען מיט פארשידענע דערצעהלונגען און געשיכטען...

ד"ר אורוסקין

אויף אונזער צוריקוועגס זענען אין אלעקסאנדריע צוגעקומען פילע רייזענדע. א פערסישע פרוי, א דאקטאר, מיט א אידישער נאז, וואס איז די גאנצע צייט פון ביירות אן געזעסען ביי אונזער טיש און געהאלטען אין איין רעדען רוסיש מיט איהר אינגעלע, האט געפונען איהרען א לאנדסמאן פון אלעקסאנדריע וואס האט גערעדט מיט איהר רוסיש. דעם צווייטען טאג פון שלעכטען וועטער, איז ביי די טישען געווארען שיטערער, עס זענען געבליבען געצעהלטע עסער, און די מעהרסטע רייזענדע זענען געלעגען אדער ביי זיך אין די קאיוטען אדער אויפ'ן דעק. דאן איז צו מיר צוגעגאנגען דער נייער רייזענדער אויפ'ן דעק, וועלכער האט די גאנצע צייט זיך אונטערגעהאלטען מיט דער פרוי, און אהן אנדערע צערעמאניעס א זאג געטהון אויף רוסיש: „דאכט זיך, אז איהר זייט א רוסישער?" — „יא, נאר א איד!"

— „נו, דאס איז איבעריג צו באטאנען! קאן מען דאך רעדען ריין רוסיש!"

— „זאל זיין!" — רופט ער זיך אפ און אלס צוגאב וויזט ער מיר א פאר ביכער דוקא אין פראנצויזיש, נאר וועגען אידישע אנגעלעגענהייטען. און בתוכם טארעס'ס בוך „דער פראצעס פון די פאגראמען". דערביי וויזט ער מיר א פראנצויזיש־אידישע צייטונג „ל'אראר" פון קאירא, וואו מ'שרייבט וועגען מיין זיין אין קאירא און מיין רייזע קיין ארץ־ישראל און א טעלעגראמע, אז מ'לאזט מיך ניט אפשטייגען אין סיריע.

— וואס זאגט איהר דערצו, עס איז ווירקליך א סקאנדאל און א שאנדע וואס מען לאזט שווארצבארד'ן ניט אריין קיין פאלעסטינע. איך בין אליין א ציוניסט און איך פיהל א וועהטאג און א שאנדע. עס איז פשוט א פאטש אין פנים אריין פאר אלע אידען, ניט אזוי?

— ס'איז נאר א פראגע, וועמ'ס פיהלט בעסער דעם פאטש — צי דער וואס קריגט איהם דירעקט, צי דער וואס קריגט איהם אומדירעקט.

— וואס מיינט איהר צו זאגען דערמיט? גיט ער זיך א כאפ ווי פון שלאף, און באלד:

— מיר דאכט, אויב איך האב קיין טעות ניט, זענט איהר דאס טאקע אליין שווארצבארד. נו, לאזט מיך אייך דריקען די האנט.

באלד האט זיך אונזער געשפרעך איבערגעטראגען אויף א גאנץ אנדערער נייער טעמע.. דערנאך האט ער זיך מיר פארגעשטעלט. — ער איז אליין א רוסישער דענטיסט וואס האט זיך באזעצט אין אלעקסאנדריע זייט זעקס יאהר און האט שוין צוויי קאבינעטען: ער — איינעם און זיין פרוי — א צווייטען. אצינד פאהרט ער קיין פאריז אויף א קאנגרעס פון דענטיסטען, פון דארטען — קיין בערלין, אויף א דענטיסטישער אויסשטעלונג און צוריק — קיין אלעקסאנדריע. דערביי האט ער מיר גענומען שילדערען זיין אפפאהרען פון רוסלאנד דעם 1919־טען יאהר. ווען עס האט זיך אנגעהויבען די גרויסע כוואליע פון פאגראמען. ער האט זיך דאן געפונען אין אוקראינע, פון דארטען אוועק קיין קרים און קאווקאז, זיך אריבערגעכאפט קיין בוכארא און פון דארטען קיין פערסיע.

אט וואס ד"ר אורוסקין האט מיר דערצעהלט פון דער פערסישער שטאדט מעשעד:

מעשעד איז פארעכענט ביי דער רעליגיעזער סעקטע שיאיטען אזוי הייליג, ווי מעקא ביי די סאניטען. און אהין געהט מען אלע יאהר עולה רגל זיין אויף דעם רעליגיעזען יום־טוב אימזא וואס די פערסער פראווען צום יאהרצייט פון הוסען, דער זוהן פון עלי און אייניקעל פון מחמד. וועלכער איז אומגעקומען דורך די סאלדאטען פון קאליף אמאר. די דאזיגע שטאדט איז נאך הייליגער געווארען זייט דעם וואס דארט איז באגראבען געווארען דער נביא אימאנדריזא און די גאנצע געגענד פון הוראסמאן איז דעריבער פארעכענט פארן הייליגסטען פלאץ, וואוהין די ניט־גלויביגע איז פארבאטען אריינצוקומען אפילו. אט אין דער שטאדט מעשעד איז צוריק מיט זעכציג יאהר פארגעקומען א מיטעלאלטערישער פארפאל וואס איז גלייך צו א גירוש־שפאניע, נאר מיט דעם אונטערשיד וואס דא האבען די אידען ניט געקאנט ביישטעהן דעם נסיון און האבען אלע אנגענומען דעם מאכמעדאנישען גלויבען לפנים, אין הארצען אבער זענען זיי געבליבען אידען. מיט דער צייט האט זיך פון זיי שוין אויסגעבילדעט א באזונדערע קאסטע „זשעדידען" — אזוי רופען זיך די נייע מאראנען. פון פערסיע. מיט די פערסען ווילען זיי זיך ניט משדך זיין, און די אידען ווילען ניט זיך משדך זיין מיט די דאזיגע מאראנען. פונדעסטוועגען האבען זיי באהאלטענע שולען, וואו זיי קומען זיך צוזאמען אלע אידישע ימים טובים, אויסצוגיסען זייער ביטער הארץ פאר'ן רבונו של עולם און בעטען איהם אז ער זאל וואס גיכער צוליב זיי אראפשיקען משיח'ן און זיי באפרייען פון גלות און געצען־דינסט.

ד"ר אורוסקין האט מיר איבערגעגעבען פאלגענדען עפיזאד פון די דאזיגע אידען:

דאס איז געווען צו כל־נדרי, ווען איינער א בוכארער איד האט איהם געפיהרט צו די זשעדידען אין זייער באהאלטענער שוהל. ווען ער איז אריינגעקומען אין שוהל, איז דארטען שוין געווען א היבש ביסעל מענשען און מ'האט געווארט. עס איז געווען שפעט, די נאכט איז צוגעלאפען, און דער עולם ווארט נאך. ס'איז אוועקגעגאנגען א שעה אין דער נאכט, און קיינער ריהרט זיך ניט פון פלאץ.. מיט אמאל זענען אנגעקומען א פאר פארנעמע־באלעבאטים און איינער, דער רייכסטער פון דער זשעדידישער געמיינדע אין מעשעד, האט זיך אויפגעשטעלט און גענומען שטראפען דעם עולם, פאר וואס מען האט זיך איצט אהער אלע צוזאמענגעקליבען און זיי געלאזט אליין אין דעם מעטשעט. צולעצט, האבען זיך די פאר באלעבאטים ארויסגערוקט און מיט געוואלד מיטגעשלעפט א פאר פון דעם עולם. אין א האלבער שטונדע ארום, זענען די אלע צוריקגעקומען און גענומען זאגען כל נדרי... ווי מען האט דעם ה" אורוסקין דערנאך איבערגעגעבען, איז די סיבה דערפון געווען דאס, וואס גראד דעם טאג איז אויסגעפאלען א מאכמעדאנישער יום־טוב און די שעהנע באלעבאטיש האבען געמוזט זיין אנוועזענד אין דער מאשע כדי ניט צו ציהען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון די פערסען, וועלכע פארפאלגען זיי שטארק דערפאר, אזוי ווי די שפאנישע קאטאליקען אין זייער צייט האבען פארפאלגט די אנוסים. לויט זיין מיינונג, קומט אויס, אז די אידען האבען זיך אויסגע'שמד'ט דא אויך אויס ריין עקאנאמישע אינטערעסען: זייענדיג פארשפארט אין די געטאס, האבען זיי ניט געקאנט פארבעסערען זייער עקזיסטענץ. ווייל אנדערש קאן מען זיך די די דאזיגע דערשיינונג ניט פארשטעלען: אין מעשעד וואוינען דאך אויך אידען. נאר די לעצטע זענען טאקע ארים און וואוינען אין דער ארימער געגענד פון שטאדט, בעת די זשעדידען וואוינען אין רייכען טייל פון מעשעד און זענען טאקע רייך. און כאטש די לעצטע געבען פיל צדקה, פונדעסטוועגען קוקען די אידען אויף זיי קרום...

דאס ווארט „זשעדיד" איז א שונדווארט, ווי „משומד". זיי אליין וויסען און פיהלען זייער צווייזייטיגע ראלע, נאר זיי האפען אז מיט דער צייט וועלען זיי קאנען צוריק עפענטליך איבערגעהן צום אידישען גלויבען. פון פערסיע איז ער געקומען דורך אפגאניסטאן קיין אינדיע.

דאס לעבען פון די בוכארער און אפגאניסטאנער אידען — דערצעהלט ער — איז זעהר שלעכט. דארטען פיהלט מען, אז מ'געפינט זיך אין רעכטען מיטען פון מיטעלאלטערישען בארבאריזם. אידען וואוינען אין געטאס, אבגעשפארט פון דער איבעריגער שטאדט, און טראגען אויף זייערע קליידער א באזונדער צייכען; ווי די אמאליגע געלע שמאטע, אז מ'זאל דערקענען אז זיי זענען אידען. אויף א אייזעל טאר א איד ניט פאהרען, כדי ער זאל חלילה ניט זיין העכער פון א מאכמעדאנער. מיט איין ווארט די אלע אמאליגע ווילדע געזעצען געגען אידען זענען נאך אצינד אין קראפט דארטען.

אין דער אינדישער שטאדט קארטשי האט מען איהם געפיהרט שמחת־תורה אין א אינדישער שוהל, וואו ער האט געזעהן דעם חזן נאך די הקפות ארומגעהן אנריהרען יעדען די האנט און צוריהרען זיין האנט צו יענעמס שטערן און ליפען.

אין באמבעא האט ער אויך געטראפען פילע אינדישע אידען. אמאל געהענדיג אין גאס און ניט וויסענדיג ווי אזוי צו געפינען דעם וועג צו זיין האטעל, האט ער געטראפען א יונגענמאן אייראפעאיש געקליידעט, וועלכען ער האט אפגעשטעלט און געפרעגט דעם וועג צו זיין האטעל. זיי האבען זיך צערעדט. ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער יונגערמאן איז א איד, א אינדישער, און נאר א ציוניסט דערצו אויך.

האס און פון פאראכטונג האבען דערזעהן אין אונז מענשען, וואס זענען גרייט אפצוגעבען דאס לעצטע ביסען ברויט א פארוואגעלטען ברודער.

און דאס איז געווען די ערשטע רעטונג אונזערע.

דערזעהענדיג אונזער מענשליכען מוט זענען אונזערע פרעמדע פריינד אמאליגע געווארען אויך דרייסטער אביסעל; דא און דארט האבען זיך אנגעהויבען הערען שטילע פראטעסטען...

און דער קאמפף פון אונזער מענשליכקייט מיט דער פינסטערער אכזריות פון דעם לעצטען ראמאנאוו און אנגעגאנגען פאר'עקשנ'ט און פארביסען; ער האט אידישע שטעדט אויסגעריסען מיט ווארצלען און מיר האבען זיי אויפגענומען און צוגעטוליעט צו זיך.

די אכזריות פון דעם לעצטען ראמאנאוו האט געוואלט פארמאטערען אונזער אידישע מענשליכקייט; ער האט שטעדט נאך שטעדט ארויסגעריסען, ער האט אנגעהויבען גאנצע אידישע געגענדען צו פארטרייבען, אבער אונזער ענערגיע האט זיך געשטארקט, אונזער ברידערליך און אידיש געפיהל איז אלץ געוואקסען, מיר האבען טויזענדער אידישע גלים מיט ברידערליכע ארומס אויפגענומען, אין פרעמדע געגענדען זענען איבערנאכט אידישע נייע ישובים געשאפען געווארען, און די פארווארפענסטע און אומבאקאנטסטע געגענדען האבען מיר אידישע קהלות איבערנאכט ארגאניזירט.

ניט געוועזען זענען ביי אונז אין יענער עת צרה קיין פארטייען, קיין גרופירונגען און קיין דייסעדיזען. אלע האבען זיך אוועקגעשטעלט ווי א וואנד געגען דער כליה, וואס האט זיך גערוקט אויף אונז.

ארום איין טיש איז געזעסען דער באראן גינזבורג און א פאנאטישער סאציאליסט, דער באנקיר קאמענקא און דער קינסטינגער אידישער יעווסעק, דער פאדריאטשיק ווארשאווסקי א.ז.א. אידישער אנארכיסט.

און אידישע מיידלאך זענען נאכגעגאנגען די אידישע גלים אין די ווייטע, קאלטע געגענדען פון סיביר און מיט מסירת־נפש געראטעוועט קראנקע פון ווילדע עפידעמישע קראנקהייטען.

און אידישע יונגע לייט האבען וואגאנעם פון מיליטערישע הענד ארויסגעריסען פאר די גלים און פון אונטער

גאנגען זאגאר צו צאהלען פאר'ן חורבן, אבער דער חורבן אויף דעם אידישען ישוב מוז אנגעהן, זיי האבען געצאהלט, געצאהלט אמאל זעהר טייער; זיי פלעגען מוזען אפגעבען וואגאנעס, וועלכע זענען געווען מעהר נויטיג פאר דעם מיליטער, צו איבערפיהרען אידישע גולים. זיי האבען די וועגען פארצאמט מיט מחנות גולים און דאס מיליטער האט זיך ניט געקענט ריהרען פון ארט...

עס איז געווען די לעצטע וואקכאנאליע פון די ראמאנאוו'ס.

מיר האבען צו געדענקען אלע ראמאנאוו'ס, אבער דעם לעצטען, דעם סקע־

ערד-ארבייט און אינדוסטריע אין ארץ ישראל

די אויספיהרען פון דער עקספערטען קאמיסיע וועגען די באלדיגע מעגליכקייטען צו אנטוויקלען פאלעסטינע. — וואס פאר א ראל קאן שפילען אינדוסטריע אין דעם עקאנאמישען לעבען פון לאנד

(דריטער ארטיקעל)

(ספעציעל פאר „די אידישע צייטונג") פון א. שרייבער (ניו יארק)

זינט די ענגלישע רעגירונג האט איבערגענומען דעם מאנדאט איבער פאלעסטינע, האט מען גענומען איינפיהרען אין לאנד מאדערנע מעטאדען פון ערד־ארבייט. די מאנדאטען־רעגירונג דערמוטיגט סיי די אידען און סיי די אראבער, וועלכע פיהרען אין אויסבעסערונגען אין זייער פארם ווירטשאפט, פארזעצען זיך אין בעסערע הייזער און אנטוויקלען די רייכטומער פון לאנד.

דער נאר־וואס ערשינענער באריכט פון דער עקספערטען קאמיסיע אויסצופארשען די באדינגונגען אין ארץ ישראל לויבט שטארק דעם געוועזענעם הויך־קאמיסאר פון פאלעסטינע, פעלדמארשאל לארד פלומער, און דעם דירעקטאר פון אגריקולטור און וועלדער, קוירנעל ע. ר. סאוער. „לארד פלומער, — שרייבט אין זיין באריכט ד"ר עלוואוד מיד, האט געהאט פאר זיך שווערע סאציאלע און עקאנאמישע פראבלעמען אין א לאנד, וואו מיר געפינען פופציג לשונות און דיאלעקטען און פונקט אזוי פיל רעליגיעס. אבער דער הויך־קאמיסאר האט דא ארויסגעוויזען דיזעלבע עקזעקוטיווע און קאנסטרוקטיווע פעהיגקייטען, ווי אלס קאמאנדיר אין דער וועלט מלחמה".

און קוירנעל סאוער „האט געבראכט קיין פאלעסטינע א ברייטע ערפאהרונג און א פיינעם רעקארד פון ערפאלגרייכער ארבייט אין מאדערנע טיילען פון דער בריטישער אימפעריע, און ער קאאפערירט מיט אלע פארמערשע קלאסען אין פאלעסטינע, וואס שטרעבען אויסצובעסערען די מעטאדען פון ערד־ארבייט און די אלגעמיינע לעבענס־באדינגונגען אין לאנד".

די פאלעסטינער רעגירונג איז, פארשטעהט זיך, גרייט צו ערמוטיגען אלע אויסבעסערונגען, יעדען פראגרעס אין דעם עקאנאמישען לעבען פון לאנד, אבער לאמיר זיך צוקוקען צו די ווירקליכע מעגליכקייטען פון אגריקולטור און אינדוסטריע אין ארץ ישראל און זעהן, וואס עס איז דא מעגליך אויסצובעסערען און צו אנטוויקלען.

לויט דעם דערמאנטען קוירנעל סאוער'ס א באריכט פון יאהר 1922, איז דער שטח לאנד פון פאלעסטינע, וואס קאן באנוצט ווערען, ניט מעהר ווי פיער און א האלב מיליאן אקער. פון דעם שטח קאן מען באארבייטען אומגעפעהר צוויי און דריי־פערטעל מיליאן אקער. קוירנעל סאוער ווייזט דערביי אן, אז פון די איבעריגע איינס און דריי פערטעל מיליאן אקער לאנד קאן מען נאך צוריקגעווינען א טייל דורך פארשפרייטען ערד־ארבייט און אויסטריקענען געוויסע זומפען און אנטוויקלען איניגע זאמד געגענדען, וועלכע זענען פאררעכענט צווישען דעם שטח, וואס טויג ניט פאר ערד־ארבייט.

די וויכטיגסטע אגריקולטורעלע געגענדען אין ארץ ישראל ליגען אין דריי טיילען. צוערשט האבען מיר די פליין ביים ברעג ים, פון עזה ארויף צו צפון, ביז דער גרענעץ פון סיריע. דערנאך האבען מיר דעם „עמק", וועלכען מיר קאנען רעכענען פון דעם טייך קישון

א שטארקע ווירקונג אויף דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג פון אגריקולטור אויפ'ן פלאס לאנד ביים ברעג ים וועט האבען דער פאקט, וואס די געגענד איז אזוי פארשידען אין די סארטען ערד און אין אויסערליכען אויסזעהן.

ציטראן פלאנטאציעס גיבען זיך איין צום בעסטען אויף לייכטער זאמדיגער ערד, וואס מען געפינט געוועהנליך אין געגענדען מיט בערגלאך. אויף איניגע פון אזעלכע בערגלאך איז די ערד ביים שפיץ און אויף די מעהר משופע'דיגע זייטען. דארט פארזעצט מען ווינטערוויבען און מאנדלען. דאס לאנד אונטען איז זעלטען פאסיג פאר ציטראן פלאנטאציעס. עס איז עקאנאמיש וויכטיג, וויל עס איז לייכט צו באוואסערען. עס זענען פאראן שטיקער פון אט דעם אינטערשטען לאנד, וואס האט אויף זיך ארום א פוס זאמדיגער ערד, אבער מיט א שווערערען אונטערשיכט. אזעלכע שטיקער לאנד זענען גוט צוגעפאסט פאר ווינגערטנער און פאר מארק־גארטענס. אויב נאר מען קען געפינען א מארק פאר זייערע פראדוקטען.

נאך דעם פלאס לאנד ביים ברעג ים קומט דער „עמק". אויפ'ן ברייטסטען פונקט ציהט ער זיך צווישען די בערג פון גליל אויף איין זייט און די בערג פון שומרון אויף דער אנדערער. אין פארלויף פון יאהר־הונדערטער איז די געגענד געווען דער תבואה שפייכלער פון ארץ ישראל. די מערקווירדיגע פראדוקטיוויטעט פון דער געגענד נעהמט זיך דערפון וואס דער אויבערשטער שיכט ערד איז דא א טיפער און איז פון דער נאטור זעהר פרוכטבאר און קאן לאנג האלטען אין זיך פייכטקייט.

אין סעפטעמבער, נאך פינף חדשים אהן רעגען, זענען נאך געווען פאסען מיט שפעט־פארפלאנצטע מאאיס און

מען האט נאך ביז איצט אויפגעלעבט זעהר ווייניג זאמדיג לאנד, פארקעהרט, די זומפען רוקען זיך אן אלץ מעהר אויף דעם פלאס לאנד ביים ברעג ים. און מען האט ניט אויסגעארבייט די ערד־ארבייט אין נגב. מען איז אבער געצוואונגען געווארען אויסצוטריקענען די זומפען. דאס האט מען געטהון סיי דערפאר, וואס דאס לאנד איז זעהר ווערטפול, און סיי צוליב דעם, וואס מען האט געמוזט באקעמפפען מאלאריע. צו דער צייט, ווען ד"ר מיד, האט צוגעגרייט זיין באריכט, האט מען געהאלטען אין אויסטריקענען פארשידענע זומפען.

דער קלימאט פון דעם ירדן טאל מאכט מעגליך צו פלאנצען דארטען, ווען מען זאל געהעריג באוואסערען דאס לאנד, צוקער־קיינס, באנאנעס, אליגאטער, בארענס און אלערליי ציטראן פרוכטען. קליינע תבואה און גרינסען וואקסען מיט די ווינטערדיגע רעגענס, אבער די רעזולטאטען זענען ניט אנציהענד ניט פאר די אראבער און ניט פאר די אידען.

דער גרעסטער טייל פון דעם לאנד אין ירדן טאל ווערט איצט באנוצט פאר פאשע פאר די נאמאדישע טשערעדעס.

מערק. פאר ביישפילען קאנען מיר נעהמען די צעמענט פאבריק אין חיפה, די מיהלען, די ציגעלניעס, און די נאך א צאהל קליינע אונטערנעהמונגען, וואס ארבייטען אויס פארשידענע ארטיקלען פאר'ן ארטיגען טאג־טעגליכען געברויך, אזוי ווי טעקסטיל־ארטיקלען, שיך, מעבעל, זייף, א. א. וו.

די מילך אינדוסטריע קאן זעהר שטארק אנטוויקעלט ווערען, אבער עס איז דורכאויס נויטיג איינצופיהרען א מאדערנע אויסשטאטונג, כדי אויסצוארבייטען אויף א געהעריגען אופן די פארשידענע מילך פראדוקטען.

עס דארפען אויך איינגעארדענט ווערען פאבריקען אויסצוארבייטען פארשידענע אנדערע אגריקולטור פראדוקטען, — פון פרוכטען, ראזשינקעס, אליוו־אויל, באמעראנצען, פאר דער אויסארבייטונג פון זייף, וויין און טאבאק פראדוקטען, א. א. וו.

איניגע אזעלכע אינדוסטריען, וואס זענען באגרינדעט אויף אגריקולטור, עקזיסטירען שוין איצט, אבער מיט דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג פון לאנד וועט מוזען פארגרעסערט ווערען, און נייע אינדוסטריעס וועלען באשאפען ווערען.

דער אויספיהר פון דער עקספערטען קאמיסיע אויסצופארשען ארץ ישראל איז, אז דאס לאנד וועט זיכער אנטוויקלען וויכטיגע אינדוסטריעס.

וועגען דער באפעלקערונג פון לאנד און דער אידישער קאלאניזאציע וועלען מיר איבערגעבען די מיינונגען און שלוסען פון די עקספערטען אין די קומענדע ארטיקלען.

Eastman Machine Company

Buffalo N. Y. - U. S. A.

Fabricantes de MAQUINAS ELECTRICAS para cortar telas,

Usadas por las principales Roperias y Fábricas de ropa blanca.

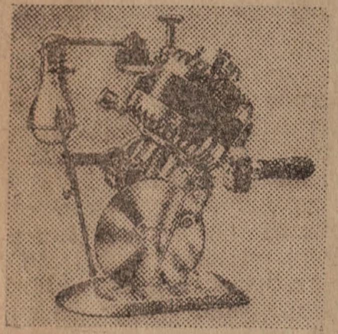

Representante:

MOISES ZAZULIE

Gral. URQUIZA 49-53

U. T. 3073 Mitre

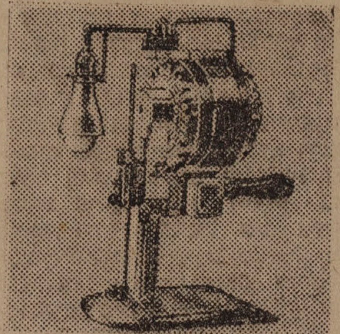

DAMOS FACILIDADES DE PAGO

Hacemos demostraciones sin compromiso de compra.

אכטונג!

א עכטע פלאש

צום ערשטען מאל אין

נייעס!

א אמת׳ער

גרוס פון

רייזע־פיבער...

(מיין רייזע קיין ארץ ישראל)

פון שלום שווארצבארד
(פאריז)

ווי ד"ר אורוסקי דערצעהלט, קלאגען זיך שטארק די אינדישע אידען אויף זייערע ברידער פון בוכארא און פערסיען. די פערסישע און ביכארער אידען שטויסען אפּ די אינדישע אידען און האלטען זיי פאר פיל נידריגער פון זיך. און דערפאר פיהלט זיך אזוי שטארק דער מאנגעל דא אין אידישע אינטעלעקטועלע כחות, מעהר ווי ערגעץ אנדערש־וואו. דאך מערקט זיך אצינד צווישען דער אידישער־אינדישער יוגענד א שטרעבונג צו בילדונג בכלל און צו אידישער בילדונג בפרט..

אויף דערזעלבער שיף האבען זיך געפונען אידישע קאלאניסטען פון ארץ־ישראל: איניגע זענען געפאהרען פון חוץ־לארץ, וואו זיי האבען זייערע געשעפטען, פראוועט פסח אין זייערע ארץ־ישראל'דיגע גיטער: אנדערע ווידער, זענען ארויסגעפאהרען פון ארץ־ישראל צו פראוועט פסח אין אמעריקע, בעלגיע, ענגלאנד און דייטשלאנד...

פון די וואס זענען אפּגעפאהרען פון ארץ־ישראל האט זיך געפינען א ירושלים'ער מוניציפּאליטעט־באאמטער, וועלכער האט גענומען זיינע וואקאנצען פארברענגען אין אייראפּע. אליין א געבוירענער רומענישער איד. איז ער שוין 15 יאהר אין ירושלים און א גאנצער מאכער געווארען.

— איהר ווייסט, אדון שווארצבארד, אז ווען ס'געווארען אין ירושלים א טרמעל, פאר וואס מען לאזט אייך ניט אריין אין לאנד, האב איך געגעבען רעכט דער רעגירונג: וואס הייסט עפּעס אפּנארען! א איד מוז קומען מיט אויבערשפּיצלעך, צי מ'דארף, צי מ'דארף ניט. דערפאר האט די רעגירונג רעכט, ווען זי גיט ניט קיין וויזעס אלע די וואס קומען זי אפּנארען! ביי אייך איז מסתמא דאסזעלבע: איהר האט ניט אויסגעפולט אלע רעגלען פון די עמיגראציע־געזעצען פון לאנד — האט מען אייך פּשוט אפּגעזאגט די וויזע!

— מ'דארף צוערשט קאנען די אידישע געשיכטע, — רוף איך זיך אן — איידער מ'נעהמט זיך צו באשולדיגען אידען אין אויבערשפּיצלעך; און ס'איז נאך מעהר צו בארויערען, וואס א איד רעדט נאך דאס, וואס די שלעכטע גוי'ים רעדען.

איך האב איהם דערצעהלט, אז וואס אנבאלאנגט מיך, בין איך גאר נאכגעקומען אלע פאדערונגען פון די עמיגראציע־געזעצען און נאך מעהר ווי מען דארף; אז כ'האב געהאט אזעלכע קאמפּעטענטע מענשען ווי ד"ר לעאן מאצקין און אנדערע, וואס ווייסען שוין צו פיל די פאלעסטינער געזעצען.

— וואס, ד"ר מאצקין? נו, יא, טאקע דערפאר האט מען אייך אפּגעזאגט די וויזע. איהר האלט דאך שטארק פון מאצקין'ען! און ביי אונז האלט מען פון איהם גאר ניט אזוי פיל!..

— פארוואס, למשל, האלט איהר ניט פון מאצקין'ען?

— גאר פשוט, ער איז פון די שטענדיגע אומצופרידענע, פון דער קאמפּאניע חלוצים וואס ווילען מיט אידעאליזם אויפבויען דאס לאנד. מיר דארפען ניט האבען קיינע אידעאליסטען, קיינע דאקטוירים און דענטיסטען וואס קומען צוליב אידעאל האקען שטיינער און פלאנצען גערטנער, זאלען זיי זיך נעהמען פון וואנעט זיי זענען געקומען. אונז גיט בעסער געזונטע קרעפטיגע יונגען מיט שטארקע מוסקולען וואס ארבייטען ניט צוליב אידעאל, נאר צוליב עקזיסטענץ! אין די נויטיגען מיר זיך איצט! א לאנד קאן מען ניט אויפבויען מיט'ן אידעאל, נאר מיט ארבייט, און אייערע און מאצקין'ס חלוצים וואס טראגען זיך ארום מיט דאקטאר־דיפּלאמען אין די קעשענעס וועלען ניט זיין נישט דאס, און נישט דאס אנדערע!

— איהר האט מסתמא געהערט — מישט זיך אריין א פתח־תקוה'דיגער באלעבאס וועגען דעם טומעל וואס מען האט ניט לאנג געמאכט מיט די פאר ארבייטער וואס מען האט ארעסטירט. א יא? נו קען איך אייך זאגען, אז מען מוז צוערשט אויסהערען ביידע צדדים.

— וואלט איהם וועלען, אז מען זאל קומען צו אייך אין שטוב אייך א דעה זאגען וואס איהר זאלט טהון? איהר פארשטעהט די חוצפּה פון די אידישע ארבייטער די חלוצים, פאר וועלכע די גאנצע וועלט שטעלט זיך אזוי איין. זיי וואלטען געוואלט, אז זיי זאלען נעהמען געלד און וועניג ארבייטען און דערצו בונטעווען זיי נאך אויף די אראבער־ארבייטער וואס זענען געוועהנט א סך צו ארבייטען פאר א פאר פּיאסטער דעם גאנצען טאג און זאמלען נאך פון דעם געלד סומעס וואס זיי באגראבען אין דער ערד. איהר פארשטעהט די לאגיק פון די חוצפּה'דיגע חלוצים: לא־די וואס זיי ווילען הויכע פּרייזען פאר וועניג ארבייט, פארגינען זיי נאך ניט די אראבער וואס ווילען א סך ארבייטען פאר ביליגער!.. און דאס רופט מען אז יושר! איך זאג אייך, אז זיי זענען שולדיג אין דעם קריזיס און איבער זיי ווערט דאס לאנד רואינירט!.. —

איך אליין האב אפּגעזאגט די ארבייטער, פארשלאסען מיין שטוב און ארויסגעפאהרען קיין אלעקסאנדריע — אבי ניט האבען צו טהון מיט די אידישע ארבייטער. — רופט זיך אן א דריטער קאלאניסט.

— אין ארץ ישראל וועט דאן זיין גוט, ווען מ'וועט פון דארטען משלח זיין אלע „חלוצניקעס" און פוילענצער!..

ווען איך בין לויז געוואוירען פון די אייזערנע לאגיקער, האב איך ערשט פארשטאנען, פאר וואס מען האט ניט ליב מאצקינ'ען און פאר וואס מען האט מיך ניט אריינגעלאזט קיין ארץ־ישראל...

אויף דער באהן פון מארסעל קיין פאריז האב איך געטראפען א פאר יונגעלייט, דארע, אפּגעברענט פון דער זון..

— וואוהין פאהרט איהר? פרעגט מיך איינער פון די יונגעלייט?

— קיין פאריז..

— און פון פאריז? פרעגט מיך דער זעלבער איבער.

איך האב ניט פארשטאנען וואס ער מיינט און ניט געענטפערט אויף זיין פראגע.

— איך שטעל אייך די דאזיגע פראגע, ווייל איך ווייס — האט ער גענומען זיך צו פארענטפערען — אז פאריז איז בלויז א סטאנציע פאר אידישע עמיגראנטען, אט למשל ווי מיר, וואס פאהרען טאקע אויך קיין פאריז, אבער פון דארטען פאהרען מיר נאך ווייטער.

און דער יונגערמאן האט זיך לאנג ניט געלאזט בעטען און גענומען דערצעהלען זיין געשיכטע פון „א" ביז „ת".

אליין א סטודענט פון פוילען, האט ער מיט נאך איניגע ענטוזיאסטישע אידישע יונגעלייט פארלאזט בעת די פאגראמען אין אוקראינע און פוילען דאס שטודיום, טאטע־מאמע און געפאהרען קיין ארץ־ישראל צו ווערען אן ארבייטער און אויפבויען א אידישע היים, וואו מען וועט מעהר ניט פארפאלגט ווערען און ליידען פאגראמען. טאטע־מאמע האבען זעהר ניט געוואלט ליידען וואס זייער זוהן, אנשטאט א דאקטאר, וועט ווערען א שווארצער ערד־ארבייטער, און זיי האבען זיך פון איהם מיאש געווען.

— זעהט מיינע הענט! די מאזאלעס זענען מיר געקומען פון שטיינער האקען, כדי עס זאל זיין בעסער צו פאהרען אויף די וועגען און צו טראנספּארטירען די סחורות פון ארט צו ארט. און דעם פארקריפּעלטען פוס האב איך געקראגען פון א עקספּלאזיאן. איך בין געוועזען דער אונטערצינדער פון דעם דינאמיט ביי די שטיינער. דערפאר וואס איך בין געווען זעהר א פלינקער און לויפער — און דאס דארף מען האבען, כדי מען זאל זיך קאנען ראטעווען איידער דער אויפרייס קומט — בין איך נאך ארויס מיט א איבערגעהאקטען פוס; די אנדערע אכט חברים מיינע זענען געבליבען אונטער די הויפענס שטיינער פארגראבען..

א ווײלע איז ער שטיל געבליבען, ווי איינער וואס כאפּט איבער דעם אטעם נאך טראגען א שווערע משא:

— נאך דעם האב איך אפּגעלאזט די שטיינער, אדער, בעסער געזאגט, די שטיינער האבען מיך פארלאזט, און איך בין געווארען א ערד־ארבייטער. איך קאן אייך זאגען, אז איך קאן גוט די מלאכה מיינע.

— פארוואס זענט איהר אוועק פון פאלעסטינע, אז איהר זענט א גוטער ארבייטער?

— כאפּט ניט! — גיט ער א מאך מיט דער האנט און שטעלט אויס אויף מיר צוויי פייערדיגע אויגען: — איהר וועט מיר מאכען פארוואורפען צום סוף ווען איהר וועט אלעס אויסהערען. קודם כל מוז איך אייך זאגען, אז דאס וואס מ'זאגט אז אידען זענען ניט פעהיג צו ערד־ארבייט איז א גרויסע פארלימדונג. דאס איז איינע פון די פילע בלבולים וואס מען טראכט אויס אויף אידען. איך בין געווען א סטודענט און איך קאן אייך זאגען, אז אונזער גאנצע שטודירענדע יוגענד וואס האבען קיין האנט אין קאלט וואסער קיינמאל ניט איינגעטונקען זענען ניט ערגער, איך וויל אייך ניט זאגען אז בעסער, פון אלע איבעריגע געבוירענע פויערען־ארבייטער. מיר האבען געמאכט פון א וויסט־שטיינערדיגער לאנד א בליהענדען גארטען־לאנד. זעהט מיינע איינגעפאלענע באקען און ברענענדיגע אויגען — דאס קומט פון פיבער, מיין פריינד! יא! פון פיבער! עס איז אבער שוין מעהר קיין פיבער אין ארץ־ישראל נישטא! ווייסט איהר פארוואס? דערפאר ווייל מיר די ערשטע חלוצים האבען דעם פיבער אין זיך איינגעזאפּט: און דערויף זענען אויך עדות די פרישע בית־עולם'ס און די נייע קברים פון די הונדערטער יונגע אפּגעשניטענע לעבענס, וואס זענען אומגעקומען פון פיבער און אנדערע קרענק. אבער מיר האבען געזיגט! קיין פיבער איז שוין אין לאנד מעהר נישטא: מיר האבען איהם אין זיך איינגעזאפּט און אויסגעטריקענט דאס לאנד. און אויב מיר די ערשטע פיאנערען האבען אביסעל טייער באצאהלט, וועלען דערפאר די נאכקומענדיגע פון דעם פראפּעטירען..

— יא. אבער פארוואס פאהרט איהר איצט אוועק, ווען עס איז שוין קיין פיבער נישטא? קאן איך זיך אליין ניט בארוהיגען.

— דערויף וועל איך אייך ענטפערען. ווען איך בין געקומען קיין ארץ־ישראל פריש מיט פעסטע מוסקולען און געזונטע לונגען, האב איך געקריגען ארבייט — האקען שטיינער איז ביי מיר געווען א שפּילעכעל! פלאנצען פרדסים — א פארגעניגען! אצינד האט דער פיבער אויפגעגעסען מיינע כחות. דערצו נאך: ווען מ'קומט ארבייט זוכען, טאפּען די קאלאניסטען די מוסקולען ביי די חלוצים, — ווי אמאל בעת דעם שקלאפען־האנדעל, האט מען געטהון בנוגע די אומגליקליכע נעגער, — און ווער עס האט שטייפערע און גרעסערע מוסקולען, דער ווערט צוגענומען צו דער ארבייט, די אנדערע — ניט.

— וואוהין־זשע פאהרט איהר עס אצינד זוכען גליקען?

— קיין מעקסיקא. דארטען געפינט זיך מיינער א ברודער וואס איז אויך געווען אין פאלעסטינע מיט מיר די ערשטע צייט! נאר ער איז ניט געווען אזא שטארקער אידעאליסט ווי איך און די איבעריגע חברים וואס איהר זעהט דא. ער איז זייט דעם יאהר 1922 אין מעקסיקא און האט זיך דארטען זעהר שעהן איינגעארדענט. ער האט מיר די גאנצע צייט געשריבען אז איך זאל קומען, נאר איך האב ניט געוואלט פארלאזען מיין אידעאל.. אצינד האב איך קיין אנדער ברירה נים.

— הייסט דאס, נאך אייער מיינונג, אז פאר אידעאליסטען איז פאלעסטינע שוין מעהר ניט קיין פלאץ?

— חלילה! איך רעד ניט אויף פאלעסטינע, דאס לאנד פון מיין אידעאל! זי איז פאר מיר טייער און הייליג! מיר האבען דארט, איך און מיינע חברים, איבערגעלאזט אלעס וואס מיר האבען פארמאגט: דאס געזונט און דאס לעבען. און אויב איהר זעהט אונז אצינד פארלאזען דאס לאנד פון אונזערע טרוימען, איז דאס מיט א שווערען געמיט און א ביטער הארץ. ביי דער ערשטער בעסטער מעגליכקייט אבער — קעהרען מיר זיך אום צוריק!..

די גאנצע איבעריגע נאכט, זיצענדיג און טרייסלענדיג זיך אויף דער וואגאן־באנק, האבען זיך מיר געפלאנטערט קאשמארען־חלומות. אט זעה איך דאס אויטאמאטישע געזיכט פון דעם ירושלים'דיגען ביוראקראט, אט די דיקע קוילעכדיגע בייכלעך מיט די שפּיציגע קעפּלעך פון די קאלאניסטען וואס פאהרען אהין און צוריק זוכען באקוועמליכקייטען און אט די פארברענטע געזיכטער מיט די פון פיבער איינגעפאלענע באקען און רויטע אויגען פון די חלוצים וואס נאך זייער לאנגיעהריגען פלאגען זיך פארלאזען זיי דאס לאנד פון זייערע טרוימען און פאהרען זוכען ערגעץ אין דער וועלט א מקום־מנוחה, וואו צו קאנען זיך פארדינגען א שטיקעל ברויט!...

(ענדע)

דער טענצער

ראמאן אין 3 טיילן

פעליקס האלענדער
אידיש: מ. האלצבלאט

פראג.

דער זייגער האט געשלאגען זיבען, ווען דער לעצטער פאציענט האט פארלאזען דאס צימער. ווען דער דינער איז ארייין און געמאלדען, אז אין ווארטזאל איז שוין קיינער נישטא, האט געהיימראט רעלנאוו געמאכט א לייכטע אפטרייבענדיגע האנט־באוועגונג. זיין געזיכט איז געווען מאט. גאנץ מעכאניש האט ער ארומגענומען די גאלדענע ברילען פון די וואסערהעלע אויגען און אויסגעפוצט זיי מיט'ן טאשענטיכעל. דערנאך האט ער געעפענט דאס פענסטער און ארייינגעלאזען אין צימער די אייזקאלטע לופט פון פעברואר־אוונט. א ציטער האט איהם דורכגענומען. ער האט צוריק פארמאכט דאס פענסטער און זיך געזעצט צום שרייב־טיש. ער האט פלוצלינג דערפיהלט א געוואלדיגע מידקייט און שוואכקייט. אהן וועלכען עס איז באשטימטען געדאנק האט ער א גלעט געטהון מיט דער הארבער, ברייטער האנט די לאנגע, רויט־בלאנדע באָרד און דערנאך די דינע, שטארק שוין שיטערע בלאנדע האר פון קאפ.

— עפעס פיהל איך מיך נישט ווי צום בעסטען, האט ער שטיל געזאגט און באלד אנטשוויגען געווארען. שטיל ביי זיך האט ער נאכגעטראכט, צי זאל ער באמת פאהרען היינט ביינאכט צום מעדיצינישען קאנגרעס אין מינכען.

ער האט ארויסגענומען פון טאש א קליין האנטשפיגעלע און זיך באטראכט מיט א פארשענדיגנע בליק.

— פע, צום טייוועל!

אן אומזיכערער שמייכעל איז ארייבער איבער זיינע דינע, גרויזאמע ליפען.

ער האט זיך האסטיג אויפגעשטעלט און אנגעהויבען שנעל מיט זיך צו רעדען, ווי ער וואלט געוואלט בייקומען די שוואכקייט, וועלכע האט איהם באהערשט.

די וואסער־העלע אויגען האבען ווידער באקומען זייער אויסדרוק פון שטאלענער ענערגיע.

— שנוראת מיך גאט! איך וועל מיך דאך אזוי שנעל נישט אונטערגעבען!

— דאס ...

— פון מיינעטוועגען, האט ער געענטפערט און אפגעדרעהט דאס עלעקטרישע ליכט.

אין העל־באלויכטענעם צימער איז איהם אנטקעגענגעקומען א דיקע פרוי מיט ברייטע היפטען, פולען בוזים און פארגרעבטע געזיכטס־ליניעס. זי איז געווען זעהר זויבער געקליידעט און איהר גאנצע פיגור האט אויסגעדריקט עפעס פעסטקייט, זיכערקייט אין זיך און ציל־באוואוסטקייט.

— זעהר מיד? האט זי געפרעגט און ליכט אראפגעגלעט זיינע האר פון שטערן.

ער האט נערוועז אפגעשטופט איהר האנט און זיך געזעצט צום טיש.

א שאטען איז דורך איבער'ן געזיכט פון דער פרוי. זי האט שוין מעהר א ווארט נישט אויסגערעדט. וויזט אויס, אז זי האט איהם גוט געקאנט. זי האט פארשטאנען, ווי אזוי איהם צו נעהמען און געהאט א חוש פאר זיינע שטימונגען.

זי האט איהם דערלאנגט די זופ, צו וועלכער ער האט זיך נישט צוגעריהרט. זי האט דאס נישט באמערקט, האט רוהיג אויפגעגעסען איהר פארציע. דערנאך האט זי זיך אייפגעהויבען און צוגענומען פון טיש זיין פולען טעלער. מען האט דערלאנגט פיש. זי האט איהם צוגעטיילט דאס בעסטע חלק און באגאסען עס מיט פוטער.

ווי איינער וואס זוכט נאר א געלעגענהייט, כדי אויסלאזען צו עמיצען זיין כעס, האט ער נאכגעשפירט יעדע באוועגונג איהרע, איהר רוהיגקייט און גלייכגעוויכט; איהר זעלבסטפארשטענדליכע זיכערקייט האבען איהם פלוצלינג אהן שום סיבה ארייינגעבראכט אין גרימצארן.

— ווי דער דאזיגער פארשוין באהאנדעלט מיך, האט ער געטראכט און אנגעקוקט זי מיט א דראהענדיגען בליק, און מיט אמאל האט ער האסטיג אוועקגערוקט פון זיך דעם טעלער. א כאפ געטהון מעסער און גאפעל און א ווארף געטהון זיי ווייט איבער'ן טיש.

— אויב איך שטער דיר, קאן איך פארלאזען דאס צימער — האט זי רוה־

פון צייט צו צייט איז ער צוגעגאנגען צו דער טיר, אין דער האפנונג, אז זי וועט זיך ווידער באווייזען. די האפנונג איז אבער געווען אן אומזיסטע.

ער האט זיך עקשנות'דיג, ווי א שול־אינגעל געווערט געגען דער שווערער שוואכקייט און מאדנער שרעק, וועלכע האבען איהם באהערשט.

— וואס וויל פון מיר די דאזיגע פארשאלטענע פרוי? וואס האב איך איהר אייגענטליך געטהון?

ער האט מיטאמאל דערפיהלט, אז ער איז שטארק הונגעריג.

— נארישע גאנז! זאל זי געוועזן געפינען כאטש אין בארוהיגענדיג ווארט.

ער האט האסטיג אנגעקלונגען.

— צי זענען מיינע קופערס געפאקט? האט ער געפרעגט דאס הויזמיידעל.

— יא, גנעדיגער הער.

— און וואו איז די פריילין?

— אין איהר צימער, גנעדיגער הער.

— זאל זי אראפקומען, איך האב סך הכל א שעה צייט.

אז דאס מיידעל האט זיך דערווייטערט, האט ער שטילערהייט אליין פאר זיך געברומט: ער, נארישקייט... איין רגע האט ער זיך געערגערט איבער זיין אייגענעם באפעהל. זיין געזיכט האט זיך פארצויגען מיט א וואלקען פאר בושה. זיין וועזען האט מיטאמאל דורכגעדרונגען אן אומקלאהר באוואוסטזיין פון שוואכקייט.

אין דעם אויגענבליק איז זי ווידער אריינגעקומען, אנידערגעזעצט זיך ביי איהם און צוגערוקט איהם דאס עסען, ווי עס וואלט דאס מינדעסטע צווישען זיי נישט פארגעקומען.

ער האט אויסגעמיטען איהר בליק און האט שטיל געגעסען. אבער ווען זי האט זיך צו איהם גאר דערנעהנטערט ארויפגעלעגט איהר האנט אויף זיין פלייצע און אין הארטער גוטמוטיגקייט אנגערופען איהם: „מיין נארישער אינגעל“ האט ער געצוואונגען געשמייכעלט און ביי־לעכווייז זיך בארוהיגט.

ווידער איז אויף איהם געקומען א גרויסע איילעניש — ער איז געווארען נערוועיש און צוטראגען און צוגעגאנ־

ער איז שנעל אראפגעלאפען פון די טרעפ, געזעצט זיך צום קוטשער און איבערגענומען ביי איהם די לייצעס.

ער איז געפאהרען מיט אזא טעמפא, אז דער קוטשער האט איהם פון דער זייט באטראכט מיט אן אומצוטרוי. „נישט־גוטער איז אין איהם אריין“, האט דער קוטשער געטראכט און נאכגעשפירט אלע זיינע באוועגונגען, כדי אין א גויט־פאל ארויסצורייסען ביי איהם די לייצעס.

ווען רעלנאוו האט ביים פארקירעווען זיך פארגעסען וועגען יעטוועדער פארזיכטיגקייט, האט דער קוטשער זיך נישט געקענט מעהר איינהאלטען און קורץ געזאגט: גנעדיגער האר, לאזט מיר פיהרען, אויב נישט קאן נאך געשעהן אן אומגליק.

— נארישקייט! האט דער געהיימראט געענטפערט און איז ווייטער געפאהרען, נישט איינהאלטענדיג אויף א האר די שנעלקייט.

אויפ'ן אנהאלטער וואקזאל איז רעלנאוו איינגעשטיגען אין מינכענער צוג און איז אריין אין שלאף־קופע פון ערשטען קלאס, וועלכען ער האט באלד נאך זיך אפגעשלאסען, כדי זיך אויסצוטהון. נישט קוקענדיג אויף דער פארהעלטניס־מעסיג־קורצער רייזע, איז זיין העמד געווען אינגאנצען דורכגענעצט. ער איז ווידער אריינגעפאלען אין א שלעכטער שטימונג. „די פארשאלטענע שוואכקייט“, האט ער געברומט, בשעת ער האט זיך איבערגעטהון פאר'ן שלאפען.

א לאנגע צייט איז ער געלעגען וואך, אומזיסט האט ער געפרואווט צו קעמפען געגען דער פיינליכער שטימונג, וועלכע האט איהם פולשטענדיג באהערשט, און ווידער האט אין איהם אויפגעוואכט א טעמפער כעס געגען דער דאזיגער בערזאן, וואס האט זיבעצן יאהרען געפיהרט זיין באלעבאטישקייט און וועלכע האט, ווי עס איז איהם איצט קלאהר געווארען, אויף א נידערטרעכטיגען און ראפינירטען אופן באקומען איבער איהם די ממשלה.

— איך וועל פון איהר קיינמאל נישט פטור ווערען, האט ער געטראכט און געפרואווט מעטאדיש דערגעהן די סיבות

אויפ'ן קאנגרעס. עס זענען איהם אלזא פארבליבען געצעהלטע שעה'ן.

די שטאדט איז געלעגען איינגעהילט אין א טיפען נעפעל. עס איז איהם געווען קאלט. ווען ער האט זיך געזעצט אין דער קארעטע און צוגעפאהרען צום האטעל.

דער פארטיער האט איהם ארייינגעפיהרט אין זיין צימער: א ווילע האט ער זיך צוגעזעצט אויף א פאטעל און אויף זיין פנים האט זיך צעלעגט א טעמפער, לעהרער אויסדרוק. באלד דערנאך האט ער זיך מעכאניש ארומגעוואשען.

— מיט מיר איז באשטימט עפעס נישט אין ארדנונג, — האט ער געמורמעלט און בשעת מעשה געמאכט זיין טואלעט.

ווען ער איז ארייינגעקומען אין קאנגרעס־זאל, זענען שוין זיינע קאלעגען, וועלכע זענען געקומען פון אלע עקען וועלט, געשטאנען רעדלעכווייז און געפיהרט צווישען זיך לעבהאפטע געשפרעכען. „גוטע קעפ“ — האט ער קאנסטאטירט און אויפמערקזאם באטראכט די געזיכטער, אויף וועלכע ס'איז געווען אויסגעדריקט דער חותם פון גייסטיגער ארבייט.

ער אליין איז צווישען זיי נישט אראפגעפאלען מיט זיין אויסזעהן, הגם זיין עטוואס משופה'דיגער שטערן איז געווען אביסעל פארדעכטיג. אבער זיינע דורכדרינגענדיגע, וואסערהעלע אויגען האבען געהאט אין זיך עטוואס געוועלטיגענדעס.

די פארזאמלונג איז געעפענט געווארען. נאכ'ן אריינפיהר־ווארט פון פארזיצענדען האט ער געהערט אויסרופען זיין נאמען, מיט דער פאדערונג אנצוהויבען דעם רעפעראט.

ער האט זיך נישט געריכט, אז ער וועט דער ערשטער רעדען, מסתמא איז דער פראגראם אין דער לעצטער מינוט צוליב א צופאל געענדערט געווארען.

ער האט ארויסגעצויגען פון בוזים זיינע נאטיצען און איז ארויף אויף דער טריבונע.

ער האט גערעדט וועגען די לעצטע

מיטאג.

א מינכענער קאלעגע, א געוועזענער חבר פון זיינע סטודענטען־יאהרען איז צו איהם צוגעשטאנען. א לאנגע צייט זענען זיי געגאנגען שווייגענדיגע איינער לעבען דעם אנדערען.

איהר דארפט אייך מעהר אומקוקען אויף זיך, האט נאך א רגע שטילשווייגען אנגערופען זיך דער קאלעגע, איהר זענט בלי ספק פארמאטערט פון דער ארבייט. און נישט באקומענדיג קיין ענטפער, האט ער ווייטער אנגעהויבען:

— איהר אין בערלין געהט פשוט אראפ פון זינען. איהר זענט א גזלן געגען אייער אייגענעם געזונט. ביי אזא ארט לעבען און האנדלונג קאן קיין שום מענש נישט אויסהאלטען א לענגערע צייט. איך פארזיכער אייך, האט ער שמייכלענדיג געענדיגט, אז מינכענער ביר האט א טיפען זין. עס ברענגט צו א גלייכגעוויכט פון די כחות.

דער געהיימראט איז געבליבען שטעהן אינמיטען גאס.

— קאלעגע, — האט ער געזאגט און געגלעט מיט זיין פליישיגער, העסליכער האנט די שיטערע האר פון קאפ. — איך מיין, אז איך בין באמת נישט אינגאנצען געזונט. קומט, וועלען מיר א שמועס טהון וועגען דעם ביים פרישטיק.

זיי זענען געזעסען ביי א קליין טישעל אין רעסטאראן פון די „פיער יאהרצייטען“.

— געמליך, האט געהיימראט רעלנאוו אויפסניי אנגעהויבען. איך פיהל טיילמאל, אז עס פעהלט מיר א ווידערשטאנדס־קראפט. פלוצלינג באפאלט מיך א מרה שחורה און טיילמאל ווארפט עס מיך אריין אין א גרונדלאזער נערוועזישקייט, אויסדריקענדיג זיך מיט פרוידס שפראך. — אן איבערבלעבליכער (?) שמייכעל האט זיך באוויזען אויף זיינע ליפען.

דער קאלעגע האט איהם באטראכט מיט גוטע אויגען.

— אביסעל אונמאראל זענען מיר אלע — וואו קענען מיר דען דורכפיהרען די גרענעץ? האט ער פארזיכ־

ציגסטע שקאפעס. ווען איהר וועט אמאל הערען, — האט ער פרעהליך געענדיגט, — אז איך בין אראפגעפאלען פון פערד, זאלט איהר זיך נישט וואונדערען.

דער מינכענער קאלעגע האט אויפגעהויבען זיין גלאז.

— לחיים! אויף פארגאנגענע און צוקונפטיגע צייטען. ווי באלד איהר שמייכעלט, ווערט מיר פרעהליכער. נייז, איהר מוזט אומבאדינגט אויף א געוויסע צייט אלעם אוועקווארפען און פארלאזען בערלין. די דאזיגע שטאדט מאכט א תל פון מענשען. קוקט אייך צו צו מינכען: מען בארוהיגט זיך שוין, ווען מען געהט נאר דורך די גאסען, די שעהנע, אלטע הייזער, די פרעכטיגע געביידעם — און די אלע ליבליכע, גוטמוטיגע מענשען, וואס זענען בכח אויפצונעהמען אלין קורץ און שנעל און האבען אלעמאל צייט. און איצט אייער מוראדיגער בערלין: וואוינונגען — קאזארמעס, געבויט נאר צוליב א צוועק און ארבייט. משוגעים, וועלכע לויפען ארום ווי שכור'ע איינער פארביי דעם אנדערען און בילדען זיך איין, אז די וועלט וואלט חס וחלילה אונטערגעגאנגען, ווען זיי וואלטען זייער ארבייט נישט אויסגעפיהרט אין משך פון טאג. די וועלט געהט אבער נישט אונטער, און די מענשען — זיי ווערען צעריבען פאר דער צייט. מיר האבען דאך אזוי ווייניג צייט צו לעבען.. בקיצור נאראנים פארגעסען דאס און נוצען נישט אויס דאס לעבען. קומט מיט מיר היינט אוונט אויף דער רעדוטע. דארט וועט איהר זיך באקענען מיט'ן לוסטיגען און פארשייטען מינכען — פארוואס האט איהר אייגענטליך נישט חתונה? האט ער פלוצלינג א פרעג געטהון אהן א שום איבערגאנג. — איהר זענט אין די בעסטע יאהרען, איהר שפרודעלט דאך מיט לעבענסקראפט, איהר קענט זיך דערווייל דערלויבען.

— צו שפעט — צוליב טויזענד סיבות צו שפעט. און אויסער דעם, מיין געעהרטעסטער קאלעגע, געהערט דאס צו מיינע גרונד־איבערצייגונגען א

72460

פון מײן נאָטיץ בוך

(שלוס פון זייט 4)

איז באַגאַנגען א גרויסע עולה קעגן די אידישע העלדענהאפטיגקייט פון אנדערע. צו האבן מיר דען ווייניג בײשפילן פון אידישן העלדענמוט פאר אידישע אינטערעסן אין דער נייער געשיכטע פון אידישן פאלק? ווי קען מען זיך בכלל ערלויבן צו פארשווייגן די העלדענהאפטע פאר־טיידיגונג פון אידישן זעלבסטשוץ פון „בונד״ און פון די „פועלי ציון״ אין פריערדיגן רוסלאנד? און האבן די אידישע ארבייטער און אידן בכלל אין פאלעסטינא ארויסגעוויזן ווייניג מוט אין לעצטן פאלעסטינער פאגראם קעגן די אראבער, ווען זיי האבן זיך אלס א מינדערהייט אנטקעגן גע - שטעלט קעגן די מאיאריטעט פון אראבישע באנדיטן?

קען זיין אז דאס געניגט ניט שווארצבאהרן און אז ער וויל ניט מיליטערישן שטייגער. אויב אזוי מוז אנדערש ווי א אידישע ארמע. וואס זאל מלחמה האלטן אויף און אמתן מען זיך דאך פרעגן צו עס איז פאראן א מעגליכקייט דערפאר, און אויב מען האלט עס פאר א מעגליכקייט הארף מען עס ווייניגסטענס אטווייזן ווען מען רעט אפיר דריקט אזעלכע זאכן אין אזא פאטעטישן טאן. דאס איינציגע מאל וואס אידן האבן גע־האט א געלעגנהייט זיך צו באטיי־ליגן אין אן אייגענער ארמעע האבן זיי עס דאך פריוויליג געטאן. צו האבן די הונדערטער אידישע יונגע לייט, וואס האבן געקעמפט אלס אידישער לעגיאן אונטער דער ענגלישער אנ־פירונג ניט געקעמפט פאר אידישע אינטערעסן? טא פארוואס פארשווייגן אזעלכע פאלן ווען מען באשולדיגט דאס גאנצע אידענטום אז זיי בלוטן פאר פרעמדע אינטערעסן און פאר־נאכלעסיגן זייער אייגן בלוט?

אזא באציאונג און געדאנקען גאנג איז אומפארמיידלאך ווען מען קריכט אויף די גלייכע ווענט פון מלחמה פאטריאטיזם און מען שפילט זיך מיט זשאבאטינסקיס שווערדלאך. מיר האבן דעם גרעסטן רעספעקט פאר פריינד שווארצבארדס העלדענהאפ - טיגקייט פון דער פארגאנגענהייט. זיי־נע צוקונפטיגע מיליטאריסטישע פלע־נער פארדינען אבער אין בעסטן פאל א קוועטש מיט די פלייצעס.

יובילעאום אוונט פון בר. 601 א. ר.

דער נאציאנאל פראגרעסיווער אר. דינג ברענטש 601, ווערט א יאר אלט זינט ער האט זיך געגרינדעט, צו דער געלעגנהייט, ארדענט דער ברענטש איין א שמחה׳לע, און לא - ... די אקטיווע א. ר. מיטגלי- ... קטע טישן

עס האט זיך שוין גאט צו דא...

...ר אידישע שטימע
CALIFORNIA JE...

2600 BROOKLYN AVE.
LOS ANGELES, CA...

Published Weel...
THE CALIFORNIA JE...
A. BABITZ, Managing Editor—SAMUE...

Subscription P...
Per Year..............................$2.00 S...

Entered as Second Class Matter, May ...
Los Angeles, Calif., under the ...

...און אונזער סוכה־חיים

...יליך ביי אידן.. מיט וואָס האָבן זיך ... געוואונענע שלאַכטן, ניט איבער מאַ-...בער אַ גרויסן גייסטיגן אוצר, וואָס איז ...- די תורה. עס איז געווען דער פּעמ-...יז דער „מקור החיים", דער קוואַל פון ...טויט, אָדער עפּעס, וואס איז נאך ערגער ...עדיגע מתים.

... ניט בלויז טעאָריע, נאָר וואָס האָט זיך ...קטיק אויף שריט און טריט. דאָס אידי-...ט געהאַט קיין אנדער אינהאלט, קיין אַנ-... הקיום אָן דער תורה. „ישראל ואוריתא ... דאָס אידישע פאָלק זיינען איינס, מיט ...פאָלק, און עס איז דאָ אַ זין פאַר די ...זיר פאַלט אלץ אוועק.

ביי אונז
און ביי לייטן

פון אַן אייגענעם

ווען די אידן מאַכן ניט אַזאַ טומל וואָלט שוין אין דייטשלאַנד לאַנג גע-ווען שטיל מיט דער אידן פראַגע — זאָגט מיניסטער געבעלס. ער מיינט געוויס שטיל ווי אויף אַ בית עולם, אַז קיין האָן וואָלט נאָך די דייטשע אידן ניט אַ קריי געטאָן.

אידישער דאָקטאָר געשלעפּט אי-בער די גאַסן פון דייטשלאַנד פאַר אויסגיין מיט אַ דייטשער שיקסע. די נאַציס ווילן אַז ביי זיי זאָל יעדע-רער „אויסגיין" באַזונדער.

רויטע דעמאָנסטראַנטן דערשאָסן אין קובאַ. די לאַגע אין קובאַ הויבט אָן ווערן ענלעך צו דער לאַגע אין דייטשלאַנד, מיט דעם אונטערשייד וואָס זי איז ניט נאַרדיש. דערפאַר איז זי אבער פּונקט אַזוי מאָרדיש.

אין רוסלאַנד זאָגט מען האָט מען לעצטענס פאַרבאָטן צו נוצן די אידי-שע קללה „איך האָב דיך אין דרערד". ווייל די ערד באַלאַנגט איצט צום סאָוועטן פאַרבאַנד, און האָבן פּערזענ-ליך אוּמיצן אין דרערד ... ...זשאַזע האָ...

Un alto en un Cementerio Judío

(Viene de la pág. 26)

72461

dantesco. Entonces, como una aparición de espectros, surgieron delante de nosotros todos nuestros refugiados, tiritando de miedo, de hambre y cansancio. En sus rostros se reflejaban todos los sufrimientos y dolores, que sólo el pueblo judío es capaz de soportar!!!

Ahora se trataban de conseguir armas, y después de habernos concertado, decidimos ir en su busca. Yo conocía un lugar adonde suponía que podríamos aprovisionarnos de municiones y comestibles. Señalé a mis compañeros, no muy lejos, a 2 verstas, una granja perteneciente a un rico koulak. Se podían ver las ventanas alumbradas. En silencio, nos dirigimos hacia la luz, y, con precaución, tratamos de ver lo que pasaba en el interior! El espectáculo que se ofreció entonces a nuestros ojos fué completamente opuesto a aquél que acabábamos de ver! Allá reinaba la tristeza, el dolor, allí una orgía de gritos, cantos y vociferaciones. Había, más o menos, 10 hombres, todos perdidamente borrachos. Decidí con mis compañeros, asaltar la granja. Para ello penetramos cada uno por una aberutra, lo que fué fácil, pues no hubo resistencia. Después de haberlos colocado en un lugar seguro, revisamos la granja, y me di cuenta de que mis sospechas eran bien fundadas! Encontramos un verdadero arsenal y un stock de mercaderías producto del saqueo de las casas judías.

Uno de mis compañeros enganchó la carreta, y empezamos a llenarla de todo lo que pudimos encontrar; armas, pan, alimentos de toda clase y vodka.

Nos procuramos uno un caballo, y dejamos la granja al cuidado del ejército rojo, que no tardaría en llegar. Nos volvimos a galope en dirección al cementerio. Uno de nosotros se destacó y se fué adelante a llevar la buena noticia. Cuando estuvimos todos reunidos, empezamos el reparto del botín, consistente en una buena ración de vodka y alimentos para fortalecer y reanimar todos esos pobres corazones desgarrados. Y mis reclutados recibieron también sus armas. Después que nos hubimos fortificado, el alba apareció, ahuyentando la espantosa noche, y una gran calma sucedió al tumulto de la víspera!

Emprendimos el camino de la ciudad y al son de cantos revolucionarios, la caballería roja apareció!!!!

SAMUEL SCHWARZBARD

Montevideo, 1932.

de significación.

Ante el jurado constituído por: Juana de Ibarbourou, Chela Cordero Slaon, Carlos Sabat Ercasty, Abelardo Rondan, Fernando Nebel, Carlos M. Princivalle, Juan Ilaria y Rodríguez Legrand, ascendieron al estado y recitaron poemas de distintos autores, las seis alumnas que se presentaron a obtener el título de profesoras en el difícil arte de intérpretes de la poesía.

La primera en hacerlo, fué la Sta. Juana Abirat, que cautivó a la concurrencia con la emoción contagiosa de su hondo decir, emoción que culminó en la interpretación de los poemas de Sabat Ercasty, Tagore y Delmira Agustini. Una salva de aplausos estalló en honor de la señorita de Abirat.

Luego compareció ante el jurado y la numerosa concurrencia la Sta. Elena Olmos, cuya técnica impecable puso de manifiesto al recitar versos de Frugoni, Juana de Ibarbourou, Julio J. Casal, Basso Maglio, Delmira Agustini y Armando Vasseur.

Acallados los aplausos a la labor de la señorita de Olmos, su compañera la Sta. María A. Dutra, dijo poemas de Dualde, Juana, Nebel, Nervo, Delmira y Vicente Medina, siendo muy aplaudida. Y tocóle el turno a Yolanda Giffuni Frangella, una de estrellas de la E. de Declamación, cuya singular belleza física se ilumina al influjo de su arte, que puso de manifiesto al decirnos poemas de Raquel, María E. Vaz Ferreira, J. H. Ressig, Delmira Agustini y Nervo.

Yolanda Giffuni, fué, al decir de Jua-

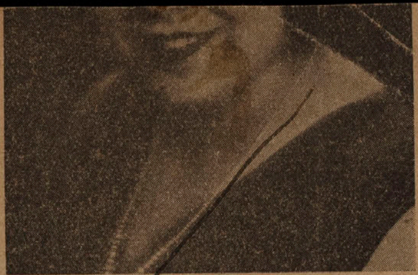

Moncna del Pino Bustamante, que expone unas acuarelas en el Círculo de la Prensa y para quien tenemos las palabras de elogio que merece, y que, por falta de espacio, no publicamos

La Postrera

(Viene de la Página 22)

—Pero tú se lo mostrarás a tú mamá...

—Sí, sí...

—Dejame sólo, Zanette; anda a jugar...

No se atrevía ya a abrir los ojos, a pesar de que la niñita brillaba muy cerca de él, tan preciosamente... Le hubiera